

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 16 kap. i strafflagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att strafflagen ändras. Till lagen föreslås en straffbestämmelse om försvårande av polis- eller larmverksamhet. Den föreslagna bestämmelsen om försvårande av polis- eller larmverksamhet ska tillämpas på våld och hot mot personalen inom polisen, den prehospitala akutsjukvården och räddningsverksamheten och på gärningar som riktar sig mot dessa aktörers utrustning och fordon, till exempel olovligt tillägnande. Den som gör sig skyldig till brottet ska dömas till fängelse i högst fyra år.

Till lagen fogas dessutom en straffbestämmelse om störande av polis- eller larmverksamhet. Störande av polis- eller larmverksamhet är den lindrigare gärningsformen av försvårande av polis- eller larmverksamhet. Den som gör sig skyldig till brottet döms enligt förslaget till böter eller fängelse i högst sex månader.

Propositionen har som mål att stärka det straffrättsliga skyddet för personer som arbetar inom polisverksamheten, räddningsverksamheten och prehospital akutsjukvård och att på ett övergripande plan säkerställa att en samhällsrelaterad viktig verksamhet, det vill säga polis- och larmverksamheten, kan utföras störningsfritt.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2026.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING.....	4
1 Bakgrund och beredning.....	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Beredning.....	4
2 Nuläge och bedömning av nuläget	5
2.1 Bestämmelser om larmverksamhet.....	5
2.1.1 Prehospital akutsjukvård.....	5
2.1.2 Räddningsväsendet	7
2.1.3 Polisen.....	8
2.1.4 Brott mot tjänstemän.....	8
2.1.5 Motstånd mot person som upprätthåller ordningen	11
2.1.6 Strafflagens allmänna straffbestämmelser	12
2.1.7 Arbetarskyddsbestämmelser	13
2.1.8 Bestämmelser om skadegörelse och sabotage samt stöld- och rånbrott	14
2.1.9 Slutsatser.....	16
2.2 Rättspraxis	17
2.2.1 Statistik	17
2.2.2 Inhemsk avgörandepraxis	17
2.3 Lägesbild.....	20
2.3.1 Statistikcentralen.....	20
2.3.2 Enkäter.....	21
2.3.3 Polisstyrelsen	22
2.3.4 Regionförvaltningsverken.....	23
2.4 Bedömning av nuläget	24
3 Målsättning	25
4 Förslagen och deras konsekvenser	25
4.1 De viktigaste förslagen	25
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna.....	26
4.2.1 Ekonomiska konsekvenser.....	26
4.2.2 Konsekvenser för brottsligheten	28
4.2.3 Övriga samhälleliga konsekvenser	28
4.2.4 Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna	29
5 Alternativa handlingsvägar.....	30
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser	30
5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet	33
6 Remissvar	38
6.1 Allmänt om remissvaren.....	38
6.2 Bestämmelsernas tillämpningsområde	38
6.3 De föreslagna bestämmelsernas tydlighet	39
6.4 Straffskalorna.....	40
6.5 Ändamålsenlighet och alternativ	41
6.6 Motiveringen till lagstiftningsordningen samt konsekvensbedömningen	41
6.7 Utlåtande från rådet för bedömning av lagstiftningen	42

6.7.1 Utlåtandets innehåll	42
6.7.2 Beaktande av utlåtandet i propositionen.....	43
7 Specialmotivering.....	43
8 Ikraftträdande	52
9 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning.....	52
LAGFÖRSLAG.....	58
Lag om ändring av 16 kap. i strafflagen	58

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering, Ett starkt och engagerat Finland, ska strafflagen ändras så att straffet för våld eller hot om våld mot personal inom den prehospitla akutsjukvården motsvarar straffet för våldsamt motstånd mot tjänsteman. I regeringsprogrammet konstateras dessutom att kriminalisering av blåljussabotage enligt en liknande modell som i Sverige utreds och införs för att skydda de myndigheter som ansvarar för den inre säkerheten samt personalen inom den prehospitla akutsjukvården.

I Sverige kriminaliserades blåljussabotage 2020. Begreppet blåljussabotage har i Sverige beskrivits som att störa eller använda våld mot polis, räddningstjänst eller ambulanssjukvård på ett sätt som riskerar att försvåra eller förhindra genomförandet av i lagen angiven verksamhet. I samband med att blåljussabotage kriminaliserades i Sverige började straffbestämmelsen också omfatta att tillgripa eller skada fordon eller annat hjälpmedel som används i dessa aktörers verksamhet. Finlands strafflag (39/1889) innehåller ingen separat bestämmelse om blåljussabotage. I 16 kap. i strafflagen definieras dock vissa brott mot myndigheter, som gäller våld och hindrande. I 35 kap. i strafflagen finns bestämmelser om skadegörelse och i 34 kap. i den lagen finns bestämmelser om sabotage. I 31 kap. i strafflagen föreskrivs om rånbrott och i 28 § i den lagen kriminaliseras bl.a. stöld och bruksstöld av motordrivet forskaffningsmedel.

Våld mot förstavårdare har väckt diskussion i Finland under de senaste åren. Det har framförts att det straffrättsliga skyddet för förstavårdare borde stärkas. Det har väckts två tidigare lagmotioner i anslutning till temat (LM 27/2018 rd Jari Ronkainen saf m.fl. samt LM 37/2019 rd Mari Rantanen saf m.fl.). Riksdagsmännen har också ställt flera skriftliga frågor på temat. (SS 206/2018 rd, Olli-Poika Parviainen gröna, Skriftligt fråga om förstavårdarnas arbetssäkerhet; SS 533/2022 rd, Riikka Purra saf, Skriftligt fråga om att utvidga kretsen av starkare immunitet till följd av våldsamt motstånd mot tjänsteman; SS 565/2022 rd, Joonas Könttä cent m.fl., Skriftligt fråga om förstavårdarnas rättsskydd.)

Tillämpning av bestämmelsen om våldsamt motstånd mot tjänsteman i 16 kap. 1 § i strafflagen förutsätter att det motstånd som avses i bestämmelsen riktar sig mot en tjänsteman, såsom en polisman, eller en person som på det sätt som anges i 16 kap. 20 § i strafflagen kan jämföras med en tjänsteman, och att föremålet för motståndet är en tjänsteåtgärd som innefattar utövning av offentlig makt. Det särskilda straffrättsliga skydd som kan ges med stöd av bestämmelsen gäller uttryckligen utövning av offentlig makt, som hör till kärnan i myndigheternas verksamhet. Straffet för brottet är fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. Detta särskilda straffrättsliga skydd kompletteras av bestämmelserna om motstånd mot tjänsteman och hindrande av tjänsteman.

Vissa kategorier av personer, som i sina uppgifter kan möta motstånd eller hindrande, ges särskilt straffrättsligt skydd genom straffbestämmelsen i 17 kap. 6 § i strafflagen, som kriminaliserar motstånd mot person som upprätthåller ordningen. Straffet för brottet är böter eller fängelse i högst sex månader.

1.2 Beredning

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet. Under beredningen begärdes uppgifter av Polisstyrelsen, regionförvaltningsverken, Statistikcentralen,

Arbetshälsoinstitutet, Räddningsverkens partnerskapsnätverks serviceområden för akutvård och räddningsverksamhet samt av kontaktpersonerna för forskningsprojektet ”Ensihoitajien työturvallisuuden edistäminen – ratkaisumalli asiakasväkivallan ehkäisemiseksi” (Främjande av förstavårdarnas arbetssäkerhet – en lösningsmodell för att förebygga våld från kunder). Under beredningen var man också i kontakt med fackorganisationen Tehy för social- och hälsovårdsbranschen och det pedagogiska området samt Fackförbundet JHL.

Utkastet till regeringens proposition var på remiss från den 5 februari till den 19 mars 2025. Justitieministeriet begärde utlåtanden om propositionen av 42 instanser. Även andra än de som nämndes i sändlistan hade möjlighet att lämna ett utlåtande. Sammanlagt lämnades 41 remissvar, varav 6 var yttranden av privatpersoner. De ursprungliga utlåtandena finns i sin helhet tillgängliga i statsrådets projektportal på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/sv/projektet?tunnus=OM049:00/2024>.

Regeringens proposition bedömdes av rådet för bedömning av lagstiftningen under tidsperioden 7 maj–20 maj 2025. Dessutom förhandsgranskades propositionen av justitiekanslern under tidsperioden 27 maj–9 juni 2025.

Utlåtanden om utkastet och övriga beredningsdokument som gäller projektet finns på justitieministeriets webbplats och på statsrådets webbplats under numret OM049:00/2024.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Bestämmelser om larmverksamhet

2.1.1 Prehospital akutsjukvård

I samband med reformen som gällde inrättandet av välfärdsområden och ordnandet av social- och hälsovård samt räddningsväsendet överfördes den 1 januari 2023 de uppgifter inom social- och hälsovården samt räddningsväsendet som kommunerna ansvarat för till 21 välfärdsområden, Helsingfors stad samt HUS-sammanslutningen.

Enligt 39 § i hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010) ska välfärdsområdet och i Nyland HUS-sammanslutningen organisera den prehospitala akutsjukvården inom sitt område. Välfärdsområdena och HUS-sammanslutningen kan fatta beslut om produktionen av den prehospitala akutsjukvården i enlighet med lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2012) samt räddningslagen (379/2011). Den prehospitala akutsjukvårdens uppgifter fastställs i hälso- och sjukvårdslagen.

Enligt 2 § 1 punkten i lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992) avses med patient den som anlitar hälso- och sjukvårdstjänster eller som annars är föremål för sådana tjänster. Enligt 40 § 1 mom. i hälso- och sjukvårdslagen omfattar den prehospitala akutsjukvården 1) sådan bedömning av vårdbehov samt sådan brådsakande vård i fråga om patienter som insjuknat eller skadats plötsligt som primärt sker utanför en hälso- och sjukvårdsinrättning, med undantag för de uppgifter som avses i sjöräddningslagen (1145/2001), och vid behov transport av patienter till den enligt medicinsk bedömning lämpligaste vårdenheten samt förflyttningar i samband med plötsligt insjuknade eller skadade patienters fortsatta vård när patienten behöver krävande och kontinuerlig vård eller övervakning under förflyttningen, 2) upprätthållande av beredskap för prehospital akutsjukvård, 3) vid behov ordnande av kontakt till psykosocial stödverksamhet för en patient, hans eller hennes närstående och andra som har del i händelsen, 4) medverkan i utarbetandet av regionala beredskapsplaner för storolyckor och exceptionella situationer inom hälso- och sjukvården, tillsammans med andra myndigheter och aktörer, och 5) handräckning

till polisen, räddningsmyndigheterna, gränsbevakningsmyndigheterna och sjöräddningsmyndigheterna för fullgörande av uppgifter som dessa ansvarar för.

Närmare bestämmelser om prehospital akutsjukvård och centralerna för prehospital akutsjukvårds uppgifter finns i social- och hälsovårdsministeriets förordning om prehospital akutsjukvård (585/2017), som utfärdats med stöd av 41 och 46 § i hälso- och sjukvårdslagen.

Bestämmelser om ordnande av social- och hälsovård finns i lagen om ordnande av social- och hälsovård. Enligt 12 § i den lagen får välfärdsområdena producera social- och hälsovårdstjänster som tillhandahålls kunderna och även annat stöd som anknyter till deras användning genom att skaffa dem från privata tjänsteproducenter på grundval av avtal, om det behövs för att sköta uppgifterna på ett ändamålsenligt sätt. Enligt 2 mom. får välfärdsområdet inte från en privat tjänsteproducent skaffa ”1) tjänster som är förenade med utövande av offentlig makt, om inte något annat föreskrivs särskilt genom lag ... 4) prehospital akutsjukvård som avses i 40 § i hälso- och sjukvårdslagen, med undantag för de tjänster som avses i 40 § 1 mom. 1 och 3 punkten i den lagen och upprätthållande av annan service enligt 2 punkten i det momentet än samlad beredskap för prehospital akutsjukvård, och inte heller uppgifter som hör till den läkare som ansvarar för den prehospitala akutsjukvården eller fältchefen, som helt och hållet ska skötas i tjänsteförhållande.”

I 20 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård ingår bestämmelser om straffrättsligt tjänsteansvar och skadeståndsansvar. På anställda hos en privat tjänsteproducent som producerar social- och hälsovårdstjänster åt ett välfärdsområde på det sätt som avses i 12 § och hos tjänsteproducentens underleverantörer samt på anskaffade och inhyrda arbetstagare som avses i 13 § tillämpas bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar i 40 kap. 1–3, 5, 7, 8, 9 och 10 i strafflagen, med undantag av avsättningspåföljden, när de sköter offentliga förvaltningsuppgifter som ingår i de tjänster som avses i 12 §. Enligt paragrafens 2 mom. tillämpas vad som föreskrivs i 1 mom. också på medlemmar i de lagstadgade organen och ledningen för sammanslutningar, stiftelser och andra juridiska personer som avses i 1 mom. och på självständiga yrkesutövare när de sköter offentliga förvaltningsuppgifter som ingår i de tjänster som avses i 12 §.

I kommun- och välfärdssektorn står de anställda i tjänsteförhållande eller arbetsavtalsförhållande. I lagen om tjänsteinnehavare i kommuner och välfärdsområden (304/2003) ingår bestämmelser om tjänsteinnehavare i kommuner och välfärdsområden. Vad som i lagen om tjänsteinnehavare i kommuner och välfärdsområden föreskrivs om kommuner och välfärdsområden gäller enligt lagens 1 § också samkommuner och välfärdssammanslutningar. Huruvida det är fråga om en tjänst eller ett tjänsteförhållande saknar betydelse för tjänstemannaegenskapen och således även för tjänsteansvaret.

Enligt 40 kap. 11 § i strafflagen bär bl.a. tjänstemän och offentligt anställda arbetstagare tjänsteansvar för sina åtgärder. Anställda inom den prehospitala akutsjukvården omfattas i princip av straffrättsligt tjänsteansvar antingen på grund av sin formella ställning, dvs. i egenskap av offentligt anställda arbetstagare eller tjänstemän enligt 40 kap. 11 § i strafflagen, eller därför att det är fråga om en offentlig förvaltningsuppgift som anförtratts någon annan än en myndighet med stöd av 124 § i grundlagen (731/1999) och beträffande vilken det föreskrivs separat om tjänsteansvar med stöd av 40 kap. 12 § 6 mom. i strafflagen. Å andra sidan bör man lägga märke till att t.ex. en privat läkartjänst, som inte baserar sig på ett offentligt samfunds lagstadgade skyldighet att ordna social- och hälsovård med stöd av ett avtal om köpta tjänster, inte utgör en offentlig förvaltningsuppgift enligt 124 § i grundlagen. Om prehospitala akutsjukvårdsuppgifter sköts inom den privata sektorn utanför offentliga förvaltningsuppgifter, är uppgifterna inte förenade med tjänsteansvar.

2.1.2 Räddningsväsendet

Välfärdsområdet ansvarar för ordnandet av räddningsväsendet inom sitt område. Inom varje område finns det ett räddningsverk för skötseln av uppgifterna inom räddningsväsendet. I Finland finns det 21 räddningsverk, som sköter räddningsväsendets uppgifter på sitt område. Välfärdsområdet ansvarar bland annat för räddningsväsendets servicenivå samt för att räddningsverkets verksamhet ordnas på behörigt sätt. Räddningsverken kan sköta första insatsuppgifter och prehospitla akutsjukvårdsuppgifter utöver räddningsverksamheten. Enligt 27 § 3 mom. 1 punkten i räddningslagen producerar räddningsverket tjänster i anknytning till den prehospitla akutsjukvården i enlighet med vad välfärdsområdet beslutar om saken. Räddningsmannaexamen ger behörighet för såväl räddningsverkens uppgifter på manskapsnivå (räddningsman/brandman) som verksamhet i enheter inom den prehospitla akutsjukvården i enlighet med den gällande förordningen om prehospital akutsjukvård.

Räddningslagen är den lag om räddningsväsendet som har det bredaste tillämpningsområdet. Enligt lagens 2 a § avses i räddningslagen med räddningsväsende ett uppgiftsområde som består av förebyggande av eldsvådor och andra olyckor samt av räddningsverksamhet, samt med räddningsverksamhet brådsakande uppgifter som syftar till att rädda och skydda människor, egendom och miljön när en olycka är överhängande eller inträffar samt till att begränsa de skador som olyckan orsakar och lindra följderna av olyckan.

Enligt 32 § 1 mom. i räddningslagen hör till räddningsverksamheten att ta emot larm, varna befolkningen, avvärja överhängande olyckor, skydda och rädda offer för olyckor samt människor, miljö och egendom som är i fara, släcka eldsvådor och begränsa skador samt att ha hand om ledning, kommunikation, underhåll och andra stödfunktioner i anslutning till dessa uppgifter. Enligt 2 mom. ansvarar räddningsverket för de uppgifter som hör till räddningsverksamheten när en eldsvåda, någon annan olycka eller risk för en eldsvåda eller olycka kräver skyndsamma åtgärder för att skydda eller rädda människors liv eller hälsa, egendom eller miljö och åtgärderna inte kan vidtas på egen hand av den som drabbats av olyckan eller risken för den eller inte ankommer på någon annan myndighet eller organisation.

Enligt 27 § 4 mom. i räddningslagen kan välfärdsområdet dessutom producera de tjänster som hör till räddningsverksamheten enligt 32 § i denna lag genom att skaffa dem av avtalsbrandkårer eller andra sammanslutningar som är verksamma inom räddningsbranschen på det sätt som föreskrivs i lagen om välfärdsområden. Med avtalsbrandkår avses enligt 2 a § 1 mom. 6 punkten i räddningslagen frivillig brandkår, anstaltsbrandkår, industribrandkår och militärbrandkår som hör till räddningsväsendets system och som har slutit ett avtal med välfärdsområdet om utförande av uppgifter som hör till räddningsverksamheten. Avtalsbrandkårerna deltar också i första insatsuppgifter och prehospitla akutsjukvårdsuppgifter. Av personer som hör till avtalsbrandkårer eller till andra sammanslutningar som ingått avtal krävs utbildning i enlighet med Räddningsinstitutets läroplan.

För räddningsmyndigheterna har fastställts rättigheter i anslutning till erhållande av uppgifter, inspektionsbesök, meddelande av förvaltningsbeslut samt utövning av offentlig makt och användning av administrativa tvångsmedel. I 78 § i räddningslagen ingår bestämmelser om räddningsverkets tillsynsuppgift. I 15 kap. i räddningslagen ingår bestämmelser om bl.a. tvångsmedel. Bestämmelser om vite och hot om tvångsutförande finns i lagens 105 §.

Räddningslagen innehåller vissa omnämnande av tjänsteansvar. Enligt 34 § i räddningslagen utför räddningsledaren sin uppgift under tjänsteansvar. Enligt paragrafen är räddningsledare räddningsmyndigheten i det välfärdsområde där olyckan eller tillbudet har uppstått, om inte något annat har avtalats med stöd av 8 kap. i lagen om välfärdsområden eller föreskrivits med

stöd av 5 § i lagen om ordnande av räddningsväsendet. Räddningsverksamheten kan dock tillfälligt ledas av någon annan som är anställd hos välfärdsområdets räddningsverk eller av någon som hör till en avtalsbrandkår till dess att den behöriga räddningsmyndigheten tar över ledningen av verksamheten. Utöver räddningsmyndigheterna utför även andra personer som är räddningsledare, såsom personer som hör till en avtalsbrandkår, sin uppgift under tjänsteansvar. Brandmännen vid välfärdsområdenas räddningsverk är åter tjänsteinnehavare, som jämföras med tjänstemän. De omfattas av straffrättsligt ansvar enligt 40 kap. 11 § i strafflagen.

2.1.3 Polisen

Polisens befogenheter fastställs i huvudsak i polislagen (872/2011), förundersökningslagen (805/2011) och tvångsmedelslagen (806/2011). Polislagen innehåller allmänna bestämmelser och principer som gäller polisens dagliga verksamhet. I lagen föreskrivs dessutom om polisens hemliga metoder för inhämtande av information för att förbygga eller avslöja brott. Förundersökningslagen innehåller bestämmelser om bl.a. de allmänna principer som ska iaktas vid förundersökning. I tvångsmedelslagen föreskrivs om tvångsmedel som kan användas vid förundersökning av brott, såsom anhållande och häktning, beslag och husrannsakan och dessutom om s.k. hemliga tvångsmedel.

Enligt 1 kap. 1 § i polislagen är polisens uppgift att trygga rätts- och samhällsordningen, skydda den nationella säkerheten, upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att förebygga, avslöja och utreda brott och föra brott till åtalsprövning.

Med förhindrande av brott avses enligt 5 kap. 1 § 2 mom. i polislagen åtgärder som syftar till att förhindra brott, försök till brott och förberedelse till brott, när det utifrån iakttagelser av en persons verksamhet eller utifrån annan information om en persons verksamhet finns grundad anledning att anta att personen i fråga kommer att göra sig skyldig till brott, samt åtgärder som syftar till att avbryta ett redan påbörjat brott eller begränsa den direkta skada eller fara som brottet medför.

Med avslöjande av brott avses enligt 5 kap. 1 § 3 mom. i polislagen åtgärder som syftar till att klarlägga om det för inledande av förundersökning finns en i 3 kap. 3 § 1 mom. i förundersökningslagen avsedd grund, när det utifrån iakttagelser av en persons verksamhet eller utifrån annan information om en persons verksamhet kan antas att ett brott har begåtts.

Enligt 3 kap. 3 § 1 mom. i förundersökningslagen ska förundersökningsmyndigheten göra förundersökning när det på grund av anmälan till den eller annars finns skäl att misstänka att ett brott har begåtts. Bestämmelser om vad som ska utredas vid förundersökning finns i 1 kap. 2 § i förundersökningslagen.

Polisen har omfattande befogenheter att utöva direkt offentlig makt. När polisen utövar de i lagen angivna befogenheterna kan polisen bl.a. ge befallningar och utfärda förbud som är förpliktande samt gripa personer, stoppa fordon och använda maktmedel.

2.1.4 Brotts mot tjänstemän

Varken Finlands strafflag eller annan reglering innehåller några separata bestämmelser om blåljussabotage. I strafflagen definieras dock vissa brott mot myndigheter, som täcker dylikt våld, hindrande och annat störande. I strafflagens 16 kap. om brott som gäller motstånd mot och hindrande av tjänstemän ingår våldsamt motstånd mot tjänsteman (1 §), motstånd mot tjänsteman (2 §), hindrande av tjänsteman (3 §) och tredska mot polis (4 §).

Enligt 16 kap. 1 § i strafflagen ska den som använder eller hotar använda våld för att tvinga en tjänsteman till eller hindra honom från en tjänsteåtgärd som innefattar utövning av offentlig makt, annars med anledning av en sådan tjänsteåtgärd använder eller hotar använda våld mot den tjänsteman som vidtar åtgärden, eller använder våld mot en tjänsteman eller en person som står i sådant förhållande till honom som avses i 15 kap. 10 § 2 mom. för att hämnas för en sådan tjänsteåtgärd dömas för våldsam motstånd mot tjänsteman. Straffskalan för våldsam motstånd mot tjänsteman är fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. Enligt 2 mom. döms för våldsam motstånd mot tjänsteman också den som förfar på det sätt som nämns i 1 mom. mot den som på en tjänstemans begäran eller med dennes samtycke bistår tjänstemannen i en tjänsteåtgärd som innefattar utövning av offentlig makt. I bestämmelsen om tillämpningsområde i 16 kap. 20 § i strafflagen anges vilka aktörer som jämföras med tjänstemän.

Enligt 16 § 2 § i strafflagen betraktas en gärning som motstånd mot tjänsteman, om våldsam motstånd mot tjänsteman, med beaktande av att våldet eller hotet varit ringa eller andra omständigheter vid brottet, bedömt som en helhet har begåtts under förmildrande omständigheter. Straffskalan för motstånd mot tjänsteman är böter eller fängelse i högst sex månader.

För hindrande av tjänsteman döms enligt 16 kap. 3 § i strafflagen den som utan att använda våld eller hot om våld orättmätigt hindrar eller försöker hindra att en tjänsteåtgärd som avses i 1 § vidtas eller som försvårar den. Straffet för hindrande av tjänsteman är böter.

I 16 kap. 4 § i strafflagen förbjuds tredska mot polis. För tredska mot polis döms till böter eller fängelse i högst tre månader bl.a. den som utan anledning tillkallar polis eller försvårar polisens verksamhet genom att lämna falska uppgifter.

Enligt 21 kap. 2 § 1 mom. 4 punkten är det fråga om mord, om ett dråp begås genom att en tjänsteman dödas, medan denne på tjänstens vägnar upprätthåller ordning och säkerhet, eller på grund av tjänsteåtgärd. Straffet för mord är fängelse på livstid. Enligt paragrafens 2 mom. är också försök till mord straffbart.

Med avseende på regeringsprogrammets föresats att stärka det straffrättsliga skyddet för personalen inom den prehospitala akutsjukvården är det väsentlig att bedöma om våldsam motstånd mot tjänsteman är riktat mot en tjänsteman eller mot en person som enligt 16 kap. 20 § ska jämföras med en tjänsteman samt om föremålet för en sådan motståndsgärning som beskrivs i rekvisitet är en åtgärd som innefattar utövning av offentlig makt.

I 11 § 1 mom. med definitioner i strafflagens 40 kap. om tjänstebrott sägs att "[i] denna lag avses med ... tjänsteman den som står i tjänsteförhållande eller därmed jämförbart anställningsförhållande till staten, till ett välfärdsområde eller till en välfärdssammanslutning eller till en kommun eller till en samkommun eller något annat offentligrättsligt samarbetsorgan för kommuner, till riksdagen, till något av statens affärsverk, till den evangelisk-lutherska kyrkan eller den ortodoxa kyrkan eller till en församling eller ett samarbetsorgan för församlingar inom kyrkan eller till landskapet Åland, Finlands Bank, Folkpensionsanstalten, Arbetshälsoinstitutet, Keva, Kommunernas garanticentral eller Kommun- och välfärdsområdesarbetsgivarna KT".

Med offentligt anställd arbetstagare avses enligt 40 kap. 11 § 1 mom. 3 punkten i strafflagen den som står i arbetsavtalsförhållande till ett offentligt samfund eller en inrättning som nämns i 1 punkten eller till ett universitet. En betydande del av personalen inom den offentliga sektorns prehospitala akutsjukvård står i arbetsavtalsförhållande. Till denna del är det således fråga om

offentligt anställda arbetstagare, som i strafflagens 16 kap. 20 § med bestämmelser om tillämpningsområdet inte jämföras med tjänstemän. En offentligt anställd arbetstagare kan dock vara en person som utövar offentlig makt.

Med person som utövar offentlig makt avses enligt strafflagens 40 kap. 11 § 1 mom. 5 punkten a) den till vars uppgifter enligt lag eller förordning hör att meddela för andra bindande förordnanden eller att besluta om andras intressen, rättigheter eller skyldigheter eller som med stöd av lag eller förordning i sin uppgift reellt ingriper i någon annans intressen eller rättigheter, samt b) den som enligt lag eller förordning eller enligt ett uppdrag som han eller hon med stöd av lag eller förordning fått av en myndighet ska delta i beredningen av sådana beslut som avses i a-punkten genom att göra framställningar eller förslag till beslut, utarbeta utredningar eller planer, ta prover eller utföra inspektioner eller på något annat motsvarande sätt.

Enligt strafflagens 16 kap. 20 § 1 mom. med bestämmelser om tillämpningsområdet jämföras vid tillämpningen av 1–3 § i detta kapitel med en tjänsteman mot vilken gärningen är riktad bl.a. de personer som avses i 40 kap. 11 § och som utövar offentlig makt.

Enligt 40 kap. 12 § 6 mom. i strafflagen föreskrivs i fråga om tillämpningen i vissa fall av bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar särskilt genom lag. I 16 kap. 20 § 6 mom. i strafflagen sägs att "[o]m det någon annanstans än i denna lag föreskrivs att bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar skall tillämpas på andra personer än dem som avses i 1–4 mom., skall dessa vid tillämpningen av 1–3, 9, 13 och 14 § i detta kapitel jämföras med en tjänsteman mot vilken gärningen är riktad."

I den första meningen i grundlagens 124 § om överföring av förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter föreskrivs om förutsättningarna att anförtro andra än myndigheter offentliga förvaltningsuppgifter. Uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt får ges endast myndigheter. Grundlagsutskottet har i sin utlåtandepraxis utgått från att de som handlägger ärenden handlar under tjänsteansvar när en offentlig förvaltningsuppgift på det sätt som avses i 124 § i grundlagen anförtros någon utanför myndighetssystemet (GrUU 3/2009 rd, s. 4/II och GrUU 20/2006 rd, s. 2). Numera finns det många bestämmelser utanför strafflagen genom vilka straffrättsligt tjänsteansvar utsträcks till personer som utför vissa uppgifter oberoende av definitionerna i 40 kap. 11 § i strafflagen. Exempelvis ovan nämnda 20 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård är en sådan särskild bestämmelse om tjänsteansvar.

Personer som arbetar inom första insatsen och den prehospitla akutsjukvården kan enligt de gällande bestämmelserna således med stöd av bestämmelsen om tillämpningsområdet i 16 kap. 20 § i strafflagen jämföras med tjänstemän som är föremål för en gärning som avses i 1–3 § i det kapitlet åtminstone via den särskilda bestämmelsen om tjänsteansvar i 20 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård. Dessutom jämföras personer som arbetar inom prehospitla akutsjukvården och första insatsen med tjänstemän när de utövar offentlig makt i egenskap av offentligt anställda arbetstagare. När det gäller tillämpningen av bestämmelserna i 16 kap. bör man således granska om det har varit fråga om en tjänsteåtgärd som innefattar utövning av offentlig makt.

Kriterierna på utövning av offentlig makt har granskats i förarbetena till bestämmelsen om våldsam motstånd mot tjänsteman (RP 6/1997 rd s. 59–60) som följer: "Tjänsteåtgärder som innebär utövning av offentlig makt kan för det första bestå i fattande och beredning av beslut som innebär uppställande av rättsliga regler och tillämpning av dessa i enskilda fall... Vid sidan av denna typ av tjänsteåtgärder skyddar den föreslagna 1 § också s.k. faktisk utövning av offentlig makt, som inbegriper möjligheten att ingripa i andras förmåner, rättigheter eller skyldigheter. Det kan t.ex. vara frågan om att en tjänsteman i samband med att han utför

lagstadgade kontroller och inspektioner utfärdar order och förbud... All myndigheternas verksamhet är inte utövning av offentlig makt... Det är inte heller fråga om utövning av offentlig makt när en tjänsteman utför konkreta uppgifter i sin tjänsteutövning, t.ex. kör polisbil, bygger eller reparerar en allmän väg eller byggnad eller sköter en patient i ett sjukhus som upprätthålls av ett offentligt samfund. Om funktioner som inte hör till utövningen av offentlig makt störs med våld eller hot om våld kan det givetvis bli fråga om att trygga eller återställa ordningen genom myndighetsåtgärder som är liktydiga med utövning av offentlig makt.”

Vid tolkningen av kriteriet på utövning av offentlig makt i 40 kap. 11 § 1 mom. 5 punkten i strafflagen räcker det inte att utövning av offentlig makt ingår i personens befattningsbeskrivning, utan man måste bedöma om just den aktuella verksamheten handlade om utövning av offentlig makt eller inte (HD 2002:21 samt med avseende på våldsamt motstånd mot tjänsteman RP 6/1997 rd s. 59–60 och HD 2008:78).

Det förhöjda straffrättsliga skyddet i strafflagens 16 kap. gäller i princip oberoende av den formella ställningen den del av tjänsteverksamheten eller annan verksamhet som utgör utövning av offentlig makt. Bedömningen av utövning av offentlig makt är således densamma oberoende av om det är fråga om t.ex. polisen, räddningsverksamhet eller prehospital akutvård och oberoende av om uppgiften sköts i tjänste- eller arbetsavtalsförhållande. En person som utövar offentlig makt kan också vara anställd hos en privat serviceproducent.

2.1.5 Motstånd mot person som upprätthåller ordningen

I strafflagens 17 kap. om brott mot allmän ordning ingår en straffbestämmelse om motstånd mot person som upprätthåller ordningen i 6 §. Denna bestämmelse innehåller inget kriterium om att gärningen ska vara riktad mot en tjänsteman eller utövning av offentlig makt. I 1 mom. sägs att ”[d]en som med våld eller hot om våld hindrar eller försöker hindra en person som upprätthåller ordningen från att fullgöra en uppgift som enligt lag eller förordning ankommer på honom eller annars försvårar fullgörandet av nämnda uppgift skall, om strängare straff för gärningen inte bestäms på något annat ställe i lag, för motstånd mot person som upprätthåller ordningen dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.”

I 2 mom. sägs att ”[m]ed person som upprätthåller ordningen avses i denna paragraf 1) en i lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik (472/1977) avsedd förare, med föraren jämställd person eller passagerare som på begäran av föraren eller en med föraren jämställd person bistår dessa, 2) en biljettkontrollör som avses i lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik (469/1979) och en ordningsvakt som bistår vid kontrollen, samt 3) en väktare eller ordningsvakt som avses i lagen om privata säkerhetstjänster (1085/2015).”

Genom bestämmelsen skyddas vissa personer som upprätthåller ordningen, såsom ordningsvakter och väktare, när de utför sina lagstadgade uppgifter. Straffskalan i bestämmelsen är böter eller fängelse i högst sex månader. Straffskalan är således klart lindrigare än vid t.ex. grundformen av misshandel.

I de lagar som nämns i 17 kap. 6 § 2 mom. i strafflagen föreskrivs det om befogenheterna för de personer som nämns i bestämmelsen och delvis också om deras rätt att använda maktmedel. De personer som avses i 17 kap. 6 § i strafflagen kan utöva offentlig makt i sin uppgift. På dem kan således till denna del tillämpas bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar. Dock jämföras de inte med tjänstemän i 16 kap. 1–3 § i strafflagen, eftersom på motstånd mot dem tillämpas nämnda 17 kap. 6 § i strafflagen (RP 77/2001 rd s. 52).

I enlighet med bestämmelsens subsidiaritetsklausul tillämpas bestämmelsen om motstånd mot person som upprätthåller ordningen inte, om strängare straff för gärningen bestäms på något annat ställe i lag. Sålunda, om den som gör motstånd gör sig skyldig till exempelvis misshandel eller grov misshandel, ska bestämmelsen om misshandel eller grov misshandel tillämpas i stället för 17 kap. 6 § i strafflagen.

2.1.6 Strafflagens allmänna straffbestämmelser

Till den del som 16 kap. 1–3 § i strafflagen inte blir tillämpliga på våldsamma gärningar eller gärningar som inbegriper hot riktade mot personer som arbetar inom prehospitat akutvård eller annan larmverksamhet, skyddas personen av strafflagens allmänna straffbestämmelser som skyddar t.ex. hälsan i 21 kap. i strafflagen och friheten i 25 kap. i strafflagen. Gärningens klandervärdhet beaktas då vid bestämmandet av straffet och straffmätningen i enlighet med 6 kap. i strafflagen.

I strafflagens 6 kap. 4 § om den allmänna principen för straffmätning sägs att "[s]traffet skall mätas ut så att det står i ett rättvist förhållande till hur skadligt och farligt brottet är, motiven till gärningen samt gärningsmannens av brottet framgående skuld i övrigt." Straffhöjande kan då inverka att den som gärningen riktas mot har en mer sårbar ställning än genomsnittet när han eller hon utför sina arbetsuppgifter samt situationen och förhållandena även i övrigt. Vid bedömningen kan det vara av betydelse bl.a. om den person som hotar eller är våldsam eller gör motstånd är en utomstående eller föremål för åtgärder och om detta förfarande har att göra med personens hälsotillstånd eller inte.

I strafflagens 21 kap. 5 § 1 mom. om misshandel föreskrivs att "[d]en som begår fysiskt våld mot någon eller som utan att begå sådant våld skadar någons hälsa, tillfogar honom smärta eller försätter honom i medvetlöshet eller något annat motsvarande tillstånd, skall för misshandel dömas till böter eller fängelse i högst två år." Enligt 2 mom. är försök straffbart.

I strafflagens 21 kap. 6 § 1 mom. om grov misshandel sägs att "[o]m vid misshandel 1) någon tillfogas svår kroppsskada eller en allvarlig sjukdom eller försätts i livshotande läge, 2) brottet begås på ett synnerligen rått eller grymt sätt, eller 3) används skjut- eller eggvapen eller något annat jämförbart livsfarligt hjälpmedel och brottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för grov misshandel dömas till fängelse i minst ett och högst tio år." Enligt 2 mom. är försök straffbart.

I strafflagens 21 kap. 7 § om lindrig misshandel sägs att "[o]m misshandeln, med hänsyn till att våldet, kränkningen av den kroppsliga integriteten eller den skada som tillfogats offrets hälsa har varit mindre betydande eller med beaktande av andra omständigheter vid brottet, bedömd som en helhet är ringa, skall gärningsmannen för lindrig misshandel dömas till böter."

Strafflagens 21 kap. 16 § 1 mom. om åtalsrätt innebär att "[å]klagaren får väcka åtal för lindrig misshandel endast om målsäganden anmäler brottet till åtal eller gärningen har riktat sig mot 1) en person som är yngre än arton år, 2) gärningsmannens make eller tidigare make, syskon, släkting i rakt upp- eller nedstigande led eller den som har eller har haft gemensamt hushåll med gärningsmannen, eller mot någon annan person som annars är eller har varit närstående till gärningsmannen på grund av ett med dessa jämförbart personligt förhållande, eller 3) en person på grund av hans eller hennes arbetsuppgifter och gärningsmannen inte hör till arbetsplatsens personal."

Momentets tredje punkt har införts för att betona det straffrättsliga skyddet för de personer som kan bli utsatta för våld i sina arbetsuppgifter. Även lindrig misshandel hör alltid under allmänt

åtal när gärningen har riktats mot en person på grund av dennas arbetsuppgifter och gärningsmannen inte hör till arbetsplatsens personal. I motiveringen till den regeringsproposition som ledde till den aktuella lagstiftningsändringen (RP 78/2010 rd, s. 17) konstateras att "[p]ersoner i arbetsförhållande jämföras då på sätt och vis med personer som utövar offentlig makt när det gäller åtalsrätten. Gärningar som riktar sig mot de sistnämnda personerna utgör motstånd mot tjänsteman och hör under allmänt åtal redan i dag."

I motiveringen konstateras vidare att "[t]ill paragrafens tillämpningsområde kommer i praktiken att höra framför allt servicearbetet, arbetet inom social- och hälsovårdssektorn, transport- och trafikbranschen samt handeln. Inom hälsovårdssektorn omfattar paragrafens tillämpningsområde t.ex. sjukhustjänsterna, läkartjänsterna, de övriga tjänsterna inom hälsovården samt sjuktransporttjänsterna, arbetet på polikliniker och annan mottagning av patienter, arbetet på avdelningarna och hemsjukvården." Förstavårdarna hör således till paragrafens tillämpningsområde. Till paragrafens tillämpningsområde hör också andra personer som arbetar inom larmverksamhet och polisverksamhet till de delar som 16 kap. 1–3 § i strafflagen inte blir tillämpliga, eftersom paragrafen är lika tillämplig på personer som står i arbetsavtalsförhållande och personer som står i tjänsteförhållande.

I strafflagens 25 kap. om brott mot friheten sägs i 7 § om olaga hot att "[d]en som lyfter vapen mot någon eller på något annat sätt hotar någon med brott under sådana omständigheter att den hotade har grundad anledning att frukta för att hans egen eller någon annans personliga säkerhet eller egendom är i allvarlig fara skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för olaga hot dömas till böter eller fängelse i högst två år."

I strafflagens 25 kap. 9 § 1 mom. om åtalsrätt konstateras att "[å]klagaren får väcka åtal för frihetsberövande av oaktsamhet, olaga hot eller olaga tvång endast om målsäganden anmäler brottet till åtal eller om ett livsfarligt hjälpmedel har använts vid olaga hot eller olaga tvång, eller om ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks." Enligt 2 mom., som påminner mycket om 21 kap. 16 § 1 mom. 3 punkten i strafflagen, får åklagaren därtill väcka åtal för olaga hot om gärningen har riktat sig mot en person på grund av personens arbetsuppgift och gärningsmannen inte är anställd hos samma arbetsgivare.

Huruvida en person som hindrar polisen, räddningstjänsten eller en ambulans att komma till en olycksplats, och detta agerande leder till att människor går förlorade, är ansvarig för dylika personskador bedöms enligt bestämmelserna i 21 kap. i strafflagen. Strafflagens 17 kap. innehåller också bestämmelser om offentlig uppmaning till brott och upplöpsbrott.

2.1.7 Arbetarskyddsbestämmelser

Vid sidan av straffbestämmelserna blir det också aktuellt att beakta arbetarskyddslagstiftningen för dem som arbetar inom polis- och larmverksamheten. Bestämmelser om arbetarskydd ingår i arbetarskyddslagen (738/2002) och i annan lagstiftning om saken. Lagen innehåller bestämmelser om ombesörjande av arbetarskyddet på olika sätt och på olika nivåer inom arbetsgivarorganisationen.

Enligt 27 § 1 mom. i arbetarskyddslagen ska i arbete som är förknippat med en uppenbar risk för våld arbetet och arbetsförhållandena ordnas så att risken för våld och våldssituationer i mån av möjlighet förebyggs. På arbetsplatsen ska då finnas sådana ändamålsenliga säkerhetsarrangemang eller säkerhetsanordningar som behövs för att förhindra eller begränsa våldet samt möjlighet att larma hjälp. Enligt 2 mom. ska arbetsgivaren för arbete och arbetsplatser som avses i 1 mom. utarbeta anvisningar om rutiner där det på förhand fåsts uppmärksamhet vid hantering av hotfulla situationer och vid tillvägagångssätt med vars hjälp

våldssituationers inverkan på arbetstagarens säkerhet kan förhindras eller begränsas. Säkerhetsarrangemangens och säkerhetsanordningarnas funktion ska vid behov kontrolleras.

I 50 § i lagen om tillsynen över arbetarskyddet och om arbetarskyddssamarbete på arbetsplatsen (44/2006) fastställs arbetarskyddsmyndighetens anmälningsskyldighet i anslutning till brottmål. I 1 mom. konstateras att finns det sannolika skäl att misstänka att någon har begått en gärning som utgör brott enligt en lag som omfattas av arbetarskyddsmyndighetens tillsyn eller enligt vissa paragrafer i strafflagen, såsom bestämmelserna om människohandel och bedrägeri, ska arbetarskyddsmyndigheten anmäla detta till polisen för förundersökning. Enligt den nuvarande ordalydelsen förpliktar 50 § ändå inte arbetarskyddsmyndigheterna att göra anmälan om t.ex. misshandel.

2.1.8 Bestämmelser om skadegörelse och sabotage samt stöld- och rånbrott

Strafflagens 35 kap. innehåller bestämmelser om skadegörelse. Enligt 1 § ska den som orättmätigt förstör eller skadar någon annans egendom för skadegörelse dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

I 2 § 1 mom. om grov skadegörelse sägs att om skadegörelsen vållar 1) synnerligen stor ekonomisk skada, 2) synnerligen kännbar skada för den drabbade, med beaktande av dennes förhållanden, eller 3) avsevärd skada på egendom som är synnerligen värdefull i historiskt eller kulturellt hänseende, och skadegörelsen även bedömd som en helhet är grov, ska gärningsmannen för grov skadegörelse dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. Enligt 2 mom. är försök till grov skadegörelse straffbart.

Enligt 3 mom. betraktas skadegörelse som lindrig skadegörelse, om skadegörelsen, med beaktande av att skadan är liten eller andra omständigheter vid brottet, bedömd som en helhet är ringa. Straffet för lindrig skadegörelse är böter.

Även frågan om förhållandet mellan skadegörelse och sabotage kan också lyftas fram. De straffbestämmelser som gäller sabotage och grovt sabotage är placerade i 34 kap. i strafflagen. Enligt 1 § 1 mom. i det kapitlet ska den som 1) anlägger en eldsvåda, 2) spränger någonting eller 3) åstadkommer en översvämning eller någon annan naturkatastrof så att gärningen är ägnad att förorsaka allmän fara för liv eller hälsa eller så att därav uppstår allmän fara för en synnerligen betydande ekonomisk skada, för sabotage dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. Enligt 2 mom. döms för sabotage också den som genom att skada eller förstöra egendom eller genom att obehörigen ingripa i ett produktions-, distributions- eller datasystems funktion, förorsakar allvarlig fara för energiförsörjningen, den allmänna hälsovården, försvaret, rättsvården eller någon med dessa jämförbar viktig samhällsfunktion. Enligt 3 mom. är försök till sabotage straffbart.

Enligt 2 § 1 mom. i det kapitlet ska den som 1) förstör ett trafikmedel, en fast plattform eller deras tillbehör eller en trafikled, en trafikanordning eller någon annan trafikutrustning eller skadar eller ändrar dem, 2) ger oriktig information om något som angår trafiken eller 3) utövar våld mot någon som befinner sig i ett trafikmedel, på en flygplats eller på en fast plattform eller mot den som sköter trafikledningsuppgifter, eller hotar en sådan person med våld så att gärningen är ägnad att förorsaka allmän fara för liv eller hälsa i trafiken eller på den fasta plattformen, om gärningen bedömd som en helhet inte är ringa, för trafiksabotage dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. Enligt 2 mom. är försök till trafiksabotage straffbart.

Enligt 3 § 1 mom. om grovt sabotage i det kapitlet ska en gärning betraktas som grovt sabotage, om sabotage eller trafiksabotage begås 1) så att en stor mängd människor utsätts för allvarlig fara för liv eller hälsa, 2) så att någon viktig samhällsfunktion på grund av den hotande skadans långvarighet, omfattning eller någon annan orsak utsätts för synnerligen allvarlig fara eller 3) under krig eller andra undantagsförhållanden och brottet även bedömt som en helhet är grovt. Straffskalan för grovt sabotagen är fängelse i minst två och högst tio år. Enligt 2 mom. är försök till grovt sabotage straffbart.

Strafflagens 28 kap. innehåller bestämmelser om stöld. Enligt 1 § 1 mom. i det kapitlet ska den som olovligen tillägnar sig lös egendom som någon annan har i sin besittning, för stöld dömas till böter eller fängelse i högst ett år sex månader. Enligt 2 mom. är försök till stöld straffbart.

Enligt 2 § 1 mom. om grov stöld i det kapitlet ska om vid stöld 1) föremål för tillgreppet är synnerligen värdefull egendom, 2) den drabbade, med beaktande av hans förhållanden, åsamkas synnerligen kännbar skada, 3) gärningsmannen utnyttjar den drabbades hjälplöshet eller nöd, 4) gärningsmannen eller den som är delaktig, för att begå gärningen förser sig med skjutvapen, sprängämne eller annat sådant farligt hjälpmedel, eller 5) gärningsmannen bryter sig in i en bebodd bostad, och stölden även bedömd som en helhet är grov, gärningsmannen för grov stöld dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. Enligt 2 mom. är försök till grov stöld straffbart.

Om stölden, med hänsyn till den tillgripna egendomens värde eller andra omständigheter vid brottet, bedömd som en helhet är ringa, ska gärningsmannen enligt 3 § 1 mom. i det kapitlet för snatteri dömas till böter. Enligt 2 mom. är försök till snatteri straffbart.

Enligt 28 kap. 9 a § 1 mom. i strafflagen ska den som olovligen tar i bruk ett motordrivet forskaffningsmedel som tillhör någon annan, för bruksstöld av motordrivet forskaffningsmedel dömas till böter eller fängelse i högst ett år sex månader. Enligt 2 mom. är försök till bruksstöld av motordrivet forskaffningsmedel straffbart.

Enligt 9 b § 1 mom. om grov bruksstöld av motordrivet forskaffningsmedel ska om vid bruksstöld av motordrivet forskaffningsmedel 1) eftersträvas avsevärd ekonomisk vinning eller 2) den drabbade, med beaktande av hans eller hennes förhållanden eller annars, åsamkas synnerligen kännbar skada eller olägenhet, och bruksstölden av motordrivet forskaffningsmedel även bedömd som en helhet är grov, gärningsmannen för grov bruksstöld av motordrivet forskaffningsmedel dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. Enligt 2 mom. är försök till grov bruksstöld av motordrivet forskaffningsmedel straffbart.

Bruksstöld av motordrivet forskaffningsmedel anses vara lindrig bruksstöld av motordrivet forskaffningsmedel enligt 9 c §, om bruksstölden av motordrivet forskaffningsmedel, med beaktande av att brottet inte är ägnat att orsaka skada eller olägenhet som är av betydelse, eller med hänsyn till andra omständigheter vid brottet, bedömd som en helhet är ringa. Straffet för lindrig bruksstöld av motordrivet forskaffningsmedel är böter.

Strafflagens 31 kap. innehåller bestämmelser om rån. Enligt 1 § 1 mom. i det kapitlet ska den som 1) genom våld på person eller överhängande hot om sådant våld ur en annans besittning olovligen tillägnar sig eller olovligen tar i bruk någon annans lösa egendom, eller 2) genom sådant våld eller hot tvingar en annan att avstå från en ekonomisk förmån som gärningsmannen eller den för vilken han handlar inte har laglig rätt till, för rån dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år. Enligt 2 mom. är försök till rån straffbart. För rån eller rånförsök döms enligt 3 mom. också den som har anträffats på bar gärning vid ett tillgrepp eller ibruktagande som nämns i 1 mom. 1 punkten och som genom att använda sådant våld eller hot

som där avses fullbordar eller försöker fullborda brottet eller behåller eller försöker behålla egendomen. I 4 mom. konstateras att är en gärning som avses i denna paragraf, med hänsyn till att våldet eller hotet är ringa eller till omständigheterna i övrigt, bedömd som en helhet inte allvarlig, ska gärningsmannen inte dömas för rån utan för de andra brott som gärningen innefattar.

I 2 § 1 mom. om grovt rån föreskrivs att om vid rån 1) någon uppsåtligt tillfogas svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller försätts i livshotande läge, 2) brottet begås på ett synnerligen rått eller grymt sätt, 3) används skjut- eller eggvapen eller annat sådant livsfarligt hjälpmedel, eller 4) brottet riktas mot någon som på grund av det arbete eller den uppgift som hör till hans yrke eller befattning inte kan försvara sig eller sin egendom, och rånet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för grovt rån dömas till fängelse i minst två och högst tio år. Enligt 2 mom. är försök till grovt rån straffbart.

Enligt 2 a § 1 mom. om förberedelse till grovt rån ska den som för att begå ett brott som avses i 2 § 1) innehar ett skjut- eller eggvapen eller något annat jämförbart livsfarligt redskap eller ett redskap som är särskilt lämpat som hjälpmedel vid brottet, 2) skaffar särskild information som behövs för begående av brottet, eller 3) kommer överens med någon annan om att begå brottet eller gör upp en detaljerad plan för att begå brottet, för förberedelse till grovt rån dömas till fängelse i högst tre år. I 2 mom. sägs att om faran för att brottet skulle fullbordas var obetydlig av andra än tillfälliga orsaker eller om personen frivilligt avstod från förberedelsen till brottet, förhindrade att förberedelsen fortsatte eller på något annat sätt eliminerade betydelsen av sin egen verksamhet vid förberedelsen till brottet, ska det som föreskrivs i 1 mom. dock inte tillämpas.

I Finland skyddas egendom med avseende på egendomsskadeelementet i s.k. blåjussabotage bl.a. genom de straffbestämmelser som gäller skadegörelse. Om en gärning kan anses vara ägnad att orsaka allmän fara för liv eller hälsa eller allmän fara för en synnerligen betydande ekonomisk skada, kan straffbestämmelserna som gäller sabotage komma på fråga. Även de straffbestämmelser som gäller bl.a. stöld, bruksstöld av motordrivet fortkärfningsmedel och rån skyddar för sin del egendom som används i polis- eller larmverksamhet.

2.1.9 Slutsatser

När man granskar nuläget beträffande straffbestämmelserna kan man konstatera att tillämpning av bestämmelsen om våldsam motstånd mot tjänsteman i 16 kap. 1 § i strafflagen förutsätter att det motstånd som avses i bestämmelsen riktas mot en tjänsteman eller en person som kan jämföras med en tjänsteman på de sätt som föreskrivs i 20 § i det kapitlet, och att föremålet för motståndet är en tjänsteåtgärd som innefattar utövning av offentlig makt. Dessutom tillämpas bestämmelsen om motstånd när motståndet riktas mot en person som på begäran av den person som utför en sådan uppgift bistår denne. Utgångspunkten i regleringen är uttryckligen att tjänsteåtgärder som innefattar utövning av offentlig makt åtnjuter ett särskilt straffrättsligt skydd. Till den del som en person som arbetar inom polis- eller larmverksamhet stöter på motstånd i en annan uppgift än en uppgift som innefattar utövning av offentlig makt, ska strafflagens allmänna bestämmelser tillämpas på gärningen.

I situationer där ovannämnda specialbestämmelser i 16 och 17 kap. i strafflagen inte tillämpas sker den straffrättsliga bedömningen med stöd av de allmänna straffbestämmelserna, t.ex. bestämmelserna om olaga hot eller misshandelsbrott. Enligt 6 kap. 4 § i strafflagen ska straffet mätas ut så att det står i ett rättvist förhållande till hur skadligt och farligt brottet är, motiven till gärningen samt gärningsmannens av brottet framgående skuld i övrigt.

Komplettering av bestämmelserna om åtalsrätt i 21 kap. strafflagen så att även lindrig misshandel lyder under allmänt åtal när gärningen har riktats mot en person på grund av dennas arbetsuppgifter, visar att lagstiftaren har menat att när någon blir utsatt för även lindrig misshandel i sina arbetsuppgifter är det en sak som förutsätter åtgärder från samhällets sida och det har inte ansetts lämpligt att låta ställandet till straffrättsligt ansvar vara beroende av den drabbades viljeyttring.

Straffbestämmelser som är av betydelse för begreppet blåjussabotagen när det handlar om egendomsskador är framför allt den straffbestämmelse som gäller skadegörelse samt, när det handlar om gärningar som orsakar allmän fara, de straffbestämmelser som gäller sabotage. Rekvisitet för grov skadegörelse anger inte separat egendomsskada i anslutning till polis- eller larmverksamhet som ett kriterium på grov skadegörelse. Det är sannolikt att gärningar som riktas mot ett fordon eller utrustning som används i polis- eller larmverksamheten i allmänhet inte överskrider den höga tillämpningströskeln för sabotage eller innehåller t.ex. elementet allmän fara, varvid avsiktligt orsakande av dylika skador i första hand ska bedömas med avseende på rekvisitet för skadegörelse. Fordon eller utrustning som används i polis- eller larmverksamhet nämns inte heller separat i andra straffbestämmelser som gäller egendomsbrott.

2.2 Rättspraxis

2.2.1 Statistik

Enligt Statistikcentralens uppgifter dömdes 2023 i Finland 318 personer för våldsamt motstånd mot tjänsteman (SL 16:1 §). I största delen av fallen (223) dömdes personen till villkorligt fängelse, och straffets längd var i medeltal 5,4 månader. I tio fall påfördes böter som tilläggsstraff till villkorligt fängelse. 62 personer dömdes till ovillkorligt fängelse.

För motstånd mot tjänsteman (SL 16:2 §) dömdes 2023 sammanlagt 134 personer i domstol. Av dessa personer dömdes nästan alla (125 personer) till böter och 3 personer till villkorligt fängelse. När det gäller villkorligt fängelse var det genomsnittliga straffet 2,1 månader. För dem som dömdes till böter var det genomsnittliga antalet dagsböter 40,3.

För hindrande av tjänsteman (SL 16:3 §) dömdes 2023 sammanlagt 78 personer. Det genomsnittliga antalet dagsböter som dömdes ut var 19,9.

Utifrån statistiken kan man tolka saken så att för våldsamt motstånd mot tjänsteman påförs i genomsnitt cirka 5–6 månader långa villkorliga fängelsestraff. För motstånd mot tjänsteman påförs igen nästan alltid bötesstraff, i några fall ett kort villkorligt fängelsestraff. Straffet för hindrande är alltid endast böter.

Utifrån statistiken går det inte att bland brottsrubriceringarna särskilja sådana fall där en person har dömts för en gärning som riktats mot egendom som används i polis- eller larmverksamhet. Sådana brottsrubriceringar är ur den gällande lagstiftningens synvinkel bl.a. skadegörelse, grov skadegörelse, rån, grovt rån, bruksstöld av motordrivet fortkaffningsmedel, grov bruksstöld av motordrivet fortkaffningsmedel, stöld, grov stöld, sabotage och grovt sabotage.

Alla ovannämnda brottsrekvisit förutsätter att gärningsmannen handlar uppsåtligt.

2.2.2 Inhemsk avgörandepraxis

Justitieministeriet begärde sommaren och hösten 2024 uppgifter av Rättsregistercentralen om domstolsavgöranden, där man på grund av bestämmelserna i strafflagens 16 kap. eller andra

allmänna bestämmelser i strafflagen kunde anse att det varit fråga om våld eller hot om våld i anslutning till polisen, den prehospitla akutvården och räddningsväsendet. De granskade fallen kan antas utgöra ett riktgivande begränsat urval av de behandlade ärenden som gått vidare till domstol i Finland, där man skulle kunna anse att det är fråga om våld och hot om våld i anslutning till polisen, den prehospitla akutsjukvården och räddningsväsendet. Dessutom skickade Rättsregistercentralen på justitieministeriets begäran avgörandena i sådana fall där det var fråga om skada på dessa aktörers egendom. Från tingsrätterna fick man del av sammanlagt 95 domar och från hovrätterna 10 domar.

I de avgöranden som gällde strafflagens 16 kap. (1, 2 och 3 §) var största delen av de bedömda gärningarna riktade mot polisen. En del av avgörandena i materialet gällde gärningar riktade mot personal inom räddningsväsendet eller den prehospitla akutvården. I de avgöranden som gällde våldsamt motstånd mot tjänsteman tog sig våldet oftast uttryck som t.ex. sparkar, slag eller bl.a. hotfullt framförande av motorfordon så att polisen måste väja för fordonet, som inte väjt eller lytt påbud att stanna. I en del av avgörandena hotade personen en tjänsteman, dvs. i allmänhet en polis, med ett skjutvapen, ett eggvapen eller något annat föremål, t.ex. ett järnrör. I ett fall gällde hotet också att en person hotade en åklagare och dennes närstående med våld genom upprepade meddelanden, om åklagaren inte påskyndade processen med personens ärende.

I vissa gärningar riktade mot polisen beskrevs att polisen kommit till platsen för att säkerställa prehospitla akutsjukvårdsuppgifter när våld eller hot om våld riktades mot den prehospitla akutsjukvården. I ett fall hotade en person ambulanspersonalen med ett eggvapen, varför en polisbil kom till platsen. Personen hotade polisen med eggvapnet och framförde hot relaterade till liv mot polisen. Personen transporterades med ambulans till sjukhuset, och under transporten fortsatte det aggressiva beteendet. För gärningen dömdes personen till villkorligt fängelse i sju månader för våldsamt motstånd mot tjänsteman riktat mot polisen. I ett annat fall dömdes en person för misshandel riktat mot en person som utförde prehospitla akutsjukvårdsuppgifter samt för våldsamt motstånd mot tjänsteman riktat mot polisen. Personen hade riktat våld mot personen inom den prehospitla akutsjukvården genom att sparka och slå samt hade riktat kroppsligt våld mot polisen genom att sparka denne i samband med gripandet.

I de gärningar som gällde motstånd mot tjänsteman var våldet och hotet lindrigare än vid våldsamt motstånd mot tjänsteman. Även de fall som gällde motstånd mot tjänsteman var i allmänhet riktade mot polisen. Motståndet kunde ta sig sådana uttryck som att gripa tag i saker eller sparka och slå samt knuffa och klappa till. Ofta var det fråga om att det ringa våldet eller hotet eller andra omständigheter vid brottet visade att det våldsamma motståndet mot tjänsteman bedömt som en helhet hade begåtts under förmildrande omständigheter.

I de avgöranden som gällde hindrande låg fokus på icke-våldsamt hindrande, som försvårade skötseln av en uppgift. Sådant hindrande kunde ta sig t.ex. sådant uttryck att en person inte lydde en tjänstemans, såsom en polis, order. Bland de avgöranden som sändes till justitieministeriet fanns också fall som gällde tredska mot polis, där en person t.ex. vägrade att ge polisen sina personuppgifter.

De avgöranden som gällde prehospitla akutsjukvård i urvalet stärkte bedömningen att vid skötseln av prehospitla akutsjukvårdsuppgifter utövas vanligtvis inte offentlig makt, så på dylika fall är ofta strafflagens allmänna straffbestämmelser, såsom olaga hot och misshandel, tillämpliga i stället för bestämmelserna om motstånd mot tjänsteman. I en del av fallen var våldet eller hotet om det riktat mot personal inom såväl polisen som den prehospitla akutsjukvården, men även i dessa fall behandlades vanligtvis endast våld eller hot om våld mot polisen i enlighet med straffbestämmelsen om våldsamt motstånd mot tjänsteman, och för

gärningarna riktade mot den prehospitala akutsjukvården dömdes personen i enlighet med strafflagens allmänna straffbestämmelser.

Den vanligaste rubriceringen med avseende på de problemsituationer som framkommit i prehospitala akutsjukvårdsuppgifter var olaga hot. Hotet tog sig ofta uttryck i form av hot med vapen, hot om brott samt hot mot personens egna liv och hälsa eller personens närståendes liv och hälsa. I en del av fallen förekom kroppsligt våld i stället för eller utöver hot. Våldet tog sig uttryck som bl.a. sparkar och slag samt som annat våldsamt motstånd, såsom att kasta omkring saker.

I ett avgörande bedömde tingsrätten utövningen av offentlig makt i samband med en prehospital akutsjukvårdsuppgift. En person dömdes för motstånd mot tjänsteman efter att motstånd riktats mot en person som skötte en prehospital akutsjukvårdsuppgift. Tingsrätten ansåg att personen hade angripit den som skötte uppgiften efter att personen hade frigjorts från ett räcke och låtit sig falla ner. Tingsrätten ansåg det bevisat att personen hade angripit förstavårdaren uttryckligen på grund av frigörandet som betraktades som utövning av offentlig makt. I ärendet var det utrett att den personen som utförde förstavårdaruppgiften hade varit i tjänsteförhållande och var en i strafflagens 16 kap. 2 § avsedd tjänsteman.

I några avgöranden bedömdes skötseln av en prehospital akutsjukvårdsuppgift som handräckning. I ett fall ansågs att en person hade använt våld för att tvinga en tjänsteman att låta bli att utföra en tjänsteåtgärd som innefattande utövning av offentlig makt, så att när en vårdare från den sjuktransportenhet som på polisens begäran hade kommit för att vårda personen hade frågat efter personens namn hade personen sparkat vårdaren i underkroppen. Det våldsamma motståndet hade med beaktande av att våldet och hotet om våldet hade varit ringa och andra omständigheter vid brottet, bedömt som en helhet begåtts under förmildrande omständigheter, och personen dömdes för motstånd mot tjänsteman. I ett annat avgörande hade en person använt eller hotat att använda våld för att tvinga tjänstemän, dvs. sjuktransportpersonal som agerade på polisens begäran och för att bistå polisen, att inte utföra en tjänsteåtgärd som innefattade utövning av offentlig makt, dvs. avlägsnande av personen från en bostad som belagts med boendeförbud. Personen hade slagit en vårdare som tillhörde ambulanspersonalen i ansiktet med armbågen. På grund av personens aggressiva beteende hade sjuktransportpersonalen slutligen blivit tvungen att dra sig tillbaka från uppdraget till ambulansen för att invänta en polispatrull. Åtalet för motstånd mot tjänsteman förkastades, eftersom tingsrätten ansåg att det inte varit fråga om en åtgärd av typen handräckning som utförts på polisens begäran, och den hade inte verkställts med tvång. Sålunda var det inte fråga om en tjänsteåtgärd i lagens mening, och åtalet för motstånd mot tjänsteman förkastades.

Ofta var den person som riktat våld eller hot om våld mot personal inom polisen, den prehospitala akutsjukvården eller räddningsväsendet berusad eller annars i ett förvirrat tillstånd. I ett fall hade inget straff dömts ut därför att personen ansågs ha befunnit sig i ett psykosliknande tillstånd vid tidpunkten för gärningen.

När fallet hänförde sig till våld eller hot om våld riktat mot den prehospitala akutsjukvården och den person som var föremål för vårdåtgärden själv motsatte sig vårdpersonalen var personen ofta i ett ovannämnt förvirrat tillstånd. Å andra sidan kunde den person som riktat våld eller hot om våld mot vårdpersonal också vara en utomstående, dvs. någon annan än akutvårdspatienten.

I urvalet ingick betydligt färre avgöranden som gällde räddningspersonal än sådana som gällde polisen och den prehospitala akutsjukvården. I urvalets avgöranden som gällde räddningspersonal väcktes åtal i regel för våldsamt motstånd mot tjänsteman eller motstånd mot tjänsteman. I ett avgörande konstaterade tingsrätten att det var obestridligt att målsäganden som

brandman hade haft ställning som tjänsteman och hade utfört ett tjänsteuppdrag. Svarandens gärning hade enligt tingsrätten berott på att målsäganden på grund av tjänsteuppdraget hade hindrat svaranden från att gå till en brandplats, till följd av vilket svaranden hade riktat våld mot målsäganden genom att knuffa till denne med huvudet. I fallen i urvalet riktade sig motståndet mot t.ex. förbud som en brandman hade meddelat den som gjorde motstånd och som denna inte hade följt.

I en del av avgörandena bedömdes motståndet vara förenat med ringa skadegörelse, såsom skador på ett utryckningsfordon eller dess utrustning. Dylik ringa skadegörelse bedömdes inte som separat skadegörelse.

I en del av fallen väcktes åtal separat för skadegörelse. Detta skedde t.ex. i ett fall där en person hade skadat välfärdsområdets egendom genom att kasta sten på den prehospitla akutsjukvårdens fordon samt i ett fall där en person hade slagit knytnäven i konsolen i den ambulans som transporterade personen så att konsolen hade lossnat från sina fästen och gått sönder. I ett annat fall bedömdes gärningen som skadegörelse när en person hade rivit loss strömkablarna på ambulansens defibrillator och kastat den golvet så att den gick sönder och blev oanvändbar, samt i ett annat fall där en person hade kastat ett föremål mot ett fordon's vindruta så att den hade skadats. Som skadestånd bedömdes dessutom en gärning där en person hade punkterat ambulansens däck samt ett fall där en person hade söndrat sätet i polisbilens transportutrymme under transporten. Som skadestånd bedömdes också ett fall där en person hade skadat polisinsrättningens egendom genom att söndra taklampan i polisbilens transportutrymme och bända bilens bakhjula så att den måste rätas ut. Skadegörelsen bedömdes som lindrig i ett fall där en person hade rivit loss ambulansens elledningar. Bland avgörandena i urvalet fanns inga fall av grov skadegörelse.

I ett av hovrättens avgöranden granskades verksamhet med anknytning till fenomenet blåljussabotage, där det framkom såväl avsikt att tillgripa polisens egendom som allvarligt våld mot person. I avgörandet granskades flera fall av försök till mord, våldsam motstånd mot tjänsteman samt bland andra brottsrubriceringar även grovt rån. I fallet lockade personerna polisen till en avlägsen plats i avsikt att tillgripa vapen och annan polisutrustning. Rånet betraktades bedömt som en helhet som grovt med beaktande av bl.a. gärningens planmässighet, den avlägsna gärningsplatsen, det att gärningen var riktad mot polispersonal och det att föremålet för gärningen var skjutvapen och annan utrustning avsedda enbart för polisens bruk. Personerna dömdes för bl.a. våldsam motstånd mot tjänsteman, försök till mord och grovt rån till 15 års fängelse.

De straff som bestämts enligt de avgöranden som ingick i urvalet avspeglade i stor utsträckning Statistikcentralens statistik.

2.3 Lägesbild

2.3.1 Statistikcentralen

I det skede då regeringens proposition bereddes begärdes uppgifter av Statistikcentralen om hur uppdragen fördelar sig på arbetsavtalsförhållanden och tjänsteförhållanden för den prehospitla akutsjukvårdens och räddningsväsendets del. Enligt Statistikcentralens uppgifter (Källa: lönestruktur 2022 & löner inom kommunsektorn 2022) var 14 % (375 personer) var personalen inom den prehospitla akutsjukvården i tjänsteförhållande och 86 % (2365 personer) i arbetsavtalsförhållande. Av brand- och räddningspersonalen var 94 % (4443 personer) i tjänsteförhållande och 6 % (279 personer) i arbetsavtalsförhållande. De personer som deltar i den operativa polisverksamheten står i tjänsteförhållande.

2.3.2 Enkäter

Social- och hälsovårdsbranschens fackorganisation Tehy rf, Förbundet för Akutvård i Finland rf, Suomen Pelastusalan Ammattilaiset SPAL ry och Finlands Avtalsbrandkårers Förbund rf genomförde 2020 en riksomfattande enkät om våld inom den prehospitalkakutsvård. Inom Tehy och Förbundet för Akutvård i Finland besvarades enkäten av förstavårdare på bas- och vårdnivå. Bland dem som svarade fanns även fältledare inom akutvården. Inom Suomen pelastusalan ammattilaiset SPAL besvarades enkäten i huvudsak av förstavårdare, brandmän och brandmän-ambulansförare. Inom Finlands Avtalsbrandkårers Förbund besvarades enkäten i regel av personer verksamma i första insatsuppgifter. Totalt besvarades enkäten av nästan 2 000 (n=1939) personer som arbetar inom den prehospitalkakutsvård och första insatsen. Av dem som svarade var 73 % män och 27 % kvinnor. De avtalsbrandkårister som deltog i första insatsen upplevde våld eller hot om våld mera sällan. Enligt alla svar var verbala hot och hotfullt uppträdande nästan vardag inom den prehospitalkakutsvård och första insatsen. Även egentliga våldssituationer var vanliga. Till sådana situationer hörde dödshot, hot med skjutvapen, hot med eggvapen, kastande av saker och knuffar.

I beredningsskedet bad justitieministeriet att för granskning få Räddningsverkens partnerskapsnätverks serviceområde för akutvårds statistik över de hot- och våldssituationer som de deltagande räddningsverken meddelat. Uppgifter lämnades för åren 2014–2023. I statistiken gjordes ingen skillnad mellan situationer som upplevts av personal inom den prehospitalkakutsvård och inom räddningsväsendet, men nästan alla anmälningar hänföde sig till händelser som framkommit inom den prehospitalkakutsvård. Beträffande uppgifterna konstaterades att även inom räddningsväsendet har det förekommit enstaka fall som tyder på hot- och våldssituationer varje år. Frekvensen av hot- och våldssituationer har enligt uppgifterna ökat, om den jämförs med antalet uppdrag som utförts inom akutvårdstjänsterna. De akutvårdstjänster som rapporterade sina uppgifter för 2022 utförde totalt 398 302 uppdrag, så att frekvensen var 0,041 % (en hot-/våldssituation per 2 414 akutvårdsuppdrag). De akutvårdstjänster som rapporterade sina uppgifter för 2023 utförde totalt 636 303 uppdrag och frekvensen var 0,057 % (en hot-/våldssituation per 1 753 uppdrag).

År 2023 orsakades hot- och våldssituationer typiskt av en patient/klient inom den prehospitalkakutsvård (87 %) och i vissa fall av en anhörig till patienten (4 %) eller en utomstående (4 %). Oftast orsakades situationen av en man (74 %) och han var mycket ofta berusad (76 %). Här bör man lägga märke till att av 53 % av anmälningarna framgick inte information om kön och av 43 % framgick inte information om berusning.

Största delen av de anmälda hot- och våldssituationerna inträffade i en privat bostad, i en offentlig fastighet eller utomhus eller i en ambulans. Exempelvis 2023 rapporterades flest hot- och våldssituationer ha inträffat i en ambulans (38 %). Näst flest situationer (30 %) rapporterades ha inträffat i en privat bostad och tredje flest utomhus (14 %). Dessutom registrerades situationer ha inträffat i vårdinrättningar (8 %), offentliga byggnader (4 %) och andra utrymmen (6 %). De vanligaste uttrycksformerna var språkligt eller psykiskt våld samt lindrigt våld. Den tredje vanligaste uttrycksformen var händelser som var riktade mot föremål eller utrustning. År 2023 registrerades 31 situationer (8 %) som orsakade allvarligt fysiskt våld (smärta). Det rapporterades 4 fall (1 %) av fysiskt våld som orsakat allvarliga skada.

År 2023 orsakade hot- och våldssituationerna sammanlagt 814 anmälningar eller åtgärder inom akutvårdstjänsterna. Flest anmälningar gjordes till arbetsgivaren (361 st.) och till arbetarskyddschefen eller motsvarande (193 st.). Det rapporterades 112 poliskonsultationer och det gjordes 11 polisanmälningar. Det gjordes 34 anmälningar av säkerhetsinformation (år 2022 6 st.). Hot- eller våldssituationen kom som en överraskning i merparten (85 %) av situationerna.

I endast 15 % av situationerna hade man förhandsinformation om eller kunde man förvänta sig eventuellt hot om våld. När det gäller denna fördelning bör man beakta att förhandsinformation eller avsaknad av sådan inte hade rapporterats i fråga om 129 hot-/våldssituationer (36 %). När det gäller uppgifterna ansåg man att det kan antas att antalet rapporterade hot- och våldssituationer utgör endast en liten del av de hot- och våldssituationer som personalen inom den prehospitala akutsjukvården upplever i sitt arbete. Enligt undersökningar möter de förstavårdare som arbetar i städer mer våld än de som arbetar på landsbygden (Jäntti & Nordquist, 2022; Paulin, Lahti, Riihimäki, Hänninen, Vesanen, Koivisto & Peltonen, 2024).

I det skede då propositionen bereddes begärde justitieministeriet tilläggsinformation om Räddningsverkens partnerskapsnätverks statistik. I tilläggsutredningen deltog personer från bl.a. välfärdsområdenas räddningsverk och akutvårdstjänster samt Yrkeshögskolan LAB. I tilläggsutredningen öppnade man mer ingående upp aspekter som gällde formerna av motstånd, gärningsmannen, patientens rättigheter samt anmälan av vålds- och hotsituationer.

Beträffande patienten framfördes att en patient inom den prehospitala akutsjukvården inte nödvändigtvis är medveten om att ambulans har tillkallats och eller nödvändigtvis vill ha eller behöver hjälp. I utredningen konstaterades att den andel som annan förvirring spelar i hot- och våldssituationer inte har följts separat, dvs. det finns ingen information om hur ofta en person med demens eller psykos har varit delaktig eller gärningsman i hot- och våldssituationer inom den prehospitala akutsjukvården. Användningen av alkohol och andra rusmedel syns på det sätt som konstaterats i utredningen också i statistiken och mycket sällan har angriparen varit helt nykter. En del av fallen hänför sig eventuellt till situationer som orsakats av demenspatienter, men det finns ingen statistik över detta.

I utredningen påpekades att man försöker respektera patientens rättigheter även i hot- och våldssituationer inom den prehospitala akutsjukvården. Det påpekades också att förstavårdare inte har rätt att använda makt, och om läkaren fattar beslut om tvångsvård av patient, begärs ofta handräckning av polisen.

I statistiken hänvisar poliskonsultation exempelvis till att förstavårdare har hotats med våld, men av någon orsak har polisen inte deltagit i uppdraget. Poliskonsultation i statistiken kan också hänvisa till att man i en situation har begärt handledning av polisens jourhavande fältledare eller att man efter en situation har fört diskussion om t.ex. polisanmälan eller straffyrkande. Som svar på frågan varför så få hot- och våldssituationer har anmälts till polisen, uppgavs i utredningen som orsak bl.a. att man slipper lättare undan om man inte gör polisanmälan.

I tilläggsutredningen konstaterades att rutinerna och utbildningen när det gäller beredskap, framförhållning och eftervård i anslutning till hot- och våldssituationer inom den prehospitala akutsjukvården varierar mellan arbetsgivarna. Det riksomfattande utbildarnätverk för hot- och våldssituationer inom den prehospitala akutsjukvården som inrättades 2023 försöker svara på denna utmaning genom att förenhetliga rutinerna när det gäller beredskap, framförhållning och eftervård i anslutning till situationer inom den prehospitala akutsjukvården.

2.3.3 Polisstyrelsen

I beredningsskedet begärdes uppgifter även av Polisstyrelsen för att forma en lägesbild. Polisstyrelsen ombads beskriva på vilket sätt verksamhet som kan jämföras med Sveriges blåljussabotage inträffar i Finland. Polisstyrelsen ansåg att det inte går att få information som sådan om fenomenet eller hur vanligt det är ur polisens statistik. I polisens statistik behandlas talvärden och utifrån dem går det inte att dra tydliga slutsatser om orsakerna till att en viss

händelse har inträffat. När man talar om ”blåjussabotage” innebär definitionens bredd en egen utmaning, eftersom i princip all verksamhet som skadar eller hindrar polisens eller andra larmmyndigheters verksamhet kan tolkas som hörande till denna kategori.

Polisens statistik beskriver antalet gärningar enligt strafflagens 16 kap. (1–3 §) (våldsamt motstånd mot tjänsteman, motstånd mot tjänsteman samt hindrande av tjänsteman, som riktar sig mot personer som tillhör polisens personal) i Finland utom Åland och separat i landskapet Åland. Största delen av dessa gärningar är dock sådana som hänför sig till enskilda fall och gärningens eventuella motiv framgår inte, eftersom det inte statistikförs eller så är dess existens nästan omöjlig att utreda. Årligen har det statistikförts ungefär 1900 fall av våldsamt motstånd mot polisens personal. På motsvarande sätt inträffar det årligen 1300–1400 fall av hindrade som riktas mot polisen. När det gäller larmuppdag har det 2023 inträffat cirka 1300 gärningar med anknytning till våld eller hot riktade mot polisens personal. Antalet gärningar ökar klart. Flest sådana gärningar (år 2023 sammanlagt 718 gärningar) riktas mot polisen vid uppdag med anknytning till skydd av en individ (störande beteende, hemlarm, uppdag med anknytning till psykisk hälsa och självdestruktivt beteende o.d.). Näst flest (271 gärningar 2023) gärningar förekommer i allmänhet vid uppdag med anknytning till skydd av liv och hälsa (t.ex. misshandel, knivhugningar, skjutningar, brott mot liv och sexualbrott).

När det gäller den prehospitla akutsjukvården och räddningsväsendet bedömde Polisstyrelsen att t.ex. en folkmassa kan hindra räddningsverkets verksamhet genom att rikta våld eller skadegörelse mot räddningsväsendets (eller den prehospitla akutsjukvårdens) personal och utrusning. Polisstyrelsen hänvisade till oroligheterna i Helsingfors 2006, då folkmassan hindrade räddningsverket från att släcka en stor öppen eld genom att kasta sten på brandmännen och försöka söndra slangar och fordon. När polisen kom till platsen för att säkra räddningsverkets arbete, kastade folkmassan sten på polismännen. Till följd av agerandet antändes och förstördes en gammal magasinsbyggnad av tegel.

Utifrån Polisstyrelsens svar kan man anta att polisen är en sådan samhällsaktör som i stor utsträckning utsätts för våld och hindrande i olika former. Polisens har omfattande befogenheter att utöva offentlig makt, och bestämmelserna i strafflagens 16 kap. är således ofta tillämpliga på polisen.

2.3.4 Regionförvaltningsverken

Justitieministeriet begärde sådana inspektionsberättelser av regionförvaltningsverken som kunde anses hänföra sig till hantering av våld eller hot om våld i polisens, den prehospitla akutsjukvårdens och räddningsväsendets uppgifter. Regionförvaltningsverket i Sydvästra Finland lämnade fem inspektionsberättelser till justitieministeriet, Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland sex inspektionsberättelser, Regionförvaltningsverket i Södra Finland 36 inspektionsberättelser och Regionförvaltningsverket i Norra Finland 11 inspektionsberättelser.

I de inspektionsberättelser som gällde polisen framkom att farliga situationer är vanliga samt bl.a. gärningar i samband med trafikövervakning och användning av maktmedel som lett till att en polis blivit skadad. Hotet om våld ansågs vara betydande i många uppdag. I arbetsgivarens utredningar och bedömning av farorna hade som psykiska belastningsfaktorer noterats situationer med hot om våld och å andra sidan eventuellt ensamarbete. Det påpekades också att det kan räcka länge innan man får hjälp. I en inspektionsberättelse hänvisades det till att patrullen kan vara långt borta och hjälp finns inte alltid att få, och därför kan alla situationer med hot om våld inte undvikas.

I inspektionsberättelserna behandlades också förebyggande åtgärder och åtgärder i efterhand samt brister i anslutning till dem. I berättelserna togs det ofta upp att arbetsgivaren måste se till att det i arbete som är förenat med uppenbart hot om våld finns behövliga och ändamålsenliga säkerhetsarrangemang eller säkerhetsutrustning samt möjlighet att larma hjälp. I en inspektionsberättelse framfördes att behandlingen i efterhand och uppföljningen av vålds- och hotsituationer blir på hälft inom arbetsgemenskapen. Detta kan bero på bl.a. bristfälliga anvisningar samt å andra sidan på att arbetstagarna inte gjort heltäckande anmälningar och arbetsgivaren därför inte kunnat följa förekomsten av händelser systematiskt.

I vissa inspektionsberättelser som gällde den prehospitla akutsjukvården framkom det att det hade förekommit hot om våld på arbetsobjekten för enheterna inom den prehospitla akutsjukvården. Även i inspektionsberättelserna som gällde räddningspersonal och brandmän framkom liknande omständigheter och att det hade förekommit allvarliga farliga situationer med koppling till hot om våld i arbetet. Hot om våld och våldssituationer orsakades av bl.a. vissa kunders aggressiva beteende inom den prehospitla akutsjukvården och räddningsväsendet. Ibland kunde en person, t.ex. en patient inom den prehospitla akutsjukvården, vara i ett förvirrat tillstånd. I en inspektionsberättelse konstaterades att arbetstagarnas arbete är dessutom ofta förenat med drag som ökar hotet om våld, eftersom man inte alltid kan försäkra sig om säkerheten på arbetsobjekten på förhand och kundens, t.ex. en patients, beteende kan vara oförutsägbart.

I inspektionsberättelserna framfördes att möjligheten att det inträffar en olycka kan minskas genom att se till att arbetsgivarens anvisningar med tanke på hot om våld tillräckligt beaktar uppdragets särdrag.

2.4 Bedömning av nuläget

Av avgörandepraxis i anslutning till 16 kap. i strafflagen framgår att i de ärenden som gått till domstol har det ofta varit fråga om en gärning som varit riktad mot polisen. Av rättspraxis framgår också vålds- och hotsituationer riktade mot den prehospitla akutsjukvården och räddningspersonal. Strafflagens 16 kap. erbjuder ett omfattande skydd särskilt för polisen när den sköter sina uppgifter. De som arbetar vid räddningsverken står vanligtvis i tjänsteförhållande. För räddningsväsendet har dessutom fastställts vissa befogenheter som nämns tidigare i propositionen och bestämmelserna i 16 kap., såsom våldsamt motstånd mot tjänsteman, kan också bli tillämpliga på en person som sköter en dylik uppgift när de förutsättningar som anges i bestämmelsen föreligger. I de fall riktade mot räddningsväsendets brandpersonal som ingick i urvalet hade bestämmelser i 16 kap. tillämpats.

När det gäller den prehospitla akutsjukvårdens uppgifter förefaller bestämmelserna i strafflagens 16 kap. sällan vara tillämpliga. Detta kan bero bl.a. på att akutvårdsuppdrag vanligtvis inte har betraktats som uppgifter som innefattar utövning av offentlig makt. I sista hand är det domstolen som bedömer när det har varit fråga om utövning av offentlig makt. Till den del som en förstavårdare möter våld eller hot i en annan uppgift än en uppgift som innefattar utövning av offentlig makt tillämpas strafflagens allmänna bestämmelser på gärningen. Avgörandepraxis stärker denna tolkning. Enligt statistiken och enkäterna förfaller det som att vålds- och hotsituationerna riktade mot personer inom första insatsen har blivit vanligare. För förstavårdarnas del är det motiverat att stärka det straffrättsliga skyddet i enlighet med regeringsprogrammets föresats.

I enlighet med den presenterade statistiken föranledde hot- och våldssituationer sammanlagt 814 anmälningar och åtgärder inom akutvårdstjänsterna 2023, varav det rapporterades 112 poliskonsultationer, och varav det gjordes endast 11 polisanmälningar. Antalet

polisanmälningar är särskilt lågt med beaktande av ovannämnda ändringar i åtalsrätten som gjordes i strafflagen 2011 och 2021 och vilkas syfte har varit att säkerställa att bl.a. vålds- och hotsituationer som förekommit i arbetet ska gå vidare i straffprocessen. I regionförvaltningsverkens inspektionsberättelser påpekades allmänt brister när det gäller att anmäla hot- och våldssituationer även för andra persongrupper del, såsom polisen.

3 Målsättning

Syftet med de föreslagna lagändringarna är de aktörer som är viktiga för samhället, dvs. i detta sammanhang polisen, räddningsväsendet och den prehospitla akutsjukvården, ska få bedriva ostörd verksamhet. Målet är att garantera de personer som deltar i denna verksamhet ett tillräckligt skydd i strafflagen.

Strävan med de nya bestämmelser om försvårande och störande av polis- eller larmverksamhet som föreslås i propositionen är att effektivisera samhällets reaktion på våld och hot om våld som riktas mot personal inom polis- och larmverksamheten samt att på så vis stärka det straffrättsliga skyddet för personer som arbetar inom polis- och larmverksamheten. De nya bestämmelserna om försvårande och störande av polis- och larmverksamhet innehåller inget kriterium om att gärningen ska rikta sig mot en tjänsteåtgärd som hänför sig till utövning av offentlig makt. De nya bestämmelserna utvidgar således det straffrättsliga skyddet för de persongrupper som hör till bestämmelsens tillämpningsområde. Syftet med de bestämmelser som fogas till 16 kap. i strafflagen är att garantera personer som arbetar inom polis- och larmverksamheten ett särskilt skydd med tanke på våld och hot om våld också i sådana fall där uppgifterna inte sköts i tjänsteförhållande eller en därmed jämförbar ställning samt när den åtgärd som gärningen riktar sig mot inte är förenad med utövning av offentlig makt.

Polisens, räddningsväsendets och den prehospitla akutsjukvårdens verksamhet ska ses som en oskiljaktig del av samhällets infrastruktur. Dessa aktörers verksamhet bedöms i denna proposition hänföra sig till skötseln av uppgifter av samhällelig betydelse. Polisen tryggar samhällsfreden och utför brottsbekämpande åtgärder. Räddningsväsendets och den prehospitla akutsjukvårdens verksamhet har ett nära samband med räddande av människoliv. Polis- och larmverksamhetens samhälleliga betydelse beskrivs dessutom av att i samtliga dessa aktörers uppgifter ingår också att sköta räddningsuppdrag, som har en nära koppling till nödcentralsverket och dess verksamhet. Man får ringa till nödnumret endast i brådskande nödsituationer där det behövs hjälpande aktörer på plats.

Strävan med de föreslagna nya bestämmelserna är dessutom att framhäva att gärningar som riktas mot samhälleligt betydelsefulla funktioners, dvs. i detta sammanhang polisens, räddningsväsendets och den prehospitla akutsjukvårdens fortskaffningsmedel och utrustning är klandervärda. Målet är att trygga en ostörd skötsel av verksamheten genom att skydda den egendom som förutsätts i dessa aktörers verksamhet.

Målet är också att ännu effektivare ställa de personer som gör sig skyldiga till försvårande och störande av polis- eller larmverksamhet till straffrättsligt ansvar, och då är det viktigt att särskilt brott kommer till förundersökningsmyndigheternas kännedom.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

I denna proposition föreslås det att 16 kap. i strafflagen om brott mot myndigheter kompletteras med en ny 3 a §, där försvårande av polis- eller larmverksamhet definieras som ett brott. Enligt

den föreslagna bestämmelsen ska den som hindrar eller väsentligt försvårar polis- eller larmverksamheten 1) genom våld eller hot om våld mot en person som hör till personalen vid polisen, räddningsverksamheten eller den prehospitala akutsjukvården eller 2) genom att olovligt tillägna sig ett fortskaffningsmedel eller annan väsentlig utrustning som används inom polisverksamheten, räddningsverksamheten eller den prehospitala akutsjukvården, genom att vålla betydande skada på ett sådant fortskaffningsmedel eller sådan utrustning eller genom att hindra användningen av ett sådant fortskaffningsmedel eller sådan utrustning för försvårande av polis- eller larmverksamhet dömas till fängelse i högst fyra år. Enligt det föreslagna 2 mom. ska också den som förfar på det sätt som avses i 1 mom. mot den som på begäran av en person som hör till personalen vid polisen, räddningsverksamheten eller den prehospitala akutsjukvården eller med dennes samtycke bistår vid polis- eller larmverksamhet dömas för försvårande av polis- eller larmverksamhet.

Dessutom ska det enligt förslaget till 16 kap. fogas en ny 3 b §. Enligt den bestämmelsen ska gärningsmannen, om försvårande av polis- eller larmverksamhet, med beaktande av att våldet eller hotet varit ringa eller andra omständigheter vid brottet, bedömt som en helhet har begåtts under förmildrande omständigheter, för störande av polis- eller larmverksamhet dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. För störande av polis- eller larmverksamhet ska också dömas den som obehörigen hindrar eller väsentligt försvårar polis- eller larmverksamhet på något annat sätt än de som avses i 3 a §.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Ekonomiska konsekvenser

I propositionen bedöms det att de föreslagna bestämmelserna om försvårande av polis- eller larmverksamhet i någon mån ökar antalet fall som behandlas inom förundersökning och av åklagarna och domstolarna. De handlingar som kriminaliseras genom den föreslagna bestämmelsen är dock i huvudsak redan straffbara med stöd av 16 kap. i strafflagen och vissa allmänna straffbestämmelser i strafflagen, till exempel bestämmelserna om misshandel, olaga hot, skadegörelse, stöld, bruksstöld av motordrivet fortskaffningsmedel, rån och sabotage. Eftersom de handlingar som anges i straffbestämmelsen redan till stor del är straffbara med stöd av andra bestämmelser i strafflagen är propositionens ekonomiska konsekvenser mindre omfattande.

Uttryckliga omnämnanden i lag av polisen, räddningsväsendet och i synnerhet den prehospitala akutsjukvården sänker sannolikt tröskeln för att anmäla vålds- och hotsituationer. Det strängare straffhotet än tidigare för gärningar som omfattas av tillämpningsområdet för den föreslagna 3 a § bidrar också till att öka antalet fall som anmäls till polisen. Enligt en grov uppskattning kommer det dock att anmälas några tiotal fler fall per år. Å andra sidan bör det beaktas att på basis av statistiska uppgifter har relativt få vålds- och hotsituationer inom prehospital akutsjukvård gått vidare till förundersökning. Det att gärningar som riktas mot den prehospitala akutsjukvården i lagen betraktas som mer klandervärda än tidigare bidrar dock sannolikt också till att fler fall går vidare till straffprocessen. En strängare straffrättslig värdering än i nuläget framhäver samhällets intresse av att reda ut sådana brott, vilket kan effektivisera polisens åtgärder mot brotten. Det är svårt att uppskatta antalet fall och således den eventuella kostnadsökningen, men i detta skede bedöms kostnadsökningen inte vara särskilt betydande. Enligt den nuvarande bedömningen kan konsekvenserna för förundersökningsmyndigheterna, åklagarverksamheten och domstolarna skötas inom ramen för myndigheternas nuvarande omkostnader.

Den föreslagna bestämmelsen om försvårande av polis- eller larmverksamhet kommer att föra bestämmandet av straff i en strängare riktning, eftersom den nya bestämmelsen täcker till exempel gärningar som misshandel och olaga hot i samband med polis- och larmverksamhet. Särskilt i fråga om prehospital akutsjukvård visar rättspraxis att strafflagens allmänna bestämmelser, vars straffskalor är lindrigare, oftast har tillämpats i stället för bestämmelserna om våldsamt motstånd mot tjänsteman eller motstånd mot tjänsteman.

Straffet för försvårande av polis- eller larmverksamhet föreslås vara fängelse i högst fyra år. Det kan dock antas att de fängelsestraff som döms ut med stöd av den föreslagna bestämmelsen vanligen kommer att vara villkorliga. Detsamma gäller våldsamt motstånd mot tjänsteman. Största delen av de personer som döms för våldsamt motstånd mot tjänsteman döms till villkorligt fängelse. År 2023 var det genomsnittliga fängelsestraffet 5–6 månader. I samband med eventuella nya fall som når straffprocessen kan det hända att det årligen döms ut några ovillkorliga fängelsestraff. Det kan antas att det endast sker en ringa ökning av antalet ovillkorliga fängelsestraff som döms ut. I vissa fall kan det vara möjligt att utnyttja möjligheten att döma ut en lindrigare straffart med stöd av 6 kap. 8 § i strafflagen, varvid också bötesstraff kan komma i fråga. Bestämmelserna i 6 kap. 8 § i strafflagen ska dock endast tillämpas i undantagsfall.

Gärningar som riktas mot egendom och som omfattas av den föreslagna bestämmelsens tillämpningsområde är dock på basis av utredningar och rättspraxis inte särskilt vanliga, och därför bedöms förslaget inte i betydande utsträckning öka antalet fall som går till förundersökning eller behandlas av åklagarna eller domstolarna. För eventuella nya fall som kommer till straffprocessen kan det hända att det årligen döms ut några ovillkorliga fängelsestraff i stället för villkorliga fängelsestraff. Ökningen av antalet fall där ovillkorliga fängelsestraff döms ut kan också till denna del antas vara liten.

Straffprocessens längd kan påverkas till exempel av att mål där det föreskrivs strängare straff än böter eller fängelse i högst två år inte kan behandlas i domstolens skriftliga förfarande. Straffskalan för försvårande av polis- eller larmverksamhet är strängare än det. Å andra sidan är det möjligt att utnyttja skriftligt förfarande i samband med störande av polis- eller larmverksamhet, eftersom straffskalan är lindrigare.

Ändringen kan på det sätt som anges ovan medföra en måttlig ökning av kostnaderna för straffprocesser och verkställigheten av fängelsestraff. I propositionen bedöms det att förslagets eventuella konsekvenser för antalet fångar är små och kan skötas inom ramen för Brottpåföljdsmyndighetens nuvarande omkostnader.

Möjligheten att tillämpa bestämmelsen om störande av polis- eller larmverksamhet, som har en lindrigare straffskala, om brottet som en helhet anses ha begåtts under förmildrande omständigheter bidrar också till att minska propositionens ekonomiska konsekvenser. Det föreslagna straffet för störande av polis- eller larmverksamhet är böter eller fängelse i högst sex månader. Tillämpningen av bestämmelsen kommer endast i undantagsfall att ge upphov till kostnader för verkställighet av fängelsestraff. Den föreslagna straffskalan gör det också möjligt att behandla ärendet i ett förfarande enligt lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010). Den föreslagna bestämmelsen bidrar till att minska kostnaderna för straffprocesser, förutsatt att bötesförfarandet används för att avgöra ärenden.

De föreslagna lagändringarna kan inte antas förutsätta egentlig utbildning vid myndigheterna, åtminstone inte i sådan mån att det medför betydande kostnader, men information om ändringen ska annars ges effektivt till de myndigheter som tillämpar straffbestämmelserna.

Under denna regeringsperiod har straffen skärpts genom flera ändringar. Dessa reformer har sammantagna konsekvenser för myndigheterna. Det är svårt att göra en uttömmande bedömning om omfattningen av konsekvenserna.

4.2.2 Konsekvenser för brottsligheten

På ett allmänt plan kan man i fråga om lagförslaget överväga huruvida den nya bestämmelsen har betydelse för förebyggande av brottslighet. Det har ansetts att lagändringar som ändrar straffnivån i en strängare riktning i någon mån förebygger brottslighet. Straffnivåns brottsförebyggande verkan kan beskrivas med begreppet straffelasticitet. Med det avses hur många procent det brottsliga beteendet minskar om straffen blir strängare. I praktiken är elasticiteten när det gäller brottsligt beteende ändå mindre. Förändringarna i brottsligt beteende är relativt sett klart mindre än förändringarna i straffen.

I propositionen föreslås vissa ändringar som gäller skärpning av straff, men som dock inte gäller till exempel skärpning av straffskalan för en viss befintlig straffbestämmelse. I praktiken kan förslagen ha en sådan effekt, eftersom utgångspunkten är att gärningen bedöms enligt bestämmelsen om försvårande av polis- eller larmverksamhet i stället för lindrigare straffbestämmelser. Kriminaliseringen gäller handlingar som till stor del redan är straffbara enligt strafflagen. De föreslagna lagändringarna gäller handlingar som allmänt i samhället kan uppfattas som brottsliga. Utöver straffskärpningen kan det att straffbarheten av gärningar som riktas mot polis- och larmverksamhet tydligare framgår av strafflagen i någon mån medföra att brottsligheten minskar. Trots detta bedöms lagändringarna inte ha särskilt betydande brottsförebyggande konsekvenser.

Effekten av de nya bestämmelserna kan bli till och med betydligt mindre av att gärningsmännen till exempel är påverkade av berusningsmedel eller annars i omtöcknat tillstånd, vilket enligt tillgänglig information ofta är fallet i samband med gärningar som riktas mot prehospital akutsjukvård.

4.2.3 Övriga samhälleliga konsekvenser

De nya bestämmelser i 16 kap. som föreslås i propositionen innebär att samhället kan reagera effektivare på våld och hot om våld mot personer som arbetar inom polis- och larmverksamheten. Ett av målen för propositionen är att effektivare ställa de personer som gör sig skyldiga till försvårande och störande av polis- eller larmverksamhet till straffrättsligt ansvar, och då är det viktigt att särskilt brott kommer till förundersökningsmyndigheternas kännedom. Till följd av ändringarna nämns polis- och larmverksamheten specifikt i 16 kap. i strafflagen som ett skyddsintresse som ska tryggas så att uppfyllandet av rekvisitet inte förutsätter utövning av offentlig makt. Detta förtydligar rättsläget särskilt i fråga om förstavårdare och ger i ännu högre grad än tidigare uttryck för att våld, hot och annat väsentligt försvårande av verksamheten i sådana samhälleligt viktiga arbetsuppgifter inte är godtagbara. De ovannämnda omständigheterna kan medföra att ärenden effektivare framskrider i straffprocessen. Å andra sidan kommer en partiell skärpning av straffen för gärningar som riktas mot polis- och larmverksamhet sannolikt att inverka på tröskeln för att anmäla sådana brott, vilket innebär att ärenden bättre kommer till förundersökningsmyndigheternas kännedom.

De föreslagna bestämmelserna förbättrar ställningen för personer som blir offer för sådant beteende, eftersom maximistraften motsvarar maximistraften för våldsam motstånd mot tjänsteman och motstånd mot tjänsteman enligt 16 kap. 1 och 2 § i strafflagen, men det förutsätts inte att personen utövar offentlig makt i sitt uppdrag för att de föreslagna bestämmelserna ska kunna tillämpas. Ändringarna ger i ännu högre grad än tidigare uttryck för att våld eller hot om

våld mot personer som utför arbetsuppgifter inte är acceptabelt. Detta bedöms i viss mån förebygga sådana straffbara handlingar som avses i bestämmelserna. Dessutom bedöms de föreslagna bestämmelserna stärka rättssäkerheten, eftersom det beroende på situationen i praktiken kan vara svårt att bedöma när det är fråga om utövning av offentlig makt och när det inte är fråga om det. Effektivare ingripande i situationer med våld och hot om våld har positiva effekter med tanke på arbetssäkerheten för personer som sköter uppgifter inom polisen, räddningsväsendet och särskilt inom prehospitalet akutsjukvård. Å andra sidan kan man endast i begränsad utsträckning förebygga plötsliga och överraskande våldssituationer genom lagstiftning. Det är viktigt att sträva efter att förebygga våldssituationer genom arbetsgivarens riskhanteringsåtgärder, utbildning och fungerande myndighetssamarbete.

Genom de föreslagna bestämmelserna stärks polis- och larmverksamhetens integritet genom att skyddet för egendom som används inom polis- och larmverksamheten stärks. Ändringarna betonar klandervärdheten av brott som riktas mot fortskaffningsmedel och utrustning som tillhör aktörer som sköter samhälleligt betydande funktioner, det vill säga i detta sammanhang polisen, den prehospitala akutsjukvården och räddningsväsendet, och innebär samtidigt att straffen för sådana brott delvis skärps. Förebyggande av och effektivare ingripande i brott som riktas mot egendom som används i polis- och larmverksamheten kan ha positiva effekter på larmverksamhetens säkerhet och effektivitet och således också ha positiva effekter ur polis- och larmverksamhetens kunders synvinkel.

4.2.4 Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna

Kriminaliseringen av våld, hot, olovligt tillägnande och skadegörelse har samband med vissa grundläggande fri- och rättigheter som skyddas i grundlagen, nämligen rätten till liv och till personlig frihet, integritet och trygghet samt egendomsskyddet. Även yttrandefriheten, mötesfriheten och skyddet av arbetskraften ska beaktas. Detsamma gäller skyddet för privatlivet och hemfriden, med beaktande av att polis- och larmverksamhet ofta utförs ofta på områden som omfattas av hemfriden. De föreslagna lagändringarna berör dessa rättigheter.

Med tanke på de föreslagna lagändringarna anses rätten till liv och till personlig frihet, integritet och trygghet vara särskilt viktig. De föreslagna bestämmelserna bidrar till att tillgodose denna rättighet. Genom de nya kriminaliseringarna stärks tillgodoseendet av dessa grundläggande fri- och rättigheter för personer som är anställda inom polis- och larmverksamheten, eftersom maximistrafen enligt de föreslagna bestämmelserna motsvarar maximistrafen för våldsam motstånd mot tjänsteman och motstånd mot tjänsteman enligt 16 kap. 1 och 2 § i strafflagen, men tillämpningen av dem förutsätter inte att gärningen riktas mot en tjänsteåtgärd som innefattar utövning av offentlig makt. Genom de föreslagna bestämmelserna förbättras i synnerhet det straffrättsliga skyddet för personer som arbetar inom prehospitalet akutsjukvård, eftersom bestämmelserna i 16 kap. 1 och 2 § i strafflagen sällan kan tillämpas på gärningar som riktas mot dem. Den personliga integriteten för den person som är föremål för åtgärderna är också av betydelse i detta sammanhang. Hot om våld eller hot om andra brott, vilka liknar olaga hot, skyddas inte av yttrandefriheten. Med tanke på samhällsfreden är det utmanande om hotelser riktas mot samhällsviktiga funktioner eller syftar till att påverka sådan verksamhet.

När det gäller prehospital akutsjukvård kan de föreslagna bestämmelserna också granskas med hänsyn till patientens rättigheter enligt lagen om patientens ställning och rättigheter. Enligt 6 § i den lagen ska vården och behandlingen ges i samförstånd med patienten. Om patienten vägrar ta emot en viss vård eller behandling, ska den i mån av möjlighet och i samförstånd med patienten ges på något annat sätt som är godtagbart från medicinsk synpunkt. Patienten har rätt att vägra ta emot all vård som har planerats eller redan inletts för patienten. De lagändringar som nu föreslås påverkar inte patientens rätt att vägra ta emot vård. Våld och hot om våld

betraktas dock som sådana straffbara handlingar som inte kan anses höra till patientens rätt att vägra ta emot vård. Statistiken tyder på att våldssituationer rätt ofta beror på att en klient inom prehospitalet akutsjukvård är i berusat tillstånd. Patienten kan också annars vara i ett förvirrat tillstånd. Det kan antas att straffrättsliga medel inte är särskilt effektiva i sådana situationer. Frågor som gäller uppsåt och skuld kan komma att bedömas, om patienten har varit i berusat eller annars förvirrat tillstånd. Detsamma gäller till exempel situationer där en polisman griper en berusad person eller en person som annars befinner sig i ett förvirrat tillstånd. Enligt 3 kap. 4 § 4 mom. i strafflagen ska ett självförvållat rus eller någon annan tillfällig självförvållad medvetanderubbning inte beaktas vid bedömningen av tillräkneligheten, om det inte finns särskilt vägande skäl för det. Däremot kan till exempel psykiska störningar eller sådan nedsatt förmåga att förstå som beror på demens inverka på en persons förmåga att kontrollera sitt beteende. I sådana situationer blir konsekvenserna av de föreslagna bestämmelserna sannolikt relativt små ur gärningsmannens synvinkel.

Jämlikheten enligt 6 § i grundlagen ska också tas i beaktande, med tanke på att förslagen syftar till att stärka det straffrättsliga skyddet för vissa persongrupper. Skyddet stärks för de persongrupper som arbetar inom polis- och larmverksamheten. I propositionen motiveras detta särskilda skydd med att polis- och larmverksamheten ska kunna utföras störningsfritt.

Den likställighetsprincip som ingår bland de grundläggande fri- och rättigheterna i grundlagen förstärks ytterligare genom bestämmelsen om främjande av jämställdhet mellan könen i 6 § 4 mom. På det sätt som förutsätts i grundlagens bestämmelse har metoderna för hur jämställdheten ska främjas förstärkts och konkretiserats genom bestämmelserna om myndigheternas skyldighet att främja jämställdheten i 4 § i lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986). Bestämmelserna i strafflagen är könsneutrala. Neutrala bestämmelser kan dock i praktiken ha sådana faktiska konsekvenser som nämns i lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män och som skiljer sig åt i fråga om de olika könen. De ändringar som föreslås i propositionen kan bedömas förbättra ställningen bland annat för kvinnor som arbetar inom polis- och larmverksamheten. Å andra sidan är det fråga om en allmän förbättring av ställningen för personer som arbetar inom polis- och larmverksamheten, oavsett deras kön.

De föreslagna lagändringarnas konsekvenser för de grundläggande fri- och rättigheterna och mänskliga rättigheterna behandlas närmare i avsnitt 9 av propositionen.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Ett alternativ till de bestämmelser som enligt förslaget ska tas in i 16 kap. i strafflagen är att mer effektivt utnyttja den befintliga lagstiftningen. Det framgår av beskrivningen av nuläget att trots att straffregleringen är omfattande och att vålds- och hotbrott som riktas mot arbetstagare hör under allmänt åtal har endast en mycket liten del av våldssituationerna behandlats vid förundersökning, särskilt när det gäller våld mot personalen inom prehospitalet akutsjukvård. Detta alternativ motsvarar läget enligt den nuvarande lagstiftningen. Bestämmelserna i 16 kap. i strafflagen skyddar tjänstemän och personer som jämställs med tjänstemän när förutsättningarna enligt bestämmelserna uppfylls, och i andra vålds- och hotsituationer skulle strafflagens allmänna bestämmelser tillämpas. Detta alternativ motsvarar dock inte föresatsen i regeringsprogrammet om blåjussabotage och skydd för personalen inom den prehospitala akutsjukvården.

Ett möjligt alternativ är att komplettera bestämmelserna om tillämpningsområdet i 16 kap. 20 § i strafflagen så att förstavårdare uttryckligen nämns i paragrafen. Till följd av en sådan ändring

skulle dessa personer uttryckligen jämföras med tjänstemän vid tillämpningen av kapitlets bestämmelser om motstånd mot tjänsteman. Detta alternativ skulle dock inte innebära någon betydande ändring av rättsläget, eftersom en person som utför uppdrag inom prehospitalet akutsjukvård redan i regel kan jämföras med en tjänsteman om förutsättningarna enligt 20 § uppfylls, utan något särskilt omnämnande av yrkesgruppen. Det skulle fortfarande finnas ett behov att bedöma huruvida den gärning som innefattar våldsam motstånd mot tjänsteman riktas mot en tjänsteåtgärd som innefattar utövning av offentlig makt. Således stärker detta alternativ sannolikt inte det straffrättsliga skyddet för förstavårdare i någon betydande mån, eftersom förstavårdare i allmänhet inte utövar offentlig makt i sina uppdrag.

Ett annat alternativ till de ändringar i 16 kap. i strafflagen som föreslås i propositionen är att utfärda en ny straffbestämmelse om motstånd mot person som utför ett uppdrag inom prehospitalet akutsjukvård, vars straffskala skulle motsvara straffskalan för våldsam motstånd mot tjänsteman. För en sådan gärning skulle gärningsmannen således dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. Det särskilda skyddet enligt 16 kap. i strafflagen är dock bundet till uppgifter som innebär utövning av offentlig makt. Eftersom föremålet för motstånd mot en person som utför ett uppdrag inom prehospitalet akutsjukvård i allmänhet inte är en uppgift som innebär utövning av offentlig makt, innebär det ovannämnda alternativet att det straffrättsliga skyddet för en person som utför ett uppdrag inom prehospitalet akutsjukvård skulle vara mer omfattande än skyddet för till exempel en polis som likaså utför larmuppdrag, till den del som det inte är fråga om motstånd mot en tjänsteåtgärd som innefattar utövning av offentlig makt. Ett sådant alternativ kan inte anses vara motiverat och förenligt med proportionalitetsprincipen.

Alternativt skulle straffskalan för motstånd mot person som utför ett uppdrag inom prehospitalet akutsjukvård kunna vara lindrigare än straffskalan enligt 16 kap. 1 § i strafflagen. Å andra sidan ska det också tas i beaktande att straffskalan i straffbestämmelsen om motstånd mot person som upprätthåller ordningen, som gäller situationer som relativt väl motsvarar motstånd mot förstavårdare, är böter eller fängelse i högst sex månader. Utförandet av uppdrag inom prehospitalet akutsjukvård anknyter till utförandet av larmuppdrag, vilket kan anses behöva särskilt skydd. Ur denna synvinkel är det motiverat att straffskalan i den föreslagna bestämmelsen är strängare.

Om de synpunkter som framförs ovan övervägs som en helhet kan en straffskala på böter eller fängelse i högst två år anses motiverad. Sådan reglering har man gått in för i Norge. De alternativ som framförs ovan förbättrar dock endast det straffrättsliga skyddet för personer som utför uppdrag inom prehospitalet akutsjukvård, och således genomför de inte fullt ut föresatsen i regeringsprogrammet, som utöver prehospitalet akutsjukvård också gäller de myndigheter som ansvarar för den inre säkerheten.

Ur denna synvinkel kan ett alternativ som är värt att beakta vara att precisera lagstiftningen om arbetssäkerhet och arbetarskydd. En särskilt viktig omständighet som framgår av statistiska uppgifter är att av över 800 vålds- och hotsituationer mot personer som utför uppdrag inom prehospitalet akutsjukvård har endast 27 anmälts till polisen och av dessa har endast 11 gått vidare till undersökning. Allmänna bestämmelser om hur förundersökning ska genomföras finns i 3 kap. i förundersökningslagen. Det verkar som att vålds- och hotsituationerna oftast anses vara så ringa att de inte anmäls till polisen eller å andra sidan att de trots anmälan inte utreds. Ett alternativ kan vara att utvidga 50 § i lagen om tillsynen över arbetarskyddet och om arbetarskyddssamarbete på arbetsplatsen (polisanmälan och behandling av anmälan) till exempel så att om det finns sannolika skäl att misstänka att någon har begått en gärning som utgör ett brott enligt 21 kap. 5 eller 6 § i strafflagen, det vill säga misshandel eller grov misshandel, ska arbetarskyddsmyndigheten anmäla detta till polisen för förundersökning. För närvarande innehåller 50 § bestämmelser om anmälningsskyldighet i fråga om bland annat

människohandel och bedrägeri samt vissa andra brott. Detta alternativ skulle inte direkt stärka det straffrättsliga skyddet enligt strafflagen för någon specifik persongrupp, men det skulle kunna medföra att våldssituationer som sker i anslutning till arbetsuppgifter effektivare når förundersökning och således behandlas inom straffprocessen.

I propositionen har man valt att föreslå en ny bestämmelse om försvårande av polis- eller larmverksamhet, som påminner om bestämmelsen om sabotage mot blåljusverksamhet i Sverige. Den nya bestämmelsen föreslås inte innehålla en förutsättning som gäller utövning av offentlig makt, och den avses omfatta både den personkrets som blåljussabotage berör och gärningar som riktas mot fortskaffningsmedel och utrustning som används inom polis- och larmverksamheten. En alternativ möjlighet skulle vara att beakta gärningar som riktas mot fortskaffningsmedel och utrustning i skärpningsgrunderna för de enskilda brottsrekvisiten. Detta alternativ skulle dock kräva ändringar i ett stort antal bestämmelser i strafflagen, och det finns inte skäl att göra så komplicerade ändringar endast för att skärpa straffen för en viss typ av gärningar, om det finns andra alternativ som är författningstekniskt enklare och som bättre passar in i strafflagens systematik. Straffskärpningsgrunderna i 6 kap. 5 § i strafflagen kan i princip tillämpas på alla gärningar eller brottstyper, och en skärpningsgrund som endast gäller gärningar som riktas mot polis- och larmverksamhet avviker från denna utgångspunkt för bestämmelsen.

Trots att den föreslagna bestämmelsen om försvårande av polis- eller larmverksamhet till stor del överlappar existerande bestämmelser, gör en särskild kriminalisering det dock tydligare att olika slags gärningar som riktas mot polis- och larmverksamhet är straffbara. Fördelen med det regleringsalternativ som föreslås är också att utöver prehospital akutsjukvård omfattas också polis- och räddningsverksamheten av ett effektivare straffrättsligt skydd. Den föreslagna ändringen av strafflagen kan anses vara det alternativ som tydligast genomför föresatsen i regeringsprogrammet.

I fråga om den föreslagna straffbestämmelsens straffskala har olika alternativ övervägts. Föresatserna i regeringsprogrammet och straffskalan för den bestämmelse om våldsam motstånd mot tjänsteman som lyfts fram där är en utgångspunkt som ska tas i beaktande. Den föreslagna straffbestämmelsen täcker dock i större utsträckning än den straffbestämmelsen också gärningar som riktas mot egendom, och det är inte heller i övrigt fråga om motstånd mot tjänsteåtgärder som innefattar utövning av offentlig makt. Det är utöver skydd av tjänsteutövning fråga om att skydda larmverksamheten. De personer som är föremål för åtgärderna kan vara omtöcknade eller deras mentala prestationsförmåga kan vara svagare än normalt. Med hänsyn till dessa omständigheter har möjligheten att föreskriva om en straffskala där det lägsta straffet är böter också dryftats under beredningen. Vid beredningen har man dock stannat för att föreslå en straffskala på fängelse i högst fyra år. Denna lösning kan innebära att bestämmelserna i 6 kap. 8 § i strafflagen om att bestämma straffet enligt en lindrigare straffskala i vissa fall kommer att tillämpas för att nå ett rimligt straff. I vissa fall är det möjligt att tillämpa den föreslagna straffbestämmelsen om störande av polis- eller larmverksamhet, som gäller mindre allvarliga gärningar.

Utöver straffbestämmelsen om försvårande av polis- eller larmverksamhet har man i propositionen också valt att föreslå att en bestämmelse om störande av polis- eller larmverksamhet ska tas in i 16 kap. i strafflagen. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska gärningsmannen, om försvårande av polis- eller larmverksamhet, med beaktande av att våldet eller hotet varit ringa eller andra omständigheter vid brottet, bedömt som en helhet har begåtts under förmildrande omständigheter, för störande av polis- eller larmverksamhet dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. För störande av polis- eller larmverksamhet ska också dömas den som obehörigen stör polis- eller larmverksamhet på något annat sätt än de som avses i 3 a

§. Straffskalan är densamma som i bestämmelsen om motstånd mot tjänsteman i 16 kap. 2 § i strafflagen. Den bestämmelsen tillämpas om våldsamt motstånd mot tjänsteman, med beaktande av att våldet eller hotet varit ringa eller andra omständigheter vid brottet, bedömt som en helhet har begåtts under förmildrande omständigheter. Den föreslagna lösningen ligger således i linje med bestämmelserna om motstånd mot tjänsteman i 16 kap. i strafflagen, dock så att den föreslagna bestämmelsen om störande av polis- eller larmverksamhet utvidgar straffbarheten till att också omfatta gärningar som påminner om hindrande av tjänsteman. Ett alternativ skulle vara att inte utfärda en bestämmelse om störande av polis- eller larmverksamhet med ett lindrigare straffhot, men i så fall skulle personer som arbetar inom polis- och larmverksamhet få bättre straffrättsligt skydd än vad tjänstemän med stöd av de gällande bestämmelserna i 16 kap. i strafflagen har när de utövar offentlig makt. Detta kan inte anses vara proportionerligt. Under beredningen har man också begrundat behovet av 2 mom. i bestämmelsen om störande av polis- eller larmverksamhet, vilket gäller gärningar som påminner om hindrande av tjänsteman, särskilt med beaktande av att fängelsestraff ingår i straffskalan för bestämmelsen. Man har valt att ta med bestämmelsen i förslaget.

Med beaktande av att en av utgångspunkterna för bestämmelserna i strafflagen är att det särskilda skyddet för tjänstemän och personer som jämföras med dem anknyter till verksamhet som omfattas av tjänsteansvar, har det under beredningen av propositionen uppstått ett behov att bedöma vilken personkrets som omfattas av straffrättsligt tjänsteansvar. Om uppgifter inom prehospitalet akutsjukvård utförs inom den privata sektorn och inte som offentliga förvaltningsuppgifter, omfattas de inte av tjänsteansvar. Enligt räddningslagen gäller tjänsteansvar avtalsbrandkårister endast när de tillfälligt leder räddningsverksamheten. Annars finns det inga bestämmelser om tjänsteansvar för avtalsbrandkårister. De föreslagna straffbestämmelserna om försvårande och störande av polis- eller larmverksamhet skyddar också sådana persongrupper. I fråga om tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna är det centrala inte personens eventuella ställning som tjänsteman eller sådan utövning av offentlig makt som enligt strafflagen är en central materiell grund för straffrättsligt tjänsteansvar, utan syftet med bestämmelserna är att skydda polis- och larmverksamheten på ett allmänt plan. Vid beredningen har man kommit fram till att det i samband med denna proposition inte är ändamålsenligt att föreslå särskilda bestämmelser om tjänsteansvar.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

Syftet med den internationella jämförelsen är att klarlägga regleringsmodellerna för kriminalisering av motstånd mot myndigheterna med ansvar för den inre säkerheten och mot personalen inom prehospitalet akutsjukvård i de för Finland relevanta jämförelsestaterna, alltså i de nordiska länderna (Sverige, Norge, Danmark) och Tyskland.

Sverige

År 2020 kriminaliserades sabotage mot blåljusverksamhet i 13 kap. i den svenska brottsbalken (1962:700). Före den ändring som trädde i kraft vid ingången av 2020 motsvarade rättsläget i Sverige i fråga om brott mot myndigheter och allmänfarliga brott i stort sett lagstiftningen i Finland.

Bakom kriminaliseringen låg ett fenomen som blivit vanligare i Sverige, där personalen inom polisen, räddningsverksamheten och den prehospitalet akutsjukvården utsattes för olika typer av störningar när de utförde lagstadgade uppgifter. Eftersom upprepade angrepp mot polisen samt personalen inom den prehospitalet akutsjukvården och räddningspersonalen blivit vanligare tillsattes 2016 en parlamentarisk kommitté för att utreda behovet av att ändra brottsbalken.

Kommitténs betänkande publicerades 2018 (SOU 2018:2). I sitt betänkande föreslog kommittén ändringar i den svenska brottsbalken.

I betänkandet lyftes fram att problemet med att personer stör polisens arbete till stor del kunde antas bero på att de som stör och utövar våld vill få bort polisen från områdena så att de ostört kan fortsätta med brottslig verksamhet, till exempel narkotikahandel. I utredningen ansågs angreppen också ha samband med systematisk verksamhet där polisen eller räddningsaktörer tillkallas på falska grunder i syfte att få dem att åka till en plats där de sedan utsätts för våld. På grund av angreppen har räddningsinsatserna i vissa fall försenats. Det lyftes dessutom fram att det i Sverige allmänt förekommer oro i samhället, som är förenad med anlagda bränder, stenkastning mot utryckningsfordon och andra upprepade angrepp som riktar sig mot samhällsviktiga funktioner, såsom polisen, personalen inom prehospital akutsjukvård och räddningspersonalen i form av våld och annat hindrande. Dessutom har skador drabbat polisbilar, andra räddningsfordon samt polis- och brandstationer och annan egendom som är viktig för dessa aktörer. I betänkandet konstaterades det att även ambulanspersonalen utsätts för angrepp, även om dessa angrepp inte är lika vanliga som gärningar mot polisen och räddningstjänsten. I betänkandet granskades också förekomsten av fenomenet i de övriga nordiska länderna. Det konstaterades att fenomenet inte är vanligt i Finland.

I regeringspropositionen om blåjussabotage (2018/19:155) konstaterades det att angrepp på polisen, räddningstjänsten och den prehospitala akutsjukvården redan innan kriminaliseringen var straffbara genom olika bestämmelser. Våldsamma angrepp på eller hot om våld mot personalen inom larmverksamheten var i regel straffbara som misshandel eller olaga hot enligt 3 och 4 kap. i brottsbalken. I 17 kap. i brottsbalken ges personer som utövar makt i sitt uppdrag förstärkt skydd. Skyddet omfattar till exempel våld och hotelser mot tjänstemän. Dessa bestämmelser om förstärkt skydd tillämpas dock i regel inte på räddningsväsendets och den prehospitala akutsjukvårdens verksamhet. Att tillgripa samhällsnyttig egendom är i Sverige straffbart enligt bestämmelser i 8 kap. i brottsbalken. Sådana gärningar är också straffbara som skadegörelse eller grov skadegörelse enligt 12 kap. i brottsbalken.

I regeringens proposition konstaterades också att även om utgångspunkten är att överlappande straffbestämmelser bör undvikas, är en särskild kriminalisering trots detta en motiverad lösning. Eftersom brottsrekvisiten delvis överlappar varandra, ska principerna om konkurrerande bestämmelser tillämpas när beslut fattas om vilket rekvisit som ska tillämpas på ett enskilt fall.

I fråga om straffskalan ville man säkerställa ett tillräckligt strängt straff. I regeringspropositionen ansågs det att det inte kan uteslutas att det kan uppkomma situationer där fängelse på livstid är motiverat. Med detta hänvisades exempelvis till en situation där en eller flera personer uppsåtligt hindrar polisen, räddningstjänsten eller ambulansen från att komma fram till en olycksplats och detta leder till att människoliv går förlorade.

Kriminaliseringen av blåjussabotage har i den svenska brottsbalkens system placerats bland allmänfarliga brott. Enligt 13 kap. 5 c § i den svenska brottsbalken gör sig den skyldig till sabotage mot blåjusverksamhet som angriper eller på annat sätt stör polisverksamhet, räddningstjänst eller ambulanssjukvård genom att 1) använda våld eller hot om våld mot verksamhetens personal eller mot personer som bistår verksamheten, 2) tillgripa eller skada fordon eller annat hjälpmedel som används eller ska användas i verksamheten, eller 3) vidta annan otillbörlig åtgärd. Den som gör sig skyldig till sabotage mot blåjusverksamhet döms till fängelse i högst fyra år. Om brottet anses vara grovt, döms gärningsmannen till fängelse på viss tid, lägst två och högst arton år, eller på livstid. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen framkallat fara för flera människoliv eller egendom av särskild betydelse.

Bestämmelsen förutsätter i praktiken att gärningen har varit ägnad att allvarligt försvåra eller hindra utryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet. Som utryckningsverksamhet betraktas åtminstone verksamhet som förutsätter en omedelbar insats av polisen samt olika räddningsinsatser. Verksamheten omfattar utöver polisen också personalen inom prehospitalet akutsjukvård och räddningspersonalen. Tillämpningsområdet för bestämmelsen omfattar dock inte endast pågående larmuppdrag. I motiveringen till regeringens proposition om blåljussabotage konstateras det att om en gärningsman exempelvis skär sönder däck på en parkerad brandbil så att den inte längre kan användas vid ett larm, kan gärningen anses ägnad att allvarligt försvåra eller hindra utryckningsverksamhet. Vid bedömningen av om en gärning är ägnad att allvarligt försvåra eller hindra utryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet bör inte hänsyn tas till eventuella andra resurser som finns att tillgå som ersättning för den utrustning som angrips, utan utgångspunkten är att polisen, räddningsväsendet och den prehospitala akutsjukvården har behov av samtliga de resurser som står till deras omedelbara förfogande. Med brottsbekämpningsverksamhet avses i bestämmelsen polisverksamhet som syftar till att förebygga, förhindra, upptäcka eller utreda brott. Också polisens allmänna övervakningsverksamhet har ett brottsbekämpande syfte, och därför omfattas även den av bestämmelsens tillämpningsområde.

I Sveriges högsta domstols avgörande B 6347-20 bedömdes frågan om huruvida en gärning hade försvårat polisens verksamhet på det sätt som förutsätts i straffbestämmelsen om sabotage mot blåljusverksamhet. A hade trots polisens förbud stigit ur en bil och betett sig aggressivt mot två polismän så att de kände sig hotade och upplevde att de förlorade kontrollen över situationen. Till följd av användning av maktmedel hade A återvänt till bilen. A åtalades för sabotage mot blåljusverksamhet. Högsta domstolen upphävde hovrättens dom och ansåg att förutsättningarna för ansvar för sabotage mot blåljusverksamhet inte uppfylldes i fallet.

I högsta domstolens avgörande B 451-21 var det fråga om en situation där polisen patrullerade nattetid och mötte en personbil som framfördes i hög hastighet och som inte stannade trots att polisen körde efter bilen. En person som körde en paketbil försökte vid några tillfällen hindra förföljandet genom att köra mot polisbilen i syfte att hindra polisbilens färd. Tingsrätten dömde föraren för sabotage mot blåljusverksamhet till fängelse i fyra månader. Hovrätten ändrade inte domen. Högsta domstolen ändrade inte hovrättens dom.

I högsta domstolens avgörande B 6185-22 var det fråga om angrepp mot polisen och polisens egendom i samband med ett upplopp. Polisen och polisens egendom utsattes för våld bland annat genom stenkastning, slag och sparkar. Ett stort antal poliser skadades och flera polisfordon sattes i brand. Tingsrätten dömde AA för bland annat grovt sabotage mot blåljusverksamhet till fängelse i sex år och AK för grovt sabotage mot blåljusverksamhet till fängelse i fem år. Hovrätten satte ned AA:s fängelsestraff till fängelse i fem år och sex månader. Högsta domstolen satte ytterligare ned AA:s fängelsestraff till tre år och tre månader och AK:s fängelsestraff till tre år.

Norge

I Norges strafflag (straffeloven) behandlas brott mot myndigheter i 155–159 §. Bestämmelsen i 155 § i den norska strafflagen kan till sin omfattning jämföras med motsvarande bestämmelser om motstånd mot tjänsteman i Finland och Sverige. I den norska strafflagen har man dock valt en lösning där ett särskilt straffrättsligt skydd har fastställts för vissa yrkesgrupper (265 och 286 §).

Strafflagens 155 § gäller bland annat våld och hot mot tjänstemän. Enligt paragrafen ska den som med våld, hotelser, skadegörelse eller på något annat sätt rättsstridigt får eller försöker få en tjänsteman att utföra eller låta bli att utföra en tjänsteåtgärd dömas till böter eller fängelse i högst tre år. Detsamma gäller den som riktar våld, hotelser, skadegörelse eller någon annan olaglig handling mot en tjänsteman eller dennes närstående som hämnd för en tjänsteåtgärd.

Med tjänsteman avses i bestämmelsen bland annat en person som utövar offentlig makt på statens eller kommunens vägnar eller som på grund av sin befattning har sådan kompetens. Bestämmelser om skydd av vissa utsatta yrkesgrupper finns i 265 § i strafflagen. Enligt 1 mom. i paragrafen ska den som genom hot försöker påverka hur en person som hör till en särskilt utsatt yrkesgrupp sköter sina uppgifter dömas till böter eller fängelse i högst två år. Till särskilt utsatta yrkesgrupper hör a) personalen inom hälso- och sjukvården, som tillhandahåller medicinskt motiverad hälso- och sjukvård, och brand- och räddningspersonal som sköter brand- eller räddningsuppdrag, b) personer som ansvarar för kollektivtrafik för passagerare, såsom järnvägar, metro, spårvagnar, bussar, flyg, taxi eller färjor, och c) personer som ansvarar för grundskoleutbildning eller andra stadets utbildning. Den som hindrar utövandet av ett sådant yrke döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

I 286 § i strafflagen kriminaliseras våld mot särskilt utsatta yrkesgrupper. Enligt paragrafen ska den som genom våld försöker påverka yrkesutövningen hos en person som hör till en särskilt utsatt yrkesgrupp dömas till böter eller fängelse i högst tre år. Till särskilt utsatta yrkesgrupper hör a) personalen inom hälso- och sjukvården, som tillhandahåller medicinskt motiverad hälso- och sjukvård, och brand- och räddningspersonal som sköter brand- eller räddningsuppdrag, b) personer som ansvarar för kollektivtrafik för passagerare, såsom järnvägar, metro, spårvagnar, bussar, flyg, taxi eller färjor, och c) personer som ansvarar för grundskoleutbildning eller andra stadets utbildning.

Danmark

I Danmark har det till exempel i samband med organiserad brottslighet förekommit sådan verksamhet som i Sverige betraktas som blåjussabotage. I 14 kap. i den danska strafflagen (straffeloven) behandlas brott mot myndigheter (offentlige myndighed) i 118–121 §. Strafflagens 119 § gäller våld och hot mot tjänstemän. Bestämmelsen är mer omfattande än t.ex. motsvarande bestämmelser i 17 kap. i den svenska brottsbalken. Bestämmelsen har tolkats så att den också omfattar motstånd under våldsamma upplöpp. Bestämmelsen har i praktiken ansetts svara tillräckligt väl på de utmaningar som fenomenet medför.

Enligt 119 § 1 mom. ska den som brukar våld mot eller hotar med våld mot en person som sköter en offentlig uppgift eller den som på motsvarande sätt försöker hindra en sådan person från att utföra en uppgift som avses i lag eller tvingar personen att utföra en uppgift dömas till böter eller fängelse i högst åtta år. Enligt 2 mom. tillämpas bestämmelsen också på åtgärder som innefattar hot om våld eller frihetsberövande mot en person som i egenskap av tjänsteman har rätt att fatta beslut om till exempel att ställa någon inför rätta, och genom vilka gärningsmannen strävar efter att hindra en sådan person från att utföra en lagstadgad uppgift eller tvinga personen att utföra en uppgift som avses i paragrafen. Enligt 4 mom. ska den som på något annat sätt försöker hindra nämnda personer från att utföra sina uppgifter dömas till böter eller fängelse i högst ett år och sex månader. Vid bestämmandet av straffet ska som straffskärpande omständighet beaktas att brottet har begåtts i samband med verksamhet som allvarligt stör allmän ordning eller omedelbart därefter.

Bestämmelsen har tolkats så att den omfattar gärningar som riktas mot personalen inom polisen, den prehospitla akutsjukvården och räddningsverksamheten. Bestämmelsen täcker också uppgifter av offentlig karaktär som utförs av privata aktörer. Således täcker bestämmelsen även privat prehospital akutsjukvård.

Tyskland

I den tyska strafflagen (Strafgesetzbuch) behandlas brott mot myndigheter och bland annat räddningsväsendets personal i 113–115 §. Dessutom definieras i 11 § i lagen begreppet ”Amtsträger”, som avser en tjänsteman eller tjänsteinnehavare.

I 113 § i strafflagen definieras en gärning där gärningsmannen genom våld eller hot om våld gör motstånd mot en tjänsteman eller en militärperson vid förbundsstatens väpnade styrkor i samband med tjänsteutövning. Straffet för gärningen är böter eller fängelse i högst tre år. I sådana särskilt allvarliga fall som fastställs i paragrafen döms gärningsmannen till fängelse i minst sex månader och högst fem år. Straff döms inte ut med stöd av 113 §, om den tjänsteåtgärd som är föremål för gärningen inte är laglig.

I 114 § föreskrivs det om angrepp mot en tjänsteman eller en militärperson vid förbundsstatens väpnade styrkor. Straffet för gärningen är fängelse i minst tre månader och högst fem år. Enligt 115 § tillämpas 113 och 114 § också på skydd av sådana personer som har polisbefogenheter och personer som inte är tjänstemän men som är utredare inom åklagarväsendet samt personer som på begäran bistår vid utförandet av tjänsteuppdrag. Dessutom föreskrivs det i paragrafen att 113 § också ska tillämpas när en person vid en olycka, vid allmän fara eller i en nödsituation brukar våld eller hot om våld för att förhindra räddningsverkets eller den prehospitla akutsjukvårdens verksamhet. Bestämmelserna i 114 § tillämpas i sin tur när en person i en sådan situation angriper hjälpande aktörer.

I 2 kap. i den tyska strafflagen definieras de begrepp som används i lagen. ”Amtsträger” definieras i 11 § i lagen och avser en tjänsteman eller tjänsteinnehavare, vilka också de gärningar som definieras i 113–115 § kan gälla. Enligt paragrafen avses med begreppet en person som enligt tysk lag a) är tjänsteman eller domare, b) utför andra offentliga uppgifter eller c) annars har utnämnts att tjänstgöra vid en myndighet eller ett annat ämbetsverk eller en annan person som utför offentliga förvaltningsuppgifter, oavsett i vilken organisationsform uppgifterna utförs.

Sammandrag

Den föreslagna nya bestämmelsen om försvårande av polis- eller larmverksamhet påminner till sitt innehåll om den svenska bestämmelsen om sabotage mot blåljusverksamhet och täcker sålunda både den personkrets som fenomenet berör och gärningar som riktas mot fordon och utrustning som används i verksamheten. I Sverige kan dock gärningsmannen enligt den separata bestämmelsen om grovt sabotage mot blåljusverksamhet till och med dömas till fängelse på livstid. Till denna del är bestämmelserna i 21 kap. i strafflagen av betydelse i Finland, eftersom de bidrar till att göra skyddet effektivare. I 21 kap. 2 § 1 mom. 4 punkten i strafflagen föreskrivs det att om ett dråp begås genom att en tjänsteman dödas, medan denne på tjänstens vägnar upprätthåller ordning och säkerhet, eller på grund av en tjänsteåtgärd, ska gärningsmannen för mord dömas till fängelse på livstid. Också för en person som hindrar polisen, räddningsväsendet eller ambulansen från att komma fram till en olycksplats med följderna att människor dör ska straffansvaret för sådana personskador bedömas enligt bestämmelserna i 21 kap. i strafflagen.

6 Remissvar

6.1 Allmänt om remissvaren

I remissvaren ansågs målen för de föreslagna lagändringarna allmänt taget vara viktiga och värda att understödjas. I utlåtandena delades dock åsikterna om de föreslagna lagändringarna.

Många remissinstanser ifrågasatte behovet av de föreslagna bestämmelserna med beaktande av att de överlappar existerande brottsrekvisit. Dessutom verkar sådant allvarligt försvårande och störande av myndighetsverksamhet som förekommer i Sverige inte vara ett aktuellt betydande kriminalpolitiskt problem i Finland. En del av remissinstanserna meddelade att de understöder någon alternativ lösning som lyfts fram i utkastet till proposition för att uppnå de mål som ligger bakom skrivningarna i regeringsprogrammet.

Även i största delen av de utlåtanden som understödde de föreslagna lagändringarna konstaterades det att bestämmelserna eller deras motiveringar skulle kunna förbättras. Remissinstanserna fäste i synnerhet vikt vid tillämpningsområdet för de föreslagna bestämmelserna, tillämpningen av bestämmelserna i praktiken, lagkonkurrens, förhållandet mellan de föreslagna bestämmelserna och den straffrättsliga legalitetsprincipen, mötesfriheten enligt grundlagen samt straffskalan i den föreslagna 3 a §.

Under den fortsatta beredningen av propositionen har det gjorts vissa ändringar i de föreslagna bestämmelserna och flera ändringar i motiveringen till propositionen. Ändringarna är i huvudsak av förtydligande karaktär och gäller inte de grundläggande lösningarna i de föreslagna bestämmelserna.

Nedan sammanfattas de centrala remissvaren och hur dessa beaktats i den fortsatta beredningen av propositionen. Utlåtandena har förkortats, omgrupperats och språket i dem har harmoniserats för sammanfattningen. Utlåtanden har i regel inte upprepats till den del remissinstanserna har meddelat att de stöder godkännande av propositionen eller till den del man i utlåtandena stöder eller upprepar propositionens förslag eller argumentation eller det som redan har framförts i andra utlåtanden.

6.2 Bestämmelsernas tillämpningsområde

Flera remissinstanser föreslog att tillämpningsområdet för bestämmelserna ska utvidgas, med beaktande av att förhindrande, avslöjande och utredning av brott också genomförs vid Gränsbevakningsväsendet, Tullen och Försvarsmakten och att Gränsbevakningsväsendet dessutom utför räddningsuppgifter och uppgifter inom prehospital akutsjukvård. Remissinstanserna ansåg att propositionen åtminstone bör innehålla en motivering till varför dessa myndigheter som delvis utför samma uppgifter som de aktörer som avses i den föreslagna regeringen inte omfattas av bestämmelsernas tillämpningsområde, förutom i situationer som avses i den föreslagna 3 a § 2 mom., där det är fråga om att bistå vid verksamheten på begäran av en person som hör till personalen vid polisen, räddningsverksamheten eller den prehospitala akutsjukvården eller med dennes samtycke. I utlåtandena föreslogs det också att socialvårdsmyndigheterna, social- och krisjourens anställda, andra anställda inom social- och hälsovården samt ordningsvakter och Forststyrelsens jakt- och fiskeövervakare ska ingå i bestämmelsernas tillämpningsområde.

Under den fortsatta beredningen av propositionen har sådana utvidgningar av tillämpningsområdet inte ansetts vara befogade. Syftet med de föreslagna bestämmelserna är att garantera ytterligare skydd för en begränsad grupp personer. Trots att

Gränsbevakningsväsendet, Tullen och Försvarsmakten delvis utför likadana uppgifter som de aktörer som omfattas av den föreslagna regleringens tillämpningsområde, skiljer sig deras uppgiftsområde dock till övriga delar väsentligt från polisens, räddningsväsendets och den prehospitla akutsjukvårdens uppgiftsområde. Gränsbevakningsväsendet, Tullen och Försvarsmakten är specialmyndigheter i fråga om tillämpningsområdet för den föreslagna regleringen, och de har mer begränsade uppgifter, ansvar och befogenheter än polisen, räddningsväsendet och den prehospitla akutsjukvården. Gränsbevakningsväsendet har dock till exempel på vissa gränsområden och glesbygdsområden en i den mån viktig roll när det gäller upprätthållande av allmän ordning och säkerhet att verksamheten sker i nära operativt samarbete med polisen. I sådana fall kan det i regel anses råda ett sådant samförstånd om uppgiftsfördelningen mellan dessa myndigheter att förutsättningarna för att tillämpa det föreslagna 3 a § 2 mom. uppfylls i praktiken. Under den fortsatta beredningen preciserades motiveringen till denna del.

Det är i sig möjligt att peka ut flera samhälleligt viktiga aktörer som inte omfattas av den föreslagna regleringen. Dessa andra aktörer skyddas dock i vilket fall som helst av bestämmelserna i 16 kap. 1–3 § i strafflagen om våldsamt motstånd mot tjänsteman, motstånd mot tjänsteman och hindrande av tjänsteman och vid behov också av de allmänna bestämmelserna i strafflagen. Om tillämpningsområdet för de föreslagna bestämmelserna utvidgas medför det ökade utmaningar i anslutning till överlappande brottsbeskrivningar. Också med hänsyn till legalitetsprincipen är det viktigt att tillämpningsområdet för de föreslagna nya straffbestämmelserna avgränsas så tydligt som möjligt.

6.3 De föreslagna bestämmelsernas tydlighet

Remissinstanserna ägnade uppmärksamhet åt terminologin i de föreslagna bestämmelserna, som ställvis ansågs lämna rum för tolkning. I ljuset av motiveringen till lagförslaget ansågs det också i viss mån förbli oklart i hurdana situationer de föreslagna nya bestämmelserna blir tillämpliga. Dessutom konstaterades det att motiveringen till 3 a § utvidgar området för straffbart förfarande utöver ordalydelsen i det föreslagna brottsrekvisitet. Vid den fortsatta beredningen har särskild vikt fästs vid rekvisitets exakthet och tillämpningsområde samt formuleringen i övrigt. Bestämmelsens ordalydelse har ändrats och specialmotiveringen har kompletterats. Den föreslagna 3 a § 1 mom. 2 punkten har kompletterats så att de aktörer som avses med uttrycket polis- och larmverksamhet nämns i punkten. Genom ändringarna förtydligas tolkningen av vad som avses med polis- och larmverksamhet. I den fortsatta beredningen av propositionen har man ansett att det inte utöver detta är möjligt att precisera definitionerna i bestämmelserna på ett ändamålsenligt sätt. I praktiken är det inte möjligt att formulera straffbestämmelser och motiveringen till dem så pass uttömmande att det inte uppstår något utrymme för tolkning.

I flera utlåtanden fästes uppmärksamhet vid den föreslagna lagkonkurrenslösningen, enligt vilken bestämmelsen om försvårande av polis- eller larmverksamheten är primär i förhållande till misshandel. Detta ansågs avvika från etablerad rättspraxis, vilket inte ansågs vara motiverat. Utifrån remissvaren har subsidiaritetsklausulen i den föreslagna 3 a § strukits.

Flera remissinstanser fäste uppmärksamhet vid exaktheten av de exempel på tillämpning som beskrevs i motiveringen och vid att det i motiveringen bör preciseras i vilka situationer de nya bestämmelserna blir tillämpliga. Det lyftes fram frågor om definitionerna av hindrande och väsentligt försvårande och synpunkter i anslutning till patientens rättigheter, såsom betydelsen av personens omtöcknade tillstånd för den straffrättsliga bedömningen. I utlåtandena ställdes dessutom frågor om huruvida regleringen tillämpas på gärningar vid demonstrationer.

Utifrån remissvaren har motiveringen kompletterats och preciserats till denna del. Förhållandet mellan de föreslagna 3 a och 3 b §, tillämpningsexemplen samt definitionerna av hindrande och väsentligt försvårande har preciserats i motiveringen. Bedömningarna om patientens rättigheter i utkastet till proposition, vilka kan beaktas vid bedömningen av patientens förvirrade tillstånd, ansågs också under den fortsatta beredningen vara motiverade. Under den fortsatta beredningen togs det dessutom separat ställning till kriminaliseringarnas förhållande till den yttrandefrihet och mötesfrihet som tryggas i grundlagen.

En del av remissinstanserna föreslog att det i lagen utöver förbud mot olovligt tillägnande av och vållande av skada på fortskaffningsmedel eller utrustning ska tas in ett förbud mot att hindra användningen av ett fortskaffningsmedel eller utrustning. I propositionen har detta förslag beaktats i författningstexten och i specialmotiveringen.

Flera remissinstanser fäste i sina utlåtanden uppmärksamhet vid att det i utkastet till regeringsproposition inte har granskats vem som kan vara målsägande för det brottsrekvisit som föreslås i 16 kap. 3 a § i strafflagen. Specialmotiveringen har kompletterats med bedömning av vem som är målsägande.

Det ansågs vara problematiskt med tanke på den straffrättsliga legalitetsprincipen att det i den föreslagna 3 a § konstateras att försvårande av polis- eller larmverksamhet innebär att våld eller hot om våld riktas mot en person som hör till personalen inom polisen eller räddningstvåsen eller den prehospitala akutsjukvården, medan persongruppen i motiveringen utvidgas till att också omfatta till exempel sådana personers närstående. Specialmotiveringen har kompletterats till denna del.

I flera utlåtanden fästes uppmärksamhet vid konstitutionella problem och problem i anknytning till lagtillämpningen i fråga om det föreslagna 3 b § 2 mom. Den föreslagna ordalydelsen i fråga om annat allvarligt störande och innehållet i den ansågs vara problematisk med tanke på den noggranna avgränsning som förutsätts av strafflagstiftning. Den föreslagna bestämmelsen ansågs vara utmanande också för lagtillämparen. En öppet formulerad bestämmelse och tillämpningen av den kan utan grund täcka mycket olika gärningar och situationer. Utifrån remissvaren har ordalydelsen i 3 b § 2 mom. preciserats. Motiveringen har kompletterats i syfte att lämna mindre rum för tolkning.

6.4 Straffskalorna

Remissinstansernas hade delade åsikter om straffskalan i den föreslagna 3 a §. I en del av utlåtandena ansågs den föreslagna straffskalan stå i rätt proportion till gärningens klandervärdhet och de gällande straffbestämmelserna i 16 kap. i strafflagen. I en del av utlåtandena ansågs det däremot att straffskalan också bör göra det möjligt att döma ut bötesstraff. I vissa utlåtanden ansågs också det föreslagna maximistraffet på fyra år vara för strängt. Dessutom konstaterades det att den föreslagna straffskalan avviker från straffskalorna för andra brott av samma typ, vilket ansågs försämra strafflagens enhetlighet och systematik.

I den fortsatta beredningen av propositionen har man ansett att den straffskala som föreslås i propositionen är motiverad av de skäl som framgår av propositionen. Utifrån remissvaren har dock vissa preciseringar till denna del gjorts i motiveringen till propositionen. Dessutom har tröskeln för tillämpning av bestämmelsen höjts i fråga om gärningar som riktar sig mot egendom genom att bestämmelsens ordalydelse har preciserats så att den avser väsentlig utrustning som används i verksamheten och betydande skada på sådan utrustning.

6.5 Ändamålsenlighet och alternativ

I flera utlåtanden ansågs det att de föreslagna lagändringarna inte på bästa möjliga sätt svarar på de mål som ligger till grund för propositionen, med beaktande av att problemen i samband med ingripande i sådana gärningar som avses i propositionen inte beror på luckor i lagstiftningen utan framför allt på att misstänkta gärningar inte anmäls till myndigheterna eller att de av någon anledning inte framskrider i myndighetsprocessen. De föreslagna bestämmelserna konstaterades överlappa gällande bestämmelser i strafflagen som redan gör det möjligt att döma ut straff för sådana handlingar som avses i utkastet till proposition. Den föreslagna regleringen ansågs ha drag av symbolisk kriminalisering och den misstänktes leda till oklara tolkningssituationer i rättskipningen, svårigheter vid tillämpningen av lagen och oenhetlig rättspraxis. En del av remissinstanserna meddelade att de understöder någon alternativ lösning som lyfts fram i avsnitt 5.1 i regeringspropositionen för att uppnå de mål som ligger bakom skrivningarna i regeringsprogrammet.

Under den fortsatta beredningen av propositionen har det ansetts att alternativen till den föreslagna regleringen på det sätt som framgår av motiveringen redan har bedömts tillräckligt i propositionen. Trots att de föreslagna nya bestämmelserna innehåller delvis liknande element som bestämmelserna om våldsam motstånd mot tjänsteman, motstånd mot tjänsteman och hindrande av tjänsteman enligt 16 kap. 1–3 § i strafflagen, överlappar de dock inte helt de gällande bestämmelserna. Bestämmelserna i 16 kap. 1–3 § i strafflagen skyddar utförandet av enskilda tjänsteuppdrag som innefattar utövning av offentlig makt, medan de föreslagna nya bestämmelserna skyddar utförandet av uppdragen också när de inte innefattar utövning av offentlig makt samt polis- och larmverksamheten i allmänhet. Man har strävat efter att lindra eventuella utmaningar i anslutning till tillämpningen av närliggande och delvis överlappande straffbestämmelser genom att förutse de vanligaste fallen av lagkonkurrens i motiveringen till propositionen. Utifrån remissvaren har motiveringen till propositionen också preciserats i fråga om att det inte är fråga om en kriminalisering som föreslås av symboliska skäl och i fråga om hur den föreslagna regleringen tryggar att misstänkta brott effektivare når straffprocessen.

6.6 Motiveringen till lagstiftningsordningen samt konsekvensbedömningen

I flera utlåtanden ansågs det motiverat att i större utsträckning bedöma förhållandet mellan den föreslagna regleringen och den grundlagsstadgade mötesfriheten. Under den fortsatta beredningen av propositionen har motiveringen till lagstiftningsordning till denna del kompletterats utifrån remissvaren.

Alla remissinstanser var inte heller övertygade om bedömningen av propositionens ekonomiska konsekvenser, och det ansågs att genomförandet av propositionen kräver att myndigheterna och domstolarna beviljas tilläggsresurser. I en del utlåtanden ansågs det vid den fortsatta beredningen finnas anledning att överväga hur bestämmelserna konkret påverkar straffprocessernas gång och rättegångarnas längd.

I propositionen omfattas den synpunkt som framförts i propositionsutkastet om att propositionens konsekvenser för förundersökningen, åklagarverksamheten och domstolarna kan skötas inom ramen för myndigheternas nuvarande omkostnader. Under den fortsatta beredningen av propositionen har konsekvensbedömningen dock till denna del kompletterats utifrån remissvaren.

6.7 Utlåtande från rådet för bedömning av lagstiftningen

6.7.1 Utlåtandets innehåll

Rådet för bedömning av lagstiftningen gav den 23 maj 2025 ett utlåtande efter den allmänna remissbehandlingen om utkastet till regeringens proposition som hade undergått fortsatt beredning. I sitt utlåtande ansåg rådet för bedömning av lagstiftningen att utkastet till regeringens proposition väl följer anvisningarna för konsekvensbedömning i lagberedningen. Enligt utlåtandet var de väsentligaste bristerna och utvecklingsobjekten i propositionsutkastet följande:

i) Syftet med utkastet till proposition är att stärka det straffrättsliga skyddet för vissa persongrupper. Det framgår inte tillräckligt tydligt av propositionen hur tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna för personer som är anställda inom polis- och lärmverksamheten stärks genom denna regeringsproposition.

ii) Propositionen bör innehålla en beskrivning av vilka konsekvenser propositionen kan ha för genomförandet av demonstrationer. Kan demonstranter i fortsättningen lättare bli föremål för straffrättsliga påföljder, om de under en demonstration till exempel hindrar ett polis- eller utryckningsfordons färd?

I utlåtandet anses det också att det i beskrivningen av nuläget i propositionen vore bra att precisera hur vanligt det är med uttryckligen avsiktligt sabotage mot personalen inom polis- och lärmverksamheten.

I utlåtandet föreslås det också att texten i propositionens avsnitt om konsekvensbedömning ska komprimeras och att där ska strykas sådan text som inte direkt hänför sig till konsekvensbedömningen. På så sätt får man en bättre uppfattning om propositionens väsentliga ekonomiska konsekvenser och deras storlek. Enligt utlåtandet vore det bra att konsekvensbedömningen gällande de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna presenteras på ett strukturerat och samlat sätt i ett eget underavsnitt.

I utlåtandet fästs det dessutom uppmärksamhet vid att det under den pågående regeringsperioden har lämnats ett antal regeringspropositioner med förslag som kommer att föra bestämmandet av straff i en strängare riktning. Enligt utlåtandet vore det bra att i propositionen bedöma propositionernas sammantagna konsekvenser för myndigheterna med tanke på skärpningen av straffen. Sådana förslag kan nämligen ha konsekvenser för gärningsmännen, fängelserna, brottspåföljdssystemet och samhället.

I utlåtandet anses det bland annat vara positivt att under beredningen av utkastet till proposition har olika informationskällor utnyttjats för beskrivningen av nuläget. Rådet för bedömning av lagstiftningen ansåg det dessutom vara positivt att det i utkastet till proposition redogörs för de centrala remissvaren om utkastet till proposition och hur propositionen har kompletterats utifrån remissvaren.

Det ansågs också vara positivt att de grundläggande fri- och rättigheter som är centrala med tanke på propositionen har identifierats och att det har förts fram vilka grundläggande fri- och rättigheter den föreslagna regleringen syftar till att skydda.

Rådet för bedömning av lagstiftningen rekommenderade att utkastet till proposition korrigeras i enlighet med rådets utlåtande innan regeringens proposition överlämnas.

6.7.2 Beaktande av utlåtandet i propositionen

Motiveringen och konsekvensbedömningen i propositionen har kompletterats och modifierats med beaktande av utlåtandet av rådet för bedömning av lagstiftningen. Samtidigt har man strävat efter att följa anvisningarna om konsekvensbedömning vid lagberedning i fråga om konsekvensbedömningens omfattning och detaljrikedom samt om allokering av begränsade beredningsresurser vid utarbetandet av den. I enlighet med detta har propositionen ändrats enligt följande:

i) I avsnittet om konsekvensbedömning har bedömningen av konsekvenserna för de grundläggande fri- och rättigheterna avskilt i ett separat underavsnitt, för att bland annat de positiva konsekvenserna för de grundläggande och mänskliga rättigheterna för personer som är anställda inom polis- och larmverksamheten tydligare ska framgå av helheten. I och för sig hade de omständigheter som har betydelse i detta avseende redan grundligt utretts i propositionen. Propositionens konsekvenser har dock ytterligare förtydligats till denna del.

ii) I motiveringen till propositionen har det förtydligats vilka konsekvenser de föreslagna bestämmelserna har för genomförandet av demonstrationer. Dessutom har propositionens förhållande till yttrandefriheten och mötesfriheten beskrivits tydligare i avsnittet om lagstiftningsordning.

iii) I beskrivningen av nuläget i propositionen har det preciserats att tillämpningen av de aktuella brottsrekvisiten förutsätter uppsåt. I övrigt ansågs det utkast som rådet för bedömning av lagstiftningen behandlade innehålla en heltäckande och tillräcklig beskrivning av rättspraxis och lägesbilden i fråga om det fenomen som lagförslaget gäller.

iv) Underavsnittet om propositionens ekonomiska konsekvenser har komprimerats, dock så att det säkerställs att de centrala omständigheter som är av betydelse för de föreslagna bestämmelsernas ekonomiska konsekvenser och bedömningen av deras storlek fortfarande framgår av avsnittet.

I propositionen har man valt att inte närmare bedöma de olika regeringspropositionernas sammantagna konsekvenser för myndigheterna med tanke på straffskärpningen. En sådan utredning förväntas inte ge sådan information som skulle kunna gynna beredningen av de lagstiftningslösningar som har fastställts som mål för denna proposition. Därför har det inte ansetts ändamålsenligt att i detta sammanhang göra en mer omfattande utredning. Ett omnämnande av de sammantagna konsekvenserna för myndigheterna har tagits in i avsnittet om konsekvensbedömning.

7 Specialmotivering

16 kap. Om brott mot myndigheter

3 a §. *Försvårande av polis- eller larmverksamhet.* Till kapitlet fogas en ny straffbestämmelse om försvårande av polis- eller larmverksamhet. Enligt 1 mom. ska den som förhindrar eller väsentligt försvårar polis- eller larmverksamhet 1) genom våld eller hot om våld mot en person som hör till personalen vid polisen, räddningsverksamheten eller den prehospitalkakutsjukvården eller 2) genom att olovligen tillägna sig ett fortskaffningsmedel eller annan väsentlig utrustning som används inom polisverksamheten, räddningsverksamheten eller den prehospitalkakutsjukvården, genom att vålla betydande skada på ett sådant fortskaffningsmedel eller sådan utrustning eller genom att hindra användningen av ett sådant fortskaffningsmedel eller sådan utrustning för försvårande av polis- eller larmverksamhet dömas till fängelse i högst

fyra år. Enligt det föreslagna 2 mom. ska också den som förfar på det sätt som avses i 1 mom. mot den som på begäran av eller med samtycke av en person som hör till personalen vid polisen, räddningsverksamheten eller den prehospitla akutsjukvården bistår vid polis- eller larmverksamhet dömas för försvårande av polis- eller larmverksamhet.

Skyddsobjekten för den föreslagna bestämmelsen är polis- och larmverksamheten och störningsfritt utförande av den. Larmverksamhet kan enligt ordalydelsen också avse annan verksamhet än polisens, räddningsväsendets eller den prehospitla akutsjukvårdens verksamhet. I 1 punkten i den föreslagna bestämmelsen hänvisas det därför till de persongrupper som omfattas av definitionen av polis- och larmverksamhet, för att säkerställa att regleringen är tydlig. I 2 punkten hänvisas det enligt ordalydelsen till dessa aktörers egendom. Dessa hänvisningar på författningsnivå inverkar på bedömningen av vad som avses med polis- och larmverksamhet.

Bestämmelsen skyddar enligt sin ordalydelse polisverksamheten. Genom bestämmelsen skyddas samtidigt de personer som sköter uppgifterna och den egendom som behövs i verksamheten. Den polisverksamhet som avses i bestämmelsen omfattar polisens operativa verksamhet inom polisens alla verksamhetsområden. Med detta avses åtminstone övervakning för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, larmverksamhet och förhindrande, utredning och avslöjande av brott samt trafikövervakning. Den föreslagna bestämmelsen skyddar den ovannämnda polisverksamheten oberoende av vilken aktör inom polisen som sköter uppgifterna.

Med larmverksamhet avses verksamhet som har krävt omedelbar verksamhet av polisen, räddningsväsendet eller den prehospitla akutsjukvården samt deras olika räddningsuppdrag. Största delen av de uppdrag som larmverksamheten tar emot kommer från nödcentralerna.

I fråga om räddningsverksamheten avses med larmverksamhet i bestämmelsen utförande av uppgifter som enligt räddningslagen hör till räddningsverksamheten, när en eldsvåda, någon annan olycka eller risk för en eldsvåda eller olycka kräver skyndsamma åtgärder för att skydda eller rädda människors liv eller hälsa, egendom eller miljön samt för att begränsa de skador som olyckan orsakar och lindra följderna av olyckan. I fråga om prehospitla akutsjukvård avses i bestämmelsen med larmverksamhet åtminstone de uppgifter som avses i 40 § 1 mom. 1, 3 och 5 punkten i hälso- och sjukvårdslagen. Sådana uppgifter är sådan bedömning av vårdbehov samt sådan brådskande vård i fråga om patienter som insjuknat eller skadats plötsligt som primärt sker utanför en hälso- och sjukvårdsinrättning, med undantag för de uppdrag som avses i sjöräddningslagen (1145/2001), och vid behov transport av patienter till den enligt medicinsk bedömning lämpligaste vårdenheten samt förflyttningar i samband med plötsligt insjuknade eller skadade patienters fortsatta vård när patienten behöver krävande och kontinuerlig vård eller övervakning under förflyttningen. Uppgifterna omfattar också vid behov ordnande av kontakt till psykosocial stödverksamhet för en patient, patientens närstående och andra som har del i händelsen. I verksamheten kan också ingå handräckning till polisen, räddningsmyndigheterna, gränsbevakningsmyndigheten och sjöräddningsmyndigheterna för fullgörande av uppgifter som dessa ansvarar för. Larmverksamheten inom den prehospitla akutsjukvården kan genomföras utanför en vårdinrättning, såsom ett sjukhus, å andra sidan också vid verksamhetsenheter inom hälso- och sjukvården till exempel i samband med en patientförflyttning som ingår i den prehospitla akutsjukvården.

I bestämmelsen om försvårande av polis- eller larmverksamhet gäller 1 mom. 1 punkten våld eller hot om våld som riktas mot en person som hör till personalen vid polisen, räddningsverksamheten eller den prehospitla akutsjukvården. Bestämmelsen skyddar sådana personer som hör till personalen vid polisen och som arbetar inom sådan polisverksamhet som

avses ovan med uppgifter inom övervaknings- och larmverksamhet, utredning och avslöjande av brott, brottsbekämpning samt till exempel trafikövervakning. Den föreslagna bestämmelsen tillämpas inte på personer som arbetar med uppgifter utanför den operativa verksamhet som definieras ovan, till exempel inom tillståndsförvaltningen eller med andra motsvarande administrativa uppgifter. Syftet med bestämmelsen är att skydda polisens, den prehospitala akutsjukvårdens och räddningsverksamhetens operativa kärnverksamhet. Till exempel motsvarar uppgifter som klassificerats som administrativ verksamhet inte larmverksamhet. Uppgifternas verkliga karaktär ska dock beaktas vid bedömningen. Uppgifter inom tillståndsförvaltning som utförs för beviljande av tillstånd i administrativt syfte betraktas inte som sådan operativ verksamhet som hör till kärnan i polisverksamheten eller larmverksamheten. När en polispatrull som arbetar inom polisens tillståndsförvaltning till exempel övervakar en offentlig tillställning är det å andra sidan fråga om övervakning av allmän ordning och således om operativ verksamhet.

Med personalen vid räddningsverksamheten avses i bestämmelsen personer som arbetar med uppgifter som enligt räddningslagen hör till räddningsverksamheten, när en eldsvåda, någon annan olycka eller risk för en eldsvåda eller olycka kräver skyndsamma åtgärder för att skydda eller rädda människors liv eller hälsa, egendom eller miljön samt för att begränsa de skador som olyckan orsakar och lindra följderna av olyckan. Genom bestämmelsen skyddas personalen vid räddningsverksamheten oberoende av om de deltar i verksamheten som en del av verksamheten vid välfärdsområdets räddningsverk, en avtalsbrandkår eller någon annan sammanslutning som är verksam inom räddningsbranschen.

Med person som hör till personalen vid den prehospitala akutsjukvården avses en person som ingår i en sådan enhet inom prehospital akutsjukvård som avses i social- och hälsovårdsministeriets förordning om prehospital akutsjukvård. Enligt 8 § i förordningen avses med en enhet inom den prehospitala akutsjukvården ett fordon som hör till den operativa verksamheten inom den prehospitala akutsjukvården samt fordonets personal. Enheter inom den prehospitala akutsjukvården är utöver ambulanser olika slags forskaffningsmedel, läkar- och sjukvårdshelikoptrar och andra nödvändiga fordon. Den personal vid prehospital akutsjukvård som avses i bestämmelsen kan arbeta i tjänste- eller arbetsavtalsförhållande till välfärdsområdet eller vara anställd hos en privat tjänsteleverantör. Bestämmelsen om försvårande av polis- eller larmverksamhet skyddar personalen vid den prehospitala akutsjukvården oberoende av anställningsförhållandets form och av om välfärdsområdet har utkontrakterat tjänsten till en privat tjänsteleverantör eller verksamheten bedrivs med stöd av näringsfriheten.

Med våld avses i 1 mom. 1 punkten i bestämmelsen om försvårande av polis- eller larmverksamhet aktiv verksamhet som direkt eller indirekt riktas mot en person som hör till personalen vid polisen, räddningsverksamheten eller den prehospitala akutsjukvården. Våldet riktar sig direkt mot personens hälsa eller säkerhet. Endast passivitet är inte våld. Våld är till exempel att slå, sparka, bita eller att våldsamt streta emot och försöka slita sig loss. Våld i den mening som avses i bestämmelsen är också till exempel att avsiktligt framföra ett forskaffningsmedel mot en polis som övervakar trafiken eller mot personal vid räddningsverksamheten eller den prehospitala akutsjukvården.

Våld utgör en kränkning av den kroppsliga integriteten. Våld kan orsaka en person skada eller smärta. Våldet behöver inte vara allvarligt till sin natur, och våldet har inte nödvändigtvis synliga följder.

Tillämpningsområdet för rekvisiten för misshandel och lindrig misshandel har granskats i förarbetena (RP 94/1993 rd). Misshandel är bland annat fysiskt våld mot någon annan på ett sätt

som kränker dennes kroppsliga integritet. När det gäller försvårande av polis- eller larmverksamhet kan våldet påminna om en gärning som uppfyller rekvisitetet för misshandel.

I den föreslagna bestämmelsen om försvårande av polis- eller larmverksamhet avses med hot om våld aktiv verksamhet som direkt eller indirekt riktas mot en person som hör till personalen vid polisen, räddningsverksamheten eller den prehospitalkakutsjukvården. Hotet om våld kan ha ett direkt samband med en gärningssituation som är för handen. Å andra sidan kan hotet om våld också gälla våld som brukas senare än i gärningssituationen. Hotet kan förmedlas muntligt, skriftligt eller genom konkludenta gärningar, till exempel genom olika icke-verbala gester eller genom att hota med ett vapen. Det väsentliga i fråga om begreppet hot är att man med något uttryck eller beteende skapar en uppfattning om ett hot som den som hotar kan förverkliga. Det hot som avses i den föreslagna bestämmelsen kan vara ett hot om brott eller ett annat sådant hot till följd av vilket en person som utför polis- eller larmverksamhet anser att det finns skäl att misstänka att den egna säkerheten är i fara. Med hot avses i detta sammanhang inte till exempel allmänna hot mot polisens eller räddningssväsandets fastigheter eller mot enheter inom prehospitalkakutsjukvård.

Hot om våld kan påminna om olaga hot. För olaga hot döms den som lyfter vapen mot någon eller på något annat sätt hotar någon med brott under sådana omständigheter att den hotade har grundad anledning att frukta för att hans eller hennes egen personliga säkerhet är i allvarlig fara. I förarbetena till bestämmelserna om olaga hot (RP 68/1966 rd, s.13) preciserades att fruktan och försiktighetsåtgärder framför allt kan orsakas av till exempel hot om brott mot liv och grov misshandel. Hotet kan hos personen ge upphov till osäkerhet om den kroppsliga integriteten eller personliga friheten. När det gäller försvårande av polis- eller larmverksamhet ska hotets allvar och intensitet tas i beaktande, men det ställs inte lika höga krav på hotet som i rekvisitetet för olaga hot.

I fråga om prehospitalkakutsjukvård ska patientens rättigheter tas i beaktande. Bestämmelser om dem finns i lagen om patientens ställning och rättigheter. Vården och behandlingen ska ges i samförstånd med patienten, och patienten har rätt att vägra ta emot vård i enlighet med vad som föreskrivs om patientens rättigheter i lag.

I den föreslagna bestämmelsen förutsätts det att våldet eller hotet om våld hindrar eller väsentligt försvårar polis- eller larmverksamheten. Förutsättningen är att verksamheten hindras eller väsentligt försvåras. Om handlingen är sådan att den inte har någon inverkan i detta avseende eller om beteendet endast i ringa grad försvårar den verksamhet som avses i rekvisitetet är det inte fråga om försvårande av polis- eller larmverksamhet. Brottet har fullbordats när våld används eller hotas att användas, och detta hindrar eller väsentligt försvårar polis- eller larmverksamheten. Till skillnad från hindrande förutsätter väsentligt försvårande till exempel inte att larmuppdraget eller annan verksamhet inte kan slutföras. Våld och hot innebär i allmänhet att verksamheten åtminstone väsentligt försvåras.

Med hindrande avses en handling som leder till att utförandet av ett polis- eller larmuppdrag förhindras. Väsentligt försvårande behöver däremot inte riktas mot ett visst pågående polis- eller larmuppdrag. Genom den föreslagna bestämmelsen skyddas också polis- och larmverksamheten på ett allmänt plan. Därför kan sådant väsentligt försvårande som hör till bestämmelsens tillämpningsområde också vara bland annat att våld eller hot mot våld riktas mot en person som hör till personalen vid polisen, räddningssväsendet eller den prehospitalkakutsjukvården när personen inom ramen för sitt arbete till exempel rör sig i trafiken eller har parkerat. Trots att en sådan handling inte direkt hindrar utförandet av ett visst polis- eller larmuppdrag som ingår i verksamheten, kan den väsentligt försvåra polis- eller larmverksamheten. Det skyddsintresse som ska skyddas är således polis- och larmverksamheten, inte endast enskilda uppdrag. Ringa

handlingar eller handlingar av mindre betydelse för själva verksamheten eller ett tämligen lindrigt försvårande omfattas dock inte av den föreslagna bestämmelsen, eftersom det förutsätts att försvårandet är väsentligt för att bestämmelsen ska kunna tillämpas. Handlingens negativa inverkan på verksamheten ska tydligt kunna observeras.

Enligt 1 mom. 2 punkten i den föreslagna paragrafen ska också den som olovligen tillägnar sig ett fortskaffningsmedel eller väsentlig utrustning som används i verksamheten dömas för försvårande av polis- eller larmverksamhet, om gärningen förhindrar eller väsentligt försvårar polis- eller larmverksamheten. I punkten hänvisas det till fortskaffningsmedel eller utrustning som används i polisverksamheten och larmverksamheten. Ett sådant fortskaffningsmedel eller sådan utrustning anses höra till bestämmelsens tillämpningsområde, om det eller den normalt kan observeras vara ett fortskaffningsmedel eller utrustning som används i den verksamhet som avses i bestämmelsen. Med fortskaffningsmedel kan utöver fordon även avses andra fortskaffningsmedel som används i verksamheten, såsom luftfartyg, farkoster eller polishästar. Det som ovan konstateras om förhindrande och om försvårandets väsentlighet gäller också 2 punkten. När någon olovligen tillägnar sig ett fortskaffningsmedel som används i verksamheten, till exempel en polisbil, brandbil, ambulans eller något annat fortskaffningsmedel som behövs i verksamheten, kan det anses att gärningen i allmänhet åtminstone väsentligt försvårar verksamheten. Beroende på situationen kan handlingen också hindra verksamheten. Detsamma gäller situationer där någon olovligen tillägnar sig utrustning som används i verksamheten och som är väsentlig för verksamheten. Sådan utrustning kan vara fortskaffningsmedlets materiel eller annan lös egendom inom polis- eller larmverksamheten, oberoende av var den finns. Med väsentlig utrustning avses sådan utrustning som är betydelsefull med tanke på verksamheten. Med sådan utrustning kan avses till exempel vapen eller maktmedelsredskap, släckningsredskap, medicinska redskap, läkemedel eller andra motsvarande redskap som är väsentliga för verksamheten, inklusive polishundar.

Enligt 1 mom. 2 punkten i den föreslagna paragrafen ska också den som vållar betydande skada på ett fortskaffningsmedel eller väsentlig utrustning som används i verksamheten dömas för försvårande av polis- eller larmverksamhet. Det som ovan i samband med olovligt tillägnande av fordon eller utrustning konstateras om förhindrande och om försvårandets väsentlighet gäller också skada på egendom. Ju allvarligare den skada som har orsakats är, desto mer sannolikt är det att skadan har en hindrande eller väsentligt försvårande effekt på verksamheten. Skadan ska vara betydande. Lindriga skador eller skador av mindre betydelse för verksamheten utgör inte sådan betydande skada som avses i bestämmelsen. Dessutom förutsätts det att skadan vållas på utrustning som är väsentlig för verksamheten. Utrustningens väsentlighet bedöms på samma sätt som vad som konstaterats i samband med olovligt tillägnande. När betydande skada vållas på ett fortskaffningsmedel som används i verksamheten, såsom en polisbil, brandbil, ambulans eller något annat fortskaffningsmedel som behövs i verksamheten, är det av betydelse om gärningen har hindrat eller väsentligt försvårat verksamheten. Detsamma gäller situationer där utrustning som används inom polis- eller larmverksamhet skadas.

Sådan betydande skada som kan anses höra till tillämpningsområdet för bestämmelsen är till exempel att punktera däcken på ett fortskaffningsmedel som används i verksamheten, såsom en polisbil, brandbil, ambulans eller något annat fortskaffningsmedel, eller att tända eld på fortskaffningsmedlet eller köra på det med ett annat fortskaffningsmedel eller på något annat sätt vålla skada på fortskaffningsmedlet så att det åtminstone tillfälligt inte kan användas i verksamheten. Sådana gärningar medför i regel att verksamheten åtminstone väsentligt försvåras. I fråga om utrustning kan sådan skada som avses i bestämmelsen vållas till exempel genom att förstöra utrustningen, tända eld på den eller på något annat sätt göra utrustningen obrukbar, även om egendomen senare kan repareras.

Att till exempel repa, sparka, slå eller på något annat sätt skada ett fortskaffningsmedel eller utrustning så att gärningen inte har några faktiska konsekvenser för utförandet av polis- eller larmverksamheten ska inte bedömas som försvårande av polis- eller larmverksamhet. Det saknar betydelse för tillämpningen huruvida skadan vållas på ett fortskaffningsmedel eller utrustning som utför ett pågående uppdrag inom polis- eller larmverksamheten eller till exempel på ett fortskaffningsmedel som rör sig i trafiken eller står parkerat eller ett sådant fordon utrustning oberoende av plats.

Enligt 1 mom. 2 punkten i den föreslagna paragrafen ska också den som hindrar användningen av ett fortskaffningsmedel eller väsentlig utrustning som används i verksamheten dömas för försvårande av polis- eller larmverksamhet. Till exempel innebär skador på utrustning inte alltid att användningen av utrustningen förhindras. Med hindrande av användningen av ett fortskaffningsmedel eller utrustning avses handlingar som leder till att ett fortskaffningsmedel eller utrustning som används i polis- eller larmverksamheten inte kan användas i verksamheten i enlighet med sitt syfte. Det är till exempel fråga om hindrande av användningen om en person parkerar ett fortskaffningsmedel framför ett fortskaffningsmedel som används i polis- eller larmverksamhet på en väg eller annars som ett hinder. Å andra sidan torde bland annat hindrande av ett fortskaffningsmedel som används i polis- eller larmverksamheten genom en mur av människor eller en spikmatta eller ett fällt träd i allmänhet innebära att larmverksamheten hindras eller väsentligt försvåras. Hindrande av användning av sådan utrustning som används i verksamheten kan till exempel betyda att någon tar utrustningen i sin besittning utan att det dock är fråga om sådant olovligt tillägnande som avses i bestämmelsen. Det är fråga om att hindra användningen, om handlingen medför att användningen av utrustningen i verksamheten förhindras. Användningen av ett fortskaffningsmedel eller utrustning kan också förhindras när en person till exempel olovligen låser in sig i ett fortskaffningsmedel som används i verksamheten.

Ägaren till den egendom som någon olovligen tillägnar sig eller vållar skada på ska anses vara målsägande för det brott som avses i förslaget. Det är inte av någon betydelse huruvida skadan vållas på egendom som tillhör ett offentligt samfund, en privat tjänsteproducent eller något annat samfund som deltar i verksamheten. Egendomen behöver inte heller ägas av dessa aktörer, utan det räcker att egendomen används i deras verksamhet. Bestämmelsen gäller inte skada på egendom som tillhör en enskild och som inte hänför sig till polis- eller larmverksamheten, såsom privat egendom som tillhör en person som hör till personalen vid polisen, räddningsverksamheten eller den prehospitalka akutsjukvården. Skada på fastigheter som används i verksamheten är inte heller sådan skada som avses i bestämmelsen.

Också till exempel demonstrationer kan innehålla förfaranden som ibland bedöms vara olagliga. Den föreslagna bestämmelsen ändrar inte den rättsliga bedömningen av demonstrationer och motsvarande sammankomster. Den föreslagna bestämmelsen begränsar inte medborgarnas rättigheter och ökar inte heller myndigheternas befogenheter. Syftet med de föreslagna bestämmelserna är inte att begränsa den grundlagsenliga yttrandefriheten och mötesfriheten eller att ingripa i sammankomster som ordnas på behörigt sätt enligt lagen om sammankomster (530/1999), såsom demonstrationer. De gärningar som är straffbara enligt den föreslagna bestämmelsen, såsom hot, våld, motstånd mot tjänsteman och hindrande av tjänsteman samt vissa gärningar som riktar sig mot egendom, såsom olovligt tillägnande och skadegörelse, är gärningar som redan för närvarande är straffbara med stöd av strafflagen.

I denna proposition bedöms det att polis- och larmverksamheten har ett samband med skötseln av samhälleligt betydande verksamhet. Eftersom personer som arbetar med sådana uppgifter har en viktig roll i sådan verksamhet som ska skyddas, bör strafflagen garantera ett tillräckligt skydd för att uppgifterna ska kunna skötas utan störningar. Å andra sidan täcker rekvisitet också

klandervärda handlingar som endast riktar sig mot egendom. Av denna anledning behöver straffskalan för brottet vara något bredare än för våldsamt motstånd mot tjänsteman. Således föreslås straffet för försvårande av polis- eller larmverksamhet vara fängelse i högst fyra år. Minimistraffet enligt den föreslagna bestämmelsen är det allmänna minimifängelsestraffet. Den föreslagna straffskalan är inte helt exceptionell i strafflagens systematik, och inom ramen för den är det möjligt att mäta straffet så att det står i rättvist förhållande till hur skadligt och farligt brottet är, motiven till gärningen samt gärningsmannens av brottet framgående skuld i övrigt, både när det gäller fall som innefattar våld och till exempel gärningar som påminner om skadegörelse. Med tanke på den stora betydelsen av den egendom som används i polis- och larmverksamheten är det motiverat att bötesstraff i princip inte kommer i fråga när någon olovligen tillägnar sig eller vållar skada på sådan egendom på ett sätt som hindrar eller väsentligt försvårar polis- eller larmverksamhet. I vissa fall kan det dock vara möjligt att utnyttja möjligheten att döma ut en lindrigare straffart med stöd av 6 kap. 8 § i strafflagen, varvid också bötesstraff kan komma i fråga.

Enligt det föreslagna 2 mom. ska också den som förfar på det sätt som nämns i 1 mom. mot den som på begäran av eller med samtycke av en person som hör till personalen vid polisen, räddningsverksamheten eller den prehospitla akutsjukvården bistår vid polis- eller larmverksamhet dömas för försvårande av polis- eller larmverksamhet. Med tanke på situationer där man inom polis- eller larmverksamheten blir tvungen att anlita utomstående hjälp för att utföra uppgifterna är det motiverat att också utvidga det straffrättsliga skyddet till de aktörer som bistår i verksamheten. Beroende på situationen kan sådana aktörer till exempel vara myndigheter, såsom Tullen, Gränsbevakningsväsendet, socialmyndigheten eller regionförvaltningsmyndigheten. Dessutom föreskrivs det i 9 kap. 3 § i polislagen att var och en är skyldig att på befallning av en polisman som hör till befälet bistå polisen med att leta efter personer som har försvunnit och befinner sig i livsfara, med att rädda människoliv, hjälpa skadade samt avvärja betydande skada på egendom eller miljön, om deltagandet i en sådan åtgärd inte är oskäligt med hänsyn till vederbörandes ålder, hälsotillstånd eller personliga förhållanden eller av andra särskilda skäl. En enskild person som handlar på eget initiativ kan däremot inte få sådant straffrättsligt skydd som avses i den föreslagna paragrafen. En enskild som använder den allmänna rätten att gripa enligt 2 kap. 2 § i tvångsmedelslagen bistår till exempel inte vid polisverksamhet på det sätt som avses i den föreslagna bestämmelsen.

En begäran eller ett samtycke enligt 2 mom. kan gälla utförandet av en enskild åtgärd, eller så kan det vara fråga om ett mer bestående samförstånd mellan myndigheter om att agera på en annan myndighets vägnar eller bistå en annan myndighet. På vissa gränsområden och glesbygdsområden har Gränsbevakningsväsendet till exempel en viktig roll när det gäller upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, och verksamheten sker i nära operativt samarbete med polisen. Poliser och gränsbevakare kan bilda patruller tillsammans, och Gränsbevakningsväsendet kan till exempel sköta övervakningen av terräng- och vattentrafiken. I sådana fall kan det i princip anses råda ett sådant samförstånd om uppgiftsfördelningen mellan dessa myndigheter att förutsättningarna för tillämpning av det föreslagna 3 a § 2 mom. uppfylls i praktiken.

En gärning som avses i bestämmelsen ska vara uppsåtlig. Uppsåtet innebär att gärningsmannen vet att gärningen riktar sig mot en person som arbetar inom polis- eller larmverksamheten eller mot egendom som används i verksamheten. I fråga om innehållet i uppsåtet tillämpas de allmänna utgångspunkterna och principerna för detta. Vid bedömningen av om de subjektiva elementen av brottet uppfylls finns det särskilt i fråga om prehospital akutsjukvård skäl att fästa vikt vid gärningsmannens eventuella omtöcknade tillstånd. Vid bedömningen av otillräkneligheten tillämpas allmänna principer om otillräknelighet.

Gärningsmannen vid försvårande av polis- eller larmverksamhet kan också vara en utomstående person som inte är föremål för polis- eller larmverksamheten. Till exempel gör sig en närstående till den person som är föremål för verksamheten eller en helt utomstående person skyldig till brottet, om personen förfar på ett sätt som anges i den föreslagna bestämmelsen och gärningen hindrar eller väsentligt försvårar polis- eller larmverksamheten. Vid bedömningen av vem som är målsägande ska det tas i beaktande att det skyddsintresse som ska skyddas genom regleringen är polis- och larmverksamheten. Frågan om vem som är målsägande ska bedömas enligt samma principer som i fråga om våldsamt motstånd mot tjänsteman och motstånd mot tjänsteman.

Den nya föreslagna bestämmelsen innehåller delvis likadana element som bestämmelserna i 16 kap. i strafflagen om våldsamt motstånd mot tjänsteman (1 §), motstånd mot tjänsteman (2 §) och hindrande av tjänsteman (3 §). I en situation där förutsättningarna för tillämpning uppfylls både för 16 kap. 1 § och för bestämmelsen om försvårande av polis- eller larmverksamhet ska 16 kap. 1 § tillämpas.

Försvårande av polis- eller larmverksamhet kan också uppfylla rekvisitet för lindrig misshandel, som avses ingå i tillämpningsområdet för bestämmelsen om försvårande av polis- eller larmverksamhet. Mer långtgående gärningar som riktar sig mot en person, såsom gärningar som uppfyller rekvisitet för misshandel som begås genom att skada någons hälsa eller grov misshandel, avses inte höra till rekvisitet för den föreslagna bestämmelsen.

Mer långtgående gärningar som riktar sig mot egendom, såsom rån, grovt rån, sabotage och grovt sabotage, ska bedömas som separata gärningar.

Om flera rekvisit verkar kunna tillämpas på samma gärning, ska det alltid utifrån de allmänna principerna för brottskonkurrens separat övervägas om bestämmelserna åsidosätter varandra eller om det är fråga om en verklig situation med flera brott. Eventuella andra brott som hänförs till det aktuella fallet ska bedömas enligt de allmänna principerna om brottskonkurrens. Om resultatet av bedömningen är att det är fråga om flera brott, ska bestämmelserna om gemensamt straff i 7 kap. i strafflagen tillämpas.

Försvårande av polis- eller larmverksamhet är enligt förslaget ett brott som faller under allmänt åtal.

3 b §. Störande av polis- eller larmverksamhet. 1 mom. Till kapitlet fogas en ny straffbestämmelse om störande av polis- eller larmverksamhet. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska gärningsmannen, om försvårande av polis- eller larmverksamhet, med beaktande av att våldet eller hotet varit ringa eller andra omständigheter vid brottet, bedömt som en helhet har begåtts under förmildrande omständigheter, för störande av polis- eller larmverksamhet dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Det som ovan konstateras om hindrande och om försvårandets väsentlighet gäller också störande av polis- eller larmverksamhet. En förutsättning för straffbarhet är också till denna del att gärningen hindrar eller väsentligt försvårar polis- eller larmverksamheten, men brottet har emellertid begåtts under förmildrande omständigheter. I den föreslagna 3 b § är det således fråga om en lindrigare gärningsform av den gärning som avses i 3 a §.

Också ringa våld kan ha en hindrande eller väsentligt försvårande effekt på polis- eller larmverksamheten. Vid bedömningen av om våldet är ringa ska avseende bland annat fästas vid huruvida våldet, kränkningen av den kroppsliga integriteten eller den skada som tillfogats någons hälsa har varit mindre betydande. När det gäller störande av polis- eller larmverksamhet kan våldet påminna om en handling som uppfyller rekvisitet för lindrig misshandel.

Sådant ringa våld som avses i bestämmelsen kan ta sig uttryck på många olika sätt och omfatta mycket olika gärningar. Det kan exempelvis vara fråga om att knuffa till någon eller slå omkring sig. Sådant ringa våld ingriper inte särskilt allvarligt i offrets kroppsliga integritet, och det har inte följder som kräver vård.

Vid bedömningen av hot som hänför sig till störande av polis- eller larmverksamhet krävs det inte att hotet är så allvarligt och intensivt som vad som beskrivs ovan i samband med försvårande av polis- eller larmverksamhet. Om en person till exempel hotas med ett vapen eller ett allvarligt brott ska hotet inte anses vara ringa. Vid bedömningen beaktas hotets karaktär och skyddsvärdet för det skyddsintresse som hotas.

Också andra omständigheter vid brottet kan leda till att brottet bedömt som en helhet anses ha begåtts under förmildrande omständigheter. Huruvida brottet lyckas beror till stor del till exempel på hur beredda de personer som arbetar inom polis- eller larmverksamheten är på att möta motstånd och på andra omständigheter som inte beror på gärningsmannen. Andra förmildrande omständigheter vid brottet kan också hänföra sig till situationer där till exempel en patient inom den prehospitäl akutsjukvården befinner sig i förvirrat tillstånd men ändå inte anses vara otillräckelig eller nedsatt tillräckelig. Också andra omständigheter vid brottet kan innebära att brottet ska anses ha begåtts under förmildrande omständigheter.

Rekvisitet har på samma sätt som i fråga om andra gärningsformer som är lindrigare än grundformen av brottet formulerats öppet. Kärnan i rekvisitet är en helhetsbedömning.

Den föreslagna straffskalan för störande av polis- eller larmverksamhet är böter eller fängelse i högst sex månader. Straffskalan är densamma som i bestämmelsen om motstånd mot tjänsteman, vilken tillämpas om våldsamt motstånd mot tjänsteman, med beaktande av att våldet eller hotet varit ringa eller andra omständigheter vid brottet, bedömt som en helhet har begåtts under förmildrande omständigheter. Den föreslagna straffskalan ligger således i linje med de övriga straffbestämmelserna i 16 kap.

Den nya föreslagna bestämmelsen innehåller delvis likadana element som bestämmelserna i 16 kap. i strafflagen om våldsamt motstånd mot tjänsteman (1 §), motstånd mot tjänsteman (2 §) och hindrande av tjänsteman (3 §). Störande av polis- eller larmverksamhet avses inte förutsätta att gärningen riktar sig mot en tjänsteman eller en person som jämställs med en tjänsteman eller mot en tjänsteåtgärd som innefattar utövning av offentlig makt. I en situation där förutsättningarna för tillämpning uppfylls både för 16 kap. 2 § och för bestämmelsen om störande av polis- eller larmverksamhet ska 16 kap. 2 § tillämpas.

Störande av polis- eller larmverksamhet kan samtidigt också uppfylla rekvisitet för något annat brott. I ett sådant fall tillämpas i enlighet med de allmänna principerna i straffrätten den bestämmelse som innehåller ett strängare straffhot. Om flera rekvisit verkar kunna tillämpas på samma gärning, ska det alltid utifrån de allmänna principerna för brottskonkurrens separat övervägas huruvida bestämmelserna åsidosätter varandra eller om det är fråga om en verklig situation med flera brott. Om man kommer fram till det senare alternativet ska bestämmelserna om gemensamt straff i 7 kap. i strafflagen tillämpas.

Störande av polis- eller larmverksamhet är enligt förslaget ett brott som faller under allmänt åtal.

2 mom. Enligt det föreslagna 16 kap. 3 b § 2 mom. i strafflagen ska också den som obehörigen hindrar eller väsentligt försvårar polis- eller larmverksamhet på något annat sätt än de som avses i 3 a § dömas för störande av polis- eller larmverksamhet. Det är fråga om andra handlingar som

hindrar eller väsentligt försvårar polis- eller larmverksamheten än våld eller hot eller olovligt tillägnande av egendom, skada på egendom eller hindrande av användningen av egendom enligt 3 a § och 3 b § 1 mom.

Förfarandet enligt det föreslagna 2 mom. hänvisas till andra handlingar som inte definieras i 3 a § eller 3 b § 1 mom. men som ändå hindrar eller väsentligt försvårar verksamheten. I fråga om det föreslagna 2 mom. gäller samma tillämpningsanvisningar om hindrande och väsentligt försvårande som lyfts fram tidigare i motiveringen. Det kan vara fråga om många olika slags gärningar. Sådant störande av polis- eller larmverksamhet som avses i rekvisitetet utgörs av aktiva handlingar. Det kan till exempel vara fråga om att gärningsmannen stretar emot, försöker slita sig loss eller griper tag i personalens kläder, utan att det är fråga om direkt våld. Det kan till exempel vara fråga om störande när en person sätter sig ner framför ett uttryckningsfordon och således genom sitt agerande stör polis- eller larmverksamheten. Också något annat motsvarande förfarande kan uppfylla rekvisitetet. Straffbarheten förutsätter på det sätt som uttryckligen framgår av bestämmelsen att förfarandet är obehörigt. Det brott som avses i bestämmelsen förutsätter uppsåt.

Syftet med de bestämmelser som föreslås i propositionen är inte att i sak ingripa i fredlig och våldsfri medborgaraktivism. De föreslagna bestämmelserna begränsar inte medborgarnas rättigheter och ökar inte myndigheternas befogenheter.

8 Ikraftträdande

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2026.

9 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Enligt 7 § i grundlagen har alla rätt till liv och till personlig frihet, integritet och trygghet. Enligt 10 § i grundlagen är vars och ens privatliv, heder och hemfrid tryggade. Enligt 12 § i grundlagen har var och en yttrandefrihet. Till yttrandefriheten hör rätten att framföra, sprida och ta emot information, åsikter och andra meddelanden utan att någon i förväg hindrar detta. I 15 § i grundlagen föreskrivs det om egendomsskydd, och enligt bestämmelsen är vars och ens egendom tryggad. Enligt 18 § i grundlagen har var och en i enlighet med lag rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt. Det allmänna ska sörja för skyddet av arbetskraften. Enligt 21 § 1 mom. i grundlagen har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag. De föreslagna lagändringarna berör dessa rättigheter. Dessutom behandlas grundlagens 6 § om tryggnad av jämlikhet samt grundlagens 8 §, där den straffrättsliga legalitetsprincipen fastställs. Enligt den straffrättsliga legalitetsprincipen får ingen betraktas som skyldig till ett brott eller dömas till straff på grund av en handling som inte enligt lag var straffbar när den utfördes. För brott får inte dömas till strängare straff än vad som var föreskrivet i lag när gärningen begicks.

Grundlagens 7 § tryggar de skyddsintressen som nämns där mot åtgärder från det allmänna. Bestämmelsen förutsätter att staten med lagstiftningsåtgärder skyddar rättigheterna mot yttre kränkningar (GrUU 26/2014 rd, s. 2, RP 309/1993 rd, s. 50/I). Enligt 22 § i grundlagen ska det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Genom propositionen tryggas rätten till personlig frihet, integritet och trygghet för personer som arbetar inom polis- och larmverksamheten. Genom de nya kriminaliseringarna stärks tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna för personer som är anställda inom polis- och larmverksamheten, eftersom maximistrafen i de föreslagna bestämmelserna motsvarar maximistrafen för våldsam motstånd mot tjänsteman och motstånd mot tjänsteman

enligt 16 kap. 1 och 2 § i strafflagen, men det förutsätts inte gärningen riktas mot en tjänsteåtgärd som innefattar utövning av offentlig makt. Genom de föreslagna bestämmelserna förbättras i synnerhet det straffrättsliga skyddet för personer som arbetar inom prehospitat akutsjukvård, eftersom bestämmelserna i 16 kap. 1 och 2 § i strafflagen sällan kan tillämpas på dem. De föreslagna kriminaliseringarna tryggar de facto också rättigheterna för kunderna inom polis- och larmverksamheten och tillgodoser till exempel deras rätt till liv, hälsa och säkerhet. Försvårande eller störande av polis- eller larmverksamheten kan ha negativa konsekvenser för kunderna inom verksamheten, om de inte får den hjälp de behöver i tid. Å andra sidan bör det beaktas att också en patient som är kund inom prehospitat akutsjukvård har rätt till integritet samt på det sätt som nämns ovan rätt att vägra vård.

Skyddet för privatlivet och hemfriden enligt 10 § i grundlagen ska beaktas till den del polis- och larmverksamhet utförs till exempel i privata bostäder, vilka i regel omfattas av hemfriden. Enligt 10 § 3 mom. i grundlagen kan genom lag föreskrivas om åtgärder som ingriper i hemfriden och som är nödvändiga för att de grundläggande fri- och rättigheterna ska kunna tryggas eller för att brott ska kunna utredas. Enligt grundlagsutskottets nuvarande tolkning omfattar den i grundlagen skyddade hemfriden i princip alla utrymmen som används för boende av permanent natur (GrUU 12/2019 rd, s. 5, GrUU 43/2010 rd, s. 2/I, GrUU 40/2010 rd, s. 4/I, GrUU 18/2010 rd). Grundlagsutskottet har av hävd ansett att undantag från skyddet för hemfriden kan göras även på annat sätt än i form av en husrannsakan, men bestämmelser om detta måste utfärdas genom lag och i regel kommer ett undantag i fråga endast när ett viktigt allmänt intresse kräver det. Områden som skyddas av hemfriden är vanliga platser för uppdrag inom bland annat prehospitat akutsjukvård och polisverksamhet.

Grundtanken beträffande yttrandefriheten har av tradition ansetts vara framför allt en politisk grundläggande frihet (GrUU 19/1998 rd, s. 5/II). Begränsningar av yttrandefriheten ska vara exakta och proportionerliga och de får inte ingripa i kärnan i de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUU 26/2002 rd, s. 2/II, se även RP 309/1993, s. 61/II). Ur 22 § i grundlagen och också ur bestämmelserna i den Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna går det att härleda positiva förpliktelser för staten. Bestämmelserna i 7 och 22 § i grundlagen samt statens positiva förpliktelser att såväl skydda den personliga tryggheten mot våld och hot om våld som trygga yttrandefriheten kan vara av betydelse med tanke på försvårande av polis- eller larmverksamhet. Eftersom hot enligt rekvisitet är hot om våld och det av denna anledning inte skyddas av yttrandefriheten, är den rättighet som i första hand ska skyddas med avseende på grundlagen och internationella förpliktelser åtminstone rätten till personlig frihet, integritet och trygghet.

I fråga om 10 § i grundlagen ska också patientens rätt till privatliv och således sekretessen för patientuppgifter bedömas. En uppgift om att en person är eller har varit patient vid en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården är en sådan uppgift om en persons hälsotillstånd eller om hälsovård som denne har erhållit som avses i 24 § 1 mom. 25 punkten i offentlighetslagen (621/1999). I polislagen, förundersökningslagen, rättegångsbalken och speciallagstiftningen om social- och hälsovården finns det bestämmelser om anmälningsrätt och anmälningsskyldighet för yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården och å andra sidan om polisens och domstolens rätt att få uppgifter trots sekretessbestämmelserna. Utöver patientens rätt till privatliv och skyddet för personuppgifter ska också den i 7 § i grundlagen avsedda rätten till personlig frihet, integritet och trygghet för personalen inom hälso- och sjukvården granskas. Dessutom ska det tas i beaktande att enligt 18 § i grundlagen ska det allmänna sörja för skyddet av arbetskraften. I en situation där till exempel en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården eller någon annan person som arbetar inom polis- och larmverksamhet utsätts för våld eller hot om våld ska också rätten till rättsskydd enligt 21 § 1 mom. i grundlagen bedömas. Om den misstänkte är en kund inom hälso- och sjukvården är det

fråga om avvägning av i synnerhet de grundläggande fri- och rättigheter som nämns här. Rätten till integritet och trygghet för en anställd inom hälso- och sjukvården samt dennes rättsskydd, det vill säga möjligheten att föra våld mot en arbetstagare till myndigheter för utredning, kan inte tillgodoses utan att till exempel våld eller hot om våld kan anmälas till en förundersökningsmyndighet. Därmed kan det anses motiverat att anställda har rätt att anmäla sådana gärningar enligt vad som närmare föreskrivs i lag också när det är nödvändigt att lämna ut sekretessbelagda uppgifter för att anmälan ska kunna göras. Bland annat patientens rätt till privatliv och sekretessbestämmelserna ska dock också till denna del beaktas så väl som möjligt i straffprocessen. Dessutom bör man beakta den utgångspunkt som i praktiken har konstaterats vara problematisk, nämligen att det med tanke på den gällande lagstiftningen är mångtydigt i vilka fall en företrädare för arbetsgivaren för undersökning av ett brottmål har rätt att för arbetstagarens räkning lämna ut sekretessbelagda patientuppgifter till förundersökningsmyndigheten. I lagstiftningen finns inga särskilda bestämmelser om utlämnande av sekretessbelagda patientuppgifter till polisen till följd av våld mot hälso- och sjukvårdspersonal.

De föreslagna bestämmelserna begränsar inte medborgarnas rättigheter och ökar inte myndigheternas befogenheter. Syftet med de bestämmelser som föreslås i propositionen är inte att i sak ingripa i fredlig och våldsfri medborgaraktivism och således begränsa yttrandefriheten och mötesfriheten enligt 12 och 13 § i grundlagen. I motiveringen till den föreslagna 3 a § lyfts det fram exempel på situationer där bestämmelserna kan tillämpas, bland annat våld, hot om våld, att köra på ett fortskaffningsmedel som används i polis- eller larmverksamhet med ett annat fortskaffningsmedel, att parkera ett fordon framför ett sådant fortskaffningsmedel och att forma en mur av människor i vägen för fortskaffningsmedlet så att verksamheten förhindras eller väsentligt försvåras genom sådana uppsåtliga handlingar. Sådana handlingar anses inte omfattas av mötesfriheten. Bland annat hot, våld, motstånd mot tjänsteman och hindrande av tjänsteman samt vissa gärningar som riktar sig mot egendom, såsom olovligt tillägnande och skadegörelse är gärningar som redan för närvarande är straffbara enligt strafflagen. Den föreslagna 3 b § är en lindrigare gärningsform av 3 a §. Det bör tas i beaktande att också tillämpningen av 3 b § förutsätter att gärningen hindrar eller väsentligt försvårar polis- eller larmverksamhet. Denna förutsättning är viktig för att säkerställa att tröskeln för tillämpning av de föreslagna bestämmelserna förblir tillräckligt hög. I motiveringen finns också avgränsningar och förtydliganden i fråga om tröskeln för tillämpning. Dessa omständigheter bidrar också till att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna, till exempel yttrandefriheten och mötesfriheten.

Egendomsskyddet tillgodoses i synnerhet av de rekvisit i de föreslagna bestämmelserna som gäller olovligt tillägnande av och skada på ett fortskaffningsmedel eller utrustning som används i polis- eller larmverksamheten. Straffbestämmelserna begränsar inte egendomsskyddet, utan de syftar till att stärka det. Skyddet gäller inte enskilda personers egendom, utan egendom som används inom polis- eller larmverksamhet.

Lagförslagen förverkligar också det allmännas skyldighet att sörja för skyddet av arbetskraften enligt 18 § i grundlagen, eftersom propositionen förbättrar skyddet mot våld eller hot om våld för dem som arbetar inom polis- och larmverksamheten när de utför arbetsuppgifter. Den grundlagsstadgade skyldigheten att sörja för skyddet av arbetskraften omfattar alla oberoende av vilken form av försörjning de valt (GrUB 25/1994 rd, s. 10/II).

I samband med kriminaliseringar ska också den straffrättsliga legalitetsprincipen tas i beaktande. Enligt kärnan i den straffrättsliga legalitetsprincipen ska brottsrekvisitet anges tillräckligt exakt så att det utifrån en bestämmelses ordalydelse går att förutse om en handling

eller försummelse är straffbar (GrUU 48/2017 rd, s. 9). Lagförslagen i propositionen har utarbetats så att området för straffbarheten med tillräcklig säkerhet framgår av brottsrekvisiten.

Lagutskottet följer av hävd i sin praxis de så kallade kriminaliseringsprinciperna, det vill säga den straffrättsliga legalitetsprincipen, ultima ratio-principen, principen om skyddsintressen, principen om att väga fördelar mot nackdelar och principen om människovärdets okränkbarhet. Enligt den så kallade ultima ratio-principen ska kriminalisering användas i sista hand när inga andra metoder som begränsar de grundläggande fri- och rättigheterna i mindre grad finns att tillgå. I enlighet med kravet på proportionalitet ska det avvägas om det är nödvändigt att kriminalisera en handling för att skydda det bakomliggande skyddsintresset och om samma syfte kan nås på något annat sätt som innebär ett mindre ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna än kriminalisering (GrUU 23/1997 rd, s. 2/II och GrUU 48/2017 rd, s. 7). Ovan har olika alternativa faktiska åtgärder och lagstiftningsåtgärder bedömts. I propositionen bedöms det emellertid att det inte är möjligt att genomföra föresatserna i regeringsprogrammet med andra metoder än genom lagstiftning.

Fördelarna med en kriminalisering ska vara större än nackdelarna. I enlighet med principen om skyddsintressen är det motiverat att straffbelägga endast sådana klandervärda förfaranden som kränker eller konkret äventyrar de skyddsintressen som tryggas genom rättsordningen (LaUU 17/2017 rd, s. 5).

En kriminalisering ska basera sig på ett vägande samhälleligt behov och på en grund som är godtagbar med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna och som kräver ett nytt brottsrekvisit för att man ska nå ett mål som bedöms vara godtagbart (GrUU 23/1997 rd, GrUU 61/2014 rd och GrUU 9/2016 rd; LaUU 17/2017 rd, s. 5). Enligt grundlagsutskottets etablerade praxis bör straffbestämmelserna uppfylla allmänna villkor för att begränsa en grundläggande fri- eller rättighet och eventuella särskilda villkor som följer av en gällande bestämmelse om sådana rättigheter (GrUU 48/2017 rd, s. 7–8, GrUU 15/2010 rd, s. 4, GrUU 17/2006 rd, s. 2, GrUU 20/2002 rd, s. 6 och GrUU 23/1997 rd, s. 2–3). Till dessa förutsättningar för inskränkning hör krav på att bestämmelsen utfärdas genom lag, att lagen är exakt och noga avgränsad, att inskränkningen är acceptabel samt förenlig med kravet på proportionalitet, att inskränkningen inte kränker kärnan i en grundläggande fri- och rättighet, ett adekvat rättsskydd och att de förpliktelser som gäller de mänskliga rättigheterna följs (GrUB 25/1994 rd, s. 4–5).

Med hänsyn till principen om att väga fördelar mot nackdelar bedöms det i propositionen att fördelarna med de föreslagna bestämmelserna är större än nackdelarna, med beaktande av att skyddet av flera sådana skyddsintressen som skyddas av rättsordningen ligger bakom kriminaliseringen. Även om lagändringarna inte bedöms ha särskilt betydande brottsförebyggande konsekvenser med tanke på nuläget, är det viktigt att förebygga försvårande och störande av polis- och larmverksamhet. Personer som arbetar inom polis- och larmverksamheten sköter också på ett allmänt plan uppgifter som är viktiga för samhället och som också har ett samband med till exempel Nödcentralsverkets verksamhet. Å andra sidan anses också rätten för en kund inom polis- eller larmverksamheten att få hjälp vara viktig. Skyddet av dessa skyddsintressen och de allmänna synpunkter om vikten av att trygga polis- och larmverksamheten som lyfts fram i propositionen talar för att de föreslagna kriminaliseringarna baserar sig på ett vägande samhälleligt behov och på en grund som är godtagbar med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna.

Strafflagen ska inte användas enbart för symboliska syften (GrUU 29/2001 rd, s. 4). Med en symbolisk straffbestämmelse avses en bestämmelse som endast utfärdas för att ge medborgarna en ”signal” eller som ett uttryck för moralisk indignation. Det kan vara fråga om symbolisk straffrättslig reglering, om utgångspunkten är att det inte är meningen att vidta praktiska

åtgärder för att förbudet och straffbestämmelsen ska kunna verkställas effektivt eller om det över huvud taget inte är möjligt att övervaka verkställigheten. Bestämmelserna om försvårande och störande av polis- eller larmverksamhet är inte symboliska bestämmelser, utan de föreslagna bestämmelserna är motiverade med hänsyn till uppnåendet av syften som är godtagbara med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna samt bland annat för att förtydliga lagstiftningen, och således omfattas de av lagstiftarens prövningsrätt. Den förtydligande effekten avseende lagstiftningen hänför sig framför allt till att tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna inte förutsätter någon bedömning av om det har varit fråga om utövning av offentlig makt eller inte. Bestämmelserna i 16 kap. 1–3 § i strafflagen skyddar utförandet av enskilda tjänsteuppdrag som innefattar utövning av offentlig makt, medan de föreslagna nya bestämmelserna skyddar utförandet av uppdragen också när de inte innefattar utövning av offentlig makt samt polis- och larmverksamheten i allmänhet. Trots att de föreslagna nya bestämmelserna innehåller delvis liknande element som bestämmelserna om våldsam motstånd mot tjänsteman, motstånd mot tjänsteman och hindrande av tjänsteman enligt 16 kap. 1–3 § i strafflagen, överlappar de således dock inte helt de gällande bestämmelserna. Eftersom de föreslagna bestämmelserna således har ett självständigt tillämpningsområde i förhållande till de befintliga bestämmelserna i strafflagen, är kriminaliseringarnas betydelse inte heller i detta förhållande endast symbolisk.

Grundlagsutskottet har med hänvisning till kravet på proportionalitet påpekat att strängheten i en straffpåföljd måste stå i rätt proportion till gärningens klandervärdhet och att straffsystemet genomgående måste uppfylla proportionalitetskravet (GrUU 56/2018 rd, s. 2, GrUU 9/2016 rd, s. 6, GrUU 56/2014 rd, s. 3 och GrUU 16/2013 rd, s. 2). Det är i sig klart att grundlagen inte sätter några strikta gränser för straffskärpning så länge det finns godtagbara grunder för ändringarna. Grundlagsutskottet har tvärtom konstaterat att lagstiftaren har rätt stort spelrum vid kriminalisering (GrUU 23/1997 rd, s. 2/I).

Straffskalan för försvårande av polis- eller larmverksamhet föreslås vara fängelse i högst fyra år. Maximistraften enligt den föreslagna bestämmelsen motsvarar maximistraften för våldsam motstånd mot tjänsteman. Å andra sidan täcker rekvisitetet också klandervärda handlingar som endast riktar sig mot egendom. Straffskalan för brottet behöver vara något bredare än straffskalan för våldsam motstånd mot tjänsteman. Straffskalan för störande av polis- eller larmverksamhet motsvarar straffskalan för motstånd mot tjänsteman. De föreslagna bestämmelserna har avgränsats till att endast gälla personer som arbetar inom polis- och larmverksamhet, vilket innebär att de endast utgör ett tämligen begränsat undantag från utgångspunkten för 16 kap. i strafflagen, nämligen att det förstärkta straffrättsliga skyddet endast gäller utövning av offentlig makt, som anses vara kärnområdet för myndighetsverksamheten. Dessutom har bestämmelserna begränsats till endast sådana gärningar som hindrar eller väsentligt försvårar polis- eller larmverksamhet. Således är den föreslagna regleringen inte oproportionerlig i förhållande till skyddet för andra personer som omfattas av förstärkt straffrättsligt skydd. Den föreslagna bestämmelsen om försvårande av polis- eller larmverksamhet innebär å andra sidan att det för brott som riktar sig mot egendom som används inom verksamheten kommer att kunna dömas ut betydligt strängare straff än för närvarande, men detta kan anses godtagbart med beaktande av att egendom som används inom polis- och larmverksamhet är av stor betydelse. Det bör också tas i beaktande att det i den föreslagna straffbestämmelsen förutsätts att förfarandet hindrar eller väsentligt försvårar polis- eller larmverksamhet. Kriteriet på väsentligt försvårande hänvisar till ett förfarande som till sin allvarlighetsgrad är klandervärd, vilket också motiverar den föreslagna straffskalan. Dessutom hänvisar bestämmelsens ordalydelse till utrustning som är väsentlig för verksamheten och i fråga om skada till betydande skada. Dessutom innehåller straffbestämmelsen om störande av polis- eller larmverksamhet en möjlighet till bötesstraff och ett lindrigare maximistraft när brottet bedömt som en helhet har begåtts under förmildrande omständigheter. De föreslagna

straffpåföljdernas stränghet anses således stå i rätt proportion till gärningens klandervärdhet och straffsystemet i sin helhet.

Enligt 6 § 1 mom. i grundlagen är alla lika inför lagen. Den allmänna principen om likabehandling kompletteras genom diskrimineringsförbudet i 6 § 2 mom. i grundlagen, enligt vilket ingen utan godtagbart skäl får särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Inga skarpa gränser för lagstiftarens prövning följer av jämlikhetsprincipen när en reglering i överensstämmelse med den rådande samhällsutvecklingen eftersträvas. Särbehandling får dock inte heller då vara godtycklig (jfr t.ex. GrUU 37/2010 rd, s. 3/I, GrUB 11/2009 rd, s. 2 och GrUU 18/2006 rd, s. 2/II). Det väsentliga är om särbehandlingen kan motiveras på ett sätt som är godtagbart utifrån systemet med grundläggande fri- och rättigheter (GrUU 1/2006 rd, s. 2/I, GrUU 8/2003 rd, s. 3/I, GrUU 65/2002 rd, s. 4/I, GrUU 58/2001 rd, 2/I, GrUU 16/2006 rd, s. 2).

Bestämmelserna i 16 kap. i strafflagen skyddar tjänstemän och personer som jämställs med tjänstemän när de utövar offentlig makt. I de föreslagna bestämmelserna om försvårande och störande av polis- eller larmverksamhet ingår däremot inget kriterium på utövning av offentlig makt. Eftersom förstavårdare i typiska fall inte utövar offentlig makt och bestämmelsen om våldsamt motstånd mot tjänsteman således inte blir tillämplig på dem särskilt ofta, är det motiverat att på det föreslagna sättet förbättra det straffrättsliga skyddet särskilt för förstavårdare. Larmverksamheten skiljer sig på ett väsentligt sätt från andra i sig samhälleligt betydande arbetsuppgifter som den föreslagna bestämmelsen inte gäller. Polisens operativa verksamhet har å andra sidan en central ställning när det gäller förhindrande, avslöjande och utredning av brott samt upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, och således har polisen en central ställning som allmän säkerhetsmyndighet. Trots att Gränsbevakningsväsendet, Tullen och Försvarsmakten också förhindrar, avslöjar, och utreder brott och Gränsbevakningsväsendet dessutom utför räddningsuppgifter och uppgifter inom prehospital akutsjukvård, är dessa uppgifter endast en del av det omfattande och mångsidiga uppgiftsområde som dessa aktörer svarar för och som till övriga delar väsentligt skiljer sig från verksamheten hos polisen och de andra aktörer som omfattas av de föreslagna bestämmelsernas tillämpningsområde. Polisen, räddningsväsendet och den prehospitala akutsjukvården är i praktiken de huvudsakliga aktörer som ansvarar för den verksamhet som omfattas av tillämpningsområdet av de föreslagna bestämmelserna. Andra aktörer skyddas i vilket fall som helst av bestämmelserna i 16 kap. 1–3 § i strafflagen om våldsamt motstånd mot tjänsteman, motstånd mot tjänsteman och hindrande av tjänsteman och av de allmänna bestämmelserna i strafflagen. Med hänsyn till legalitetsprincipen är det också viktigt att tillämpningsområdet för de föreslagna nya straffbestämmelserna avgränsas så tydligt som möjligt. Den föreslagna åtskillnaden kan anses godtagbar med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna.

Den straffrättsliga legalitetsprincipen enligt 8 § i grundlagen och den lindrigaste lagens princip enligt 3 kap. 2 § 2 mom. i strafflagen, som har ett samband med den, är enligt etablerad praxis för straffrättsliga propositioner betydande för tillämpningen av den nya lagen. Utgångspunkterna för tidsmässig tillämpning av straffrätten förutsätter att en ny, strängare lag enbart ska tillämpas på gärningar som har begåtts efter det att lagen har trätt i kraft.

Lagförslaget kan enligt regeringens uppfattning behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av 16 kap. i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
fögas till 16 kap. i strafflagen (39/1889) nya 3 a och 3 b § som följer:

16 kap.

Om brott mot myndigheter

3 a §

Försvårande av polis- eller larmverksamhet

Den som hindrar eller väsentligt försvårar polis- eller larmverksamhet

1) genom våld eller hot om våld mot en person som hör till personalen vid polisen, räddningsverksamheten eller den prehospitala akutsjukvården eller

2) genom att olovligen tillägna sig ett fortskaffningsmedel eller annan väsentlig utrustning som används inom polisverksamheten, räddningsverksamheten eller den prehospitala akutsjukvården, genom att vålla betydande skada på ett sådant fortskaffningsmedel eller sådan utrustning eller genom att hindra användningen av ett sådant fortskaffningsmedel eller sådan utrustning

ska för *försvårande av polis- eller larmverksamhet* dömas till fängelse i högst fyra år.

För försvårande av polis- eller larmverksamhet döms också den som förfar på det sätt som avses i 1 mom. mot den som på begäran av eller med samtycke av en person som hör till personalen vid polisen, räddningsverksamheten eller den prehospitala akutsjukvården bistår vid polis- eller larmverksamhet.

3 b §

Störande av polis- eller larmverksamhet

Om försvårande av polis- eller larmverksamhet, med beaktande av att våldet eller hotet varit ringa eller andra omständigheter vid brottet, bedömt som en helhet har begåtts under förmildrande omständigheter, ska gärningsmannen för *störande av polis- eller larmverksamhet* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

För störande av polis- eller larmverksamhet döms också den som obehörigen hindrar eller väsentligt försvårar polis- eller larmverksamhet på något annat sätt än de som avses i 3 a §.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 27 juni 2025

Statsminister

Petteri Orpo

Justitieminister Leena Meri